ВІСТІ
КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 2000

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 2000 Торонто–Нью-Йорк. Ч. 3 (223)

ЗМІСТ

ст.

(Закінчення на ст. 128)

3

2000

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОР: Д-р Мирослав Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Леви Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В Канаді річна передплата 35.00 дол. В США і інших країнах 35.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC — H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія

Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Typesetting and layout by
Creative Touch
COMMUNICATIONS

Printed by

TRIDENT Associates Printing
Українська Друкарня ТРИЗУБ
Toronto • St. Catharines • Buffalo
1-800-216-9136

Коментар

Мирослав МАЛЕЦЬКИЙ

МАСОВА ІНФОРМАЦІЯ В ОЧАХ ДЕЯКИХ СПОСТЕРІГАЧІВ

До найбільших подій 2-ої половини XX століття можна успішно зарахувати також небувалий розріст медій масової інформації. Чи сповнюють вони задовільно свої завдання–поширювати можливо об'єктивно інформації про події сучасного і минулого–про це деякі думки і завваги в нищедрукованім коментарі.

„Медії"–це скорочений вислів на преважливий чинник у житті народів, на засоби масової інформації. Поява й швидкий розвиток телебачення в минулих роках, разом з уже закріпленими радіо й пресою, збільшили значення і вплив засобів масової комунікації на довкілля. Сьогодні всі високо цінять важливість медій, особливо політики: їхньої прихильности домагаються суспільні діячі, установи й „публічні особи". В комерційному світі ці засоби стали незаступимою системою реклями.

Найважливіше завдання преси, радіо й телебачення–медій–це збирання і ширення інформацій про все. Людська пристойність вимагає від них найбільш можливої об'єктивности. Так воно повинно бути, але, на жаль, так воно не є, й тому, можливо, вони стають щораз частіше предметом громадської критики. Темою цих рядків є медії,–(не їхні виховні й розвагові функції),–і їх працівники-журналісти західної частини земної кулі й тих держав, у яких діють демократичні процеси. В країнах „народних демократій" медії стали тільки слухняним знаряддям пропаґанди партійної політики й індоктринації (сполоскування мозків) своїх громадян.

Медії спираються на загальноприйняті у вільних суспільствах принципи свободи слова. Свободу слова, а тим самим і медій, вважають основою демократичного ладу та запорукою існування демократії. Свобода,–абстрактне й широке поняття,–буває тільки одна, але, щоб утотожнити докладніше, про що мова, доповнюють це поняття ще характеристичним поясненням. В тому розумінні свобода слова, як зрештою кожна свобода, може стати небезпечною, а то й загрозливою демократичним суспільствам.

Критики модерних медій, число яких стало збільшуватися, вказують на цю небезпеку й доводять, що сила й вплив медій досягли такого стану, який загрожує іншим свободам, а в першу чергу, свободі людини, суспільним групам і навіть цілим народам.

Багато дечого закидають медіям. Насамперед поширюється й утверджується опінія серед загалу читачів і слухачів, що медії використовують і надуживають свободу слова не в ім'я об'єктивної правди, а таки для інтересів й уподобань свого естеблішменту. Журналісти щораз більше стають у своїх звідомленнях неакуратними, а навіть некомпетентними й при цьому ще ароґантними. Вони „всезнайки"; інтерв'ю виходять неправдиві й перекручені. Вирвані з тексту цитати часто не віддають інтенції автора, а часом доводять протилежне до того, що було висловлене в цитованому тексті.

Медії не визнають приватного життя людини, зокрема тих, які займають становища в громадському житті. В житті й діяльності „публічних осіб" дошукуються чогось неґативного, щоб це подати до загального відома в перебільшеній або в неправдивій формі. Пізніші спростування неточностей і наклепів вже не мають такого самого ефекту, як мали неправдиві перші інформації.

Вісті залюбки передаються з домішкою особистих переконань журналістів. Оці, вимішувані з вістками, коментарі виходять премудрі й не один дивується, чому цей журналіст не пробує попасти на виборний пост у громаді й звідтам проводити в життя те, що в його словах виглядає таке просте й самозрозуміле. Небагато в дійсності відомих випадків, щоб журналісти стали визначними політиками. Очевидно, критикувати їм легко, до того ще без обов'язку самому причинитися до поліпшення критикованого. В загальному неґативні вісті знаходять скоріше місце й час в медіях, ніж позитивні. Знаємо, що в житті є більше добрих подій, про які варт інформувати, люди більше роблять добра, як чується в медіях. Чомусь прийнялося переконання, що щось неґативне–це новина, а позитивне–це нормальність, і про неї не варт інформувати. В пересічного читача, слухача й глядача складається картина, що все довкруги зле; всюди повно скандалів і корупції насильства й убивства.

Цілий комплекс модерних медій називають четвертою силою уряду (по екзекутиві, леґіслятурі, судочинстві). Конституції запевняють їм майже необмежену свободу вислову своєї опінії. Вона повинна бути неупереджена й по можливості справедлива. Так не є.

Медії, особливо в США і Канаді, мають марку упереджених. Протягом довгих років в них закріпились елементи колись модного лібералізму, який з часом еволюціонував і став речником лівих напрямів. Воно не було б зле, якщо існував би в противагу рівнорядний сильний партнер інших напрямів. На жаль, такого нема, а якщо існує, то щойно в початковій стадії і без можливости впли-

вати. Тому інформації про людей, факти й події упереджені й односторонні. Інформують вони селективно про те, що згідне з їхньою політикою; іґнорують невигідні їм відомості або їх значення применшують. Інформують суґестивно, тобто так, що наголовок з великих букв не відповідає змістові вістки або перекручує суть того, що сталося. Наприклад, людина, яка слухала промови політика, не пізнає її в пізнішому перевиданні журналіста.

Медії стосують подвійний стандарт–різні критерії при оцінці подібних подій, що відбулися в різних місцях. Для них військова диктатура в Чилі чи політика Південноафриканського уряду–це зовсім неґативні факти; в принципі злі й шкідливі. Сутички населення з поліцією там спричинюють потоки слів про людські права й жорстокість режимів. Але про злочини „народних демократій", про масове фізичне нищення цивільного населення, включно з жінками й дітьми (в Афганістані), про повне потоптання найосновніших прав поневолених тоталітаризмом СССР народів вони мовчать або, як вже мусять згадати, то з висоти вирозумілої мудрости проголошують, що це внутрішні справи цієї держави, до якої стороннім не слід вмішуватися.

Медії потрапили й вивищити й переконати себе самих, що їхні права в суспільстві вищі всіх інших. Переконали себе, що на них перейшов обов'язок колишніх духовних провідників стати „жрецями" та встановлювати норми суспільної моралі, правила людського співжиття. Насувається питання, чому в них така опінія, чому вони мають бути суддями й наглядачами в суспільстві? На заході уряди виборні й, не аналізуючи тепер виборчого процесу, треба ствердити, що широкі маси виборців можуть своїми голосами замінити кожного на виборному пості, а тим самим і політичну партію при владі. Отже, поодинокі вибрані особи й партії бодай частково відповідають за свою діяльність. А перед ким відповідають медії? Їх населення не вибирає–вони відповідальні тільки перед малою групою власників великих концернів, які часто називаються незалежними, але на практиці односторонні й упереджені. Вони залюбки повторюють, що вони на службі людей, бо „народ хоче знати", але знає так, як вони його інформують.

Медії, виправдуючися, твердять, що тому, що вони не виборні, можуть краще виконувати свої функції та слідкувати за життям громади й суспільства–для них число слухачів і читачів є найкращими виборцями.

Назверх воно, може, й так виглядає, але в суті справи це сумнівної вартости арґументи. Брак публічного контролю веде до до-

мінації всякої думки й опінії власниками медій, які скоро стають офіційно „об'єктивною опінією". При тому, не маючи переконливих арґументів, часто повторюють якусь фразу чи низку фраз, які мають переконати в правильності передаваних інформацій. Всі ще пам'ятають В'єтнамську війну й не дуже почесну в ній ролю американських медій. Хвилинами складалося враження, що саме Америка була тим ворогом, якого треба поборювати. Часте повторювання має переконати та створити атмосферу, яка мала б вплинути на корисні для медій та груп, що їх контролюють, урядові децизії.

Пригадується спеціяльно прихильна „опіка" медій над „миролюбителями", „пєнніками", „фрізніками" й ін. Тепер актуальна кампанія проти „зоряної війни" й майже істерія в справі воєнних злочинців 2-ї світової війни, очевидно, тільки нацистських; про совєтські ще більші злочини соромливо мовчать. Півсвіту тепер живе під лівими тоталітарними режимами в умовинах, подібних до концентраційних таборів; цілі народи СССР є в моральних газових коморах примусової русифікації і поступового фізичного винищування, а де-мократичні медії воюють з духами минулого.

Медії інформують, „знаходять" і „засуджують" обвинувачених відразу, ще поки судовий процес видасть свою опінію. Медії створили свої власні слідчі відділи. Незрозуміло, одначе, чому громадяни мали б більше вірити слідчим репортерам, ніж, наприклад, державній поліції. Здається, що корупція для певного типу людей нормальне явище. Корупція є серед державних урядовців, суддів і поліцаїв. Очевидно, медії могли б прислужитися у виявленні такої корупції. Але залишається без відповіді запитання: чому журналісти мали б мати імунітет проти корупції?

Є в медіях люди, які бачать їхні недоліки й прогріхи та бажають їх направити. Але доти, доки в медіях не буде принаймні одного великого органу преси чи телебачення, доки всі вони в руках ліберальних однодумців, доти процес оздоровлення медій не здійсниться.

Писати критично про діяльність медій–не означає заперечувати їхню потребу існування. Треба погодитися, що свобода слова потрібна й конечна для свободи людини й суспільства. Вона, одначе, мусить знайти свої границі, як кожна інша свобода, свої межі громадської пристойності. Здається, що при теперішній технології самим медіям тяжко знайти ту межу, тобто межу оптимально корисного інформування та впливу на оточення. На підставі окремих критичних голосів можна думати, що зближається час їх корисної контролі. Можна навіть вважати, що розв'язку нездорового переросту сили впливів медій можна знайти в спробах перебрання від-

повідальности за них політичними партіями, інституціями й установами. Розуміючи, що повна об'єктивність в медіях не існує, що об'єктивність буває більш або менш „суб'єктивна", а з поглядів і опіній окремих партій і середовищ, порівнюючи їх, кожний може виробити собі самому власну думку. Партії йдуть до виборів і тоді принаймні частково будуть відповідати за контрольовані ними медії. Очевидно, в такій системі також можливі надужиття, але тяжко було б повірити, що всі демократичні партії й установи в один час їх не добачали.

Свобода слова–велика річ, її треба берегти, але вона мусить обмежуватись всіма іншими свободами.

15 червня 1985 р.

КЛІНТОН У КИЄВІ: „СЛАВА УКРАЇНІ!"

5 червня у ході европейського турне президент Сполучених Штатів Америки Вільям Клінтон відвідав столицю України. Під час переговорів з Леонідом Кучмою американський лідер акцентував увагу на ринковому виборі України, на проблемах закриття Чорнобильської АЕС (вперше названо точну дату–15 грудня 2000 року), на проблемах закордонної допомоги українським реформам.

На Михайлівській площі Вільям Клінтон виступив перед багатотисячним мітинґом зі зверненням до українського народу. Він висловив переконання у правильності вибору майбутнього шляху, що його зробили українці, наголосив на необхідності зусиль для долання цього шляху, тричі повторивши Шевченкове: „Борітеся–поборете!" українською мовою, і підсумував промову закликом: „Слава Україні!".

НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У 1999 році населення України скоротилося майже на 400 тисяч чоловік і становило на початок 2000 року 49, 71 млн.

За даними Держкомстату України, торік в країні народилося 389,2 тис. чоловік, померло 739,2 тис. чоловік, тобто смертність перевищила народжуваність майже удвічі, повідомляє Інтерфакс-Україна.

44,8 тис. чоловік емігрували з країни. Найбільший рівень смертности зафіксовано у Донецькій області, де смертність перевищила народжуваність більше, ніж у 2,5 рази. Найменший рівень смертности–у західних областях країни. У Києві 1999 року народилося 18,3 тис. чоловік, померло 26 тис., у Криму, відповідно, 15 тис. і 26,7 тис. чоловік.

Торік в Україні стало на 36 сіл менше (на 1 січня 2000 року ця цифра становила 28 739). У той же час кількість міст в Україні не змінилася–448, у тому числі 169 із них–міста державного, республіканського та обласного значення.

На 1 січня 1998 року чисельність населення становила 50,5 млн.

Роман ПАНКЕВИЧ
Львів

„ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ"–СОВЄТСЬКЕ СВЯТО В УКРАЇНІ?

Національне відродження 1988-1992 років буквально розбурхало приспане українське море. В час національного відродження почали занепадати совєтські свята та традиції. Але згодом, рік за роком, використовуючи занепад національно-демократичного руху, роз'єднання свідомого громадянства, ліві почали відроджувати свої традиції та свята.

Першою ластівкою було перейменування, за прикладом Росії, давно призабутого „дня совєтськой армії" 23. II. у „день захисника вітчизни". Про яку вітчизну йде мова, не пояснювалося, а також і те, хто був її захисником.

Другим „празніком", який старанням Л. Кучми став державним святом, був день 8.III. Пропаґандисти у всіх ЗМІ переконували, що цей день відзначає весь світ. Але усім відомо, що ця дата пов'язана з діяльністю німецької комуністки Клари Цеткін і відзначається лише прихильниками комуністичної ідеології.

Апотеозом блюзнірства був день перемоги. Ще за декілька місяців до цієї дати появився указ Л. Кучми про відзначення 9 травня–55 річниці перемоги у „великій вітчизняній війні". Усім державним органам у примусовому і безапеляційному порядку наказувалося провести відповідну підготовку до відзначення цієї „знаменної" дати і провести її на найвищому рівні. У відповідності з указом, усі ветерани, а їх в Україні нараховується близько 5 мільйонів, і ця цифра невпинно зростає, були нагороджені: жінки медалями „захисник вітчизни", рядові орденами „за мужність", а офіцери орденами Богдана Хмельницького. Вже від лютого весь телевізійний простір України був насичений совєтськими фільмами про війну. В першу чергу, і по декілька разів, демонструвалися фільми, в яких прославлялися „творці" перемоги Сталін, Берія і вся їхня камарілія, а також „прославлені" воєначальники, на чолі з Жуковим.

З нагоди такої оказії Л. Кучма присвоїв звання „Героя України" „ґенералу" Ґерасімову. Цей ветеран–калмик за національністю–очолив „Союз вєтєранов України". Це одна з найбільш аґресивних антиукраїнських організацій, а Ґерасімов ніколи не приховував своєї ненависти до України та її народу і відкрито закликав до ліквідації держави та відновлення СССР або хоча до приєднання України до союзу Росії та Білорусії.

З нагоди такої знаменної дати президент Росії В. Путін вперше за усі післявоєнні роки позволив вивезти з Москви прапор перемоги, який у 1945 році совєтська армія встановила над „райхстаґом" у Берліні. І ось під тим прапором, який тримали за спиною Л. Кучми, в палаці „Україна" на зборах присвячених „дню побєди" Президент України виступив з промовою перед ветеранами. Він повторив усі совєтські міти часів 2-ої світової війни, вже давно спростовані істориками: про миролюбиву політику СССР перед війною і про віроломний напад гітлерівської Німеччини, про героїчну боротьбу партизан та підпільників, очевидно, совєтських, про те, що ціла Україна піднялася на боротьбу з німецьким загарбником, про визволення поневолених народів Европи і перемогу радянського народу у „великій вітчизняній війні". Він нагадав про вирішальну ролю комуністичної партії і т. і. На завершення свого виступу Л. Кучма став на коліна і поцілував прапор перемоги, „святе знамено", як він його назвав.

Слід згадати про зустріч трьох президентів–Росії, України, Білорусі– біля села Прохорівка, де у липні 1943 року відбулася велика танкова битва, і заяви Л. Кучми про спільне коріння трьох народів, про спільну історичну долю і про те, що не обійдемося один без одного, та про туманні заяви про відношення між Україною та Росією. В кожному разі, відстоювання національних інтересів України ніде не спостерігалося.

Львів, травень 2000 року.

День перемоги в Україні...

ЛОРЕНС ДІКУР

В листопаді 1999 року Лоренс Дікур (Lawrence Decore), колоритний політик, помер в Едмонтоні, проживши 59 років. Син відомого канадського українського політика Івана Дікура, який від 1949 до 1957 рр. був послом до Федерального парляменту від ліберальної партії й багато допомагав українським втікачам у Европі, народився у Веґревіл, біля Едмонтону, де тепер є побудоване показове „Українське село".

Л. Дікур був радним м. Едмонтону. У 1983 р. його вибрали мером найбільшою кількістю голосів в історії цього міста. Згодом він очолив Ліберальну партію провінції Альберти й від 4 послів постійно збільшував місця в леґіслятурі, а в 1993 році здобув 32 депутати й 40 відсотків голосів, одначе не переміг у виборах. Згодом він уже не брав активної участи в політичному житті, зрезиґнувавши з посту лідера своєї партії, хоч ще був послом до 1997 р.

Лоренс Дікур належав до тих людей, які не завагалися стати в обороні української громади. У 1986 році він заявив, що створення Комісії Дешена–це помилка уряду Малруні, а Візенталь „вживаючи її як пензель, малює всю громаду певною фарбою". Дікур сказав про Дивізію: „Люди, які були в українській дивізії–були нашими героями і такими залишаться, бо вони боролися за незалежність України". (Див. „ВК", ч. 3, 1986, ст. 54-55).

Л. Дікур очолював Канадську багатокультурну раду (Canadian Multicultural Council), був нагороджений Орденом Канади й відзначений почесним докторатом Альбертського університету.

СУДДЯ ЖЮЛЬ ДЕШЕН

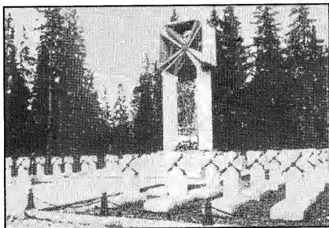
Визначний канадський юрист і суддя Жюль Дешен (Jules Deschenes) помер 10 травня 2000 р. Народжений в Монтреалі, провінція Квебек, Канада, в 1923 році, викладав інтернаціональне право в 1960-х роках у Монтреальському університеті; від 1973 до 1982 був головним суддею Квебекського верховного суду, а в 1986 році очолив Федеральну комісію дослідження воєнних злочинців у Канаді.

Праця Комісії коштувала 4 мільйони долярів і теж розглядала

питання 1-ої УД УНА та імміграцію кол. вояків до Канади. Комісія ствердила: „Обвинувачення членів Дивізії у воєнних злочинах ніколи не були доказані, ані в 1950 р., коли їх вперше видвигнено, ані в 1984 р., коли їх поновлено, ані тепер перед цією комісією". (Див. „ВК", ч. 2, 1987, ст. 45-53). Згодом суддя Дешен був членом інтернаціонального трибуналу, який розглядав воєнні злочини, вчинені в Югославії. Через занепад свого здоров'я він зрезиґнував з 11-членного трибуналу ООН в Ґазі.

Він був автором понад 10 юридичних книжок і написав свою автобіографію „На лінії вогню" (In the Line of Fire). Він був Компаньйоном Ордену Канади.

ПАМ'ЯТНИК ПОЛЕГЛИМ НА ГОРІ МАКІВЦІ

Весна 1915 року. Карпати. Війська двох імперських потуг готуються до останнього вирішального бою, але в обох на перешкоді стали неприступні хребти українських гір. В цей складний час на вістря боротьби виходить леґіон Українських Січових Стрільців. Московські війська за будь-яку ціну намагаються здобути стратегічно важливу гору Маківку, та їм на перешкоді стали безстрашні стрільці новітнього українського війська. В кінці квітня і перших днях травня московським зайдам тричі вдавалось захопити Маківку, та перемогу вони не здобули. Тричі їх вибивали хоробрі багнетні атаки наших стрільців.

Це була перша велика перемога українців після стількох років бездержавного життя. Це була перша велика перемога січовиків, а з ними і всього українського народу на шляху до Української самостійної соборної держави.

Роман ПАНКЕВИЧ
Львів

ПРЕЗИДЕНТСЬКА «НАРОДНА ІНІЦІЯТИВА» РЕФЕРЕНДУМУ

Спостереження перед референдумом і коментарі після його проведення.

Всеукраїнський референдум за „народною ініціятивою"– це гасло переслідувало громадян України довгий час. Багато задають собі питання: хто і де ініціював цю „народну ініціятиву"? На це питання громадянство так і не одержало чіткої відповіді. Повідомлялося так, між іншим, що перша ініціятивна група виникла в Житомирі, а згодом в усіх областях України. Повідомлялося також, що ініціятивні групи, згідно з законом, зареєстровані у Центральній виборчій комісії (ЦВК). У свою чергу ЦВК повідомила, що зібрано більш, як 4 мільйони підписів за проведення референдуму. На цій підставі Президент Л. Кучма видав указ про його проведення 19 квітня 2000 року. Після цього по всій Україні залунали протести багатьох громадсько-політичних організацій, які переконливо стверджували, що ніде не бачили ні діяльности ініціятивних груп, ні збирання підписів. Відомо було лише, що у бюджетних організаціях, як органи влади, освіти, медицини громадян примушували ставити свої підписи за проведення референдуму. В тій ситуації ряд громадсько-політичних організацій звернулися до ЦВК за роз'ясненням і вимагали показати підписні листи. Але голова ЦВК, М. Рябець, „не моргнувши оком", повідомив, що підписних листів у ЦВК немає, а є лише протоколи ініціятивних груп, в яких вказано число підписантів. Таке пояснення викликало лише здивування. Адже підчас виборів президента України кожен претендент доставляв у ЦВК підписні листи, які ЦВК дуже прискіпливо перевіряла. А тепер ЦВК устами свого голови заявила, що провірювати підписів немає потреби.

Наприклад, у Львові громадсько-політичні організації, які протидіяли проведенню референдуму, звернулися до міської ради, в якій зберігаються підписні листи, з проханням показати їх. Але міська рада відмовилася це зробити. До речі, влада міста Львова заявила, що в місті зібрано більш, як 50 тисяч підписів. На чисельних вічах та зібраннях, на прохання підняти руку тим, хто підписався, не піднялася ні одна рука. Це зайвий раз засвідчує, як було зібрано отих 4 мільйони підписів.

Але найважливішим був зміст запропонованих питань. Адже кожне з питань дуже об'ємне і несло в собі велике змістовне та юридичне навантаження. У питаннях вказуються конкретні статті Конституції, в які було б необхідно внести зміни. То які пересічні громадяни України, більшість яких, очевидно, не знає формулювань конкретних статтей Конституції, зрозуміли ці питання? Крім того, запропоновані питання не були ні обговорені, ні продискутовані, хоч усім зрозуміло, що до тих питань можна й треба було б внести відповідні поправки. Зате всім стало очевидно, що питання сформулювали юристи з президентської адміністрації, а одному з найбільш впливових співпрацівників Л. Кучми О. Волкову та його Демократичному союзу доручили „розкрутити" референдум та зібрати відповідну кількість підписів.

Багато громадсько-політичних організацій, політологів та політиків з нац-демократичного табору вказували на велику загрозу після проведення референдуму для суспільно-політичного ладу, а навіть для державности України. Адже 1-е питання про довіру до ВР безумовно одержало б підтримку більшости громадян, які у всіх своїх проблемах і, в першу чергу, економічних негараздах звинувачують ВР. Підтримка цього питання, за словами самого Л. Кучми, це „сокира занесена над парляментом", яка має перетворити ВР у слухняне знаряддя. Правда, після утворення у ВР пропрезидентської більшости, це питання вже не є таким однозначним. Що ж мав би зробити Л. Кучма, якщо народ на референдумі висловив би недовіру ВР, але на теперішній час ВР, виконуючи волю президента, його влаштовує? Адже всім очевидно, що у випадку проведення дострокових виборів до ВР в умовах економічної кризи ліві і, в першу чергу, комуністи лише підсилять свої позиції у ВР. Тоді буде дуже проблематично сформувати пропрезидентську більшість у ВР.

6-е питання про всенародне прийняття Конституції лише підірвало б авторитет діючої Конституції, прийнятої 26 червня 1996 року. Яку нову Конституцію мав би прийняти народ? Хто і як її напише? Якою вона буде? Як пройде її обговорення? Чи буде можливість внести до неї поправки? На це конкретної відповіді ніхто не дає. Крім того, діюча Конституція дає можливість вносити до неї зміни у випадку, якщо за них проголосує конституційна більшість депутатів–300 чоловік. Отже, підтримка 1 та 6 питань внесла б дестабілізацію в життя держави.

Ряд опозиційних партій, окремі діячі (С. Головатий) з нац-дем табору та всі ліві партії звернулися до Конституційного суду України (КСУ), а також до Венеціянської комісії Парляментської асамб-

леї Ради Европи (ПАРЕ) з проханням розглянути закономірність проведення референдуму в Україні та його відповідність до Конституції. Венеціянський комітет, як моніторний орган Ради Европи засудив цей референдум, вважаючи його неконституційним. В той же час КСУ опублікував рішення про те, що 1 і 6 питання не відповідають Конституції і не можуть бути винесені на референдум. Інші 4 питання–про розпуск ВР у випадку несформування більшости або не прийняття бюджету; про обмеження депутатської недоторканости; про зменшення числа депутатів з 450 до 300; та про формування двопалатного парляменту визнав такими, які можуть бути винесені на референдум, але вони будуть мати не обов'язковий, а лише консультативний характер. ПАРЕ також наголосила, що, в разі його проведення, результати можуть бути втілені в життя лише конституційним шляхом. Це означає, що ці питання мусять бути обговорені у ВР та затверджені конституційною більшістю–300 голосів депутатів. Лише тоді можна вносити зміни до Конституції, у протилежному випадку ПАРЕ буде рекомендувати виключити Україну з Ради Европи.

Така ухвала ПАРЕ розлютила Л. Кучму, який назвав таке рішення втручанням у внутрішні справи України і заявив, що „референдум відбудеться при будь-якій погоді".

В засобах масової інформації (ЗМІ) розгорнуто небачену досі пропаґанду. Опозиційних діячів просто не пускали на телебачення і радіо, а газети всіляко переслідували.

Опоненти однозначно стверджують, що він абсолютно непотрібний. Адже Президент чи уряд, чи будь-яка фракція ВР можуть винести ці питання на розгляд ВР і вони обов'язково будуть обговорені, а таке питання, як обмеження депутатської недоторканости вже розглядалося у ВР і напевне було б ухвалено. Тож навіщо викидати гроші на вітер?

Крім того, відомо, що всі референдуми, проведені у посткомуністичних державах, за винятком 1 грудня 1991 року, коли було підтверджено незалежність України, принесли вкрай неґативні наслідки. У Росії та Білорусі вони, крім обмеження діяльности парляментів, дали диктаторські повноваження Єльцину і Лукашенку. Те саме у всіх азіятських державах, де колишні комуністичні лідери стали диктаторами з необмеженою владою і продовжили собі президентські повноваження. То ж чи не станеться таке саме і в Україні?

Про ціну так званої „народної ініціятиви" засвідчує ще такий факт: кожен день на телебаченні звучала інформація про те, що

представники влади виїжджали „в терен" для роз'яснення виборцям суті питань референдуму. Отже, виходить, що народ нібито сам сформулював ці питання, але тому ж народові треба їх було роз'яснювати. Більш парадоксальної ситуації годі собі уявити.

Однак найбільшу увагу привернуло наступне: в останній тиждень перед референдумом на телебаченні й у пресі один за одним виступали керівники правових та юридичних установ: голови і члени Верховного суду, прокуратури, науково-дослідних інститутів, які в один голос стверджували: рішення референдуму будуть обов'язковими для виконання. Це, мовляв, воля народу, а депутати, як представники народу, безумовно мусять втілити цю волю в життя. Це означає, що ВР має обов'язок після внесення і розгляду питань проголосувати за них конституційною більшістю–300 депутатів. А якщо не проголосує, то що тоді? На це відповіді немає.

У ЗМІ весь час лунає інформація про те, що, згідно з опитуванням, участь у референдумі візьме 60-80% виборців, більшість яких підтримає усі питання. Відомо також, що влада, як у старі совєтські часи, спускала областям та містам, а ті в свою чергу–комісіям, який відсоток виборців мав проголосувати. У зв'язку з тим, що ніхто особливо не збирався контролювати діяльність виборчих комісій, не підлягає сумніву, що ці розпорядки виконано і перевиконано.

Результат проведеного 16 квітня референдуму приніс передбачені владою результати:

- Участь у референдумі взяло 20,9 мільйонів громадян
- Дострокове припинення повноважень ВР підтримали 84,9%
- Необхідність обмеження недоторканости депутатів ВР–89,2%
- Зменшення загальної кількости депутатів–90,1%
- Формування двохпалатного парляменту–82,1%

Безпосередньо перед референдумом на виборчих дільницях керівники держави зробили наступні заяви:

Президент Л. Кучма: втілювати волю народу буду конституційними методами. (Як це відбудеться, ніхто не може дати чіткої відповіді). Переконаний, що це не останній референдум(?!)

Голова ВР Іван Плющ: впевнений, що ВР втілить в життя волю народу. Особисто не буду голосувати за двохпалатний парлямент.

Голова ЦВК М. Рябець: сподіваюся, що в найближчі 1-2 роки більше не буде референдуму.

Як це співвідноситься з заявою Л. Кучми, що це не останній референдум?

Аналітики передбачають наступні кроки:

1-й варіянт: Президент вносить відповідне подання до ВР.

1-й етап–ВР простою більшістю у 226 голосів вносить питання на порядок денний;

2-й етап–восени відбудеться друге читання законопроєктів і для змін в конституції необхідно 300 голосів.

2-й варіянт: якщо окремі питання не наберуть необхідної кількости (300 голосів), Президент вносить подання до КСУ, який може вирішити, що для внесення змін в Конституції достатньо простої більшости–226 голосів.

Остаточний підсумок референдуму можна сформувати устами представника Президента у ВР Романа Безсмертного: референдум, поза всяким сумнівом, принесе затяжну конституційну кризу в Україні. Ніхто поки що не знає, як подолати цю кризу. Але вже з впевненістю можна передбачити: Україну, поза всяким сумнівом, очікує гаряча політична осінь з непередбачуваними наслідками.

Львів, квітень 2000 р.

КОМЕНТАРІ ПРО РЕФЕРЕНДУМ СПОСТЕРІГАЧІВ І ПОЛІТИКІВ

ОФІЦІЙНИЙ СПОСТЕРІГАЧ ІЗ ШВЕЦІЇ,представник молодіжної організації „Европейці за безпеку" Анна Екберґ „проблемою" всеукраїнського референдуму вважає його невизначеність. Щодо деяких питань, винесених не референдум, „виникають певні сумніви і можливі інтерпретації". А. Екберґ відзначила „дуже велику" присутність виборців під час дострокової участи у референдумі–майже 30 відс. Вона вважає „дивним", що на деяких дільницях присутність виборців становить майже 100 відс. (передусім студентських містечках, військових частинах, лікарнях).ЦВК та уряд України дуже пізно надіслали їм запрошення, тому за ходом референдуму спостерігали близько 70-ти міжнародних спостерігачів. За президентськими виборами в Україні торік спостерігали 507 осіб.

***

В. ЮЩЕНКО,прем'єр-міністер, вважає, що проведення референдуму „безумовно" матиме позитивний економічний ефект для нашої держави. Він зазначив, що економічні зміни в Україні, які необхідно провести, можливі виключно за обставини, коли Україна матиме „ефективно працюючий парлямент та ефективно працюючу більшість".

***

СЕРГІЙ ГРАБОВСЬКИЙ: [...]У період підготовки референдуму всемогутній „анонім" на радіо, телебаченні, у пресі постійно порівнював народне волевиявлення 16 квітня 2000 року із референдумом 1 грудня 1991 року, який ствердив існування незалежної України. Більше блюзнірство важко знайти (хоча українська влада ледь не щодня розсуває межі можливого). Адже 1991 року референдум був проголошений Верховною Радою, конкретними депутатами, які внесли пропозицію про його проведення і домоглися ухвалення цієї пропозиції. Загал мав відповісти „так" чи „ні" на дуже чітко сформульоване запитання: чи підтримуєте ви незалежність України, чи ні? Агітація велася зовсім не анонімна: кожна партія, кожен політик виступали від свого імені і вказували свої резони.

Зараз було зовсім інакше. Все з точністю до навпаки. Від украй заплутаних і неоднозначних запитань до боягузства ініяторів, які сховалися за вивіскою анонімного „народу". Якщо в 1991 році організатори референдуму (від Леоніда Кравчука до рядового члена виборчої комісії) могли за свої дії опинитися у в'язницях тоді ще існуючого союзного КДБ, то зараз місцевий бонза може хіба що позбутися посади, якщо не забезпечить 80%-ної явки виборців будь-якою ціною.

Іншими словами, драма перетворилася на фарс.[...]

(„Свобода", Київ)

Л. Кучма:„Стрижу, голю, обрізую – вигляд (зовнішність) змінюю."
Зліва: Рада Европи дає низьку оцінку референдумові.

(„Свобода", Київ)

ЗА ВІСІМ РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТИ УКРАЇНИ– ВІСІМ КЕРІВНИКІВ УРЯДУ

1. **Вітольд Фокін** (листопад 1990 р.–жовтень 1992 р.). 1932 року народження (Запоріжжя), за освітою–гірничий інженер (працював здебільшого у вугільнодобувній галузі), нині президент Міжнародного фонду гуманітарних та економічних зв'язків з Російською Федерацією.

2. **Леонід Кучма** (жовтень 1992 р.–вересень 1993 р.). 1938 року народження (Чернігівщина), за освітою інженер-механік (працював у сфері ракетно-космічного конструювання).

3. **Юхим Звягільський**–виконуючий обов'язки прем'єра (вересень 1993 р.–травень 1994 р.). 1933 р. народження (Донецьк), за освітою–гірничий інженер (працював у вугільнодобувній галузі). Нині народний депутат України.

4. **Віталій Масол** (травень 1994 р.–квітень 1995 р.). 1928 р. народження (Чернігівщина), за освітою–інженер-механік (працював здебільшого в машинобудівній промисловості). Нині пенсіонер.

5. **Євген Марчук** (квітень 1995 р.–травень 1996 р.). 1941 р. народження (Кіровоградщина), за освітою–вчитель, юрист (працював в органах безпеки, генерал). Нині секретар Ради національної безпеки та оборони України, народний депутат України.

6. **Павло Лазаренко** (травень 1996р.–липень 1997 р.). 1953 р. народження (Дніпропетровщина), за освітою–вчений аґроном (працював здебільшого в аґропромисловому комплексі). Нині народний депутат України (ув'язнений у США за підозрою у „відмиванні" незаконних коштів).

7. **Валерій Пустовойтенко** (липень 1997 р.–грудень 1999 р.). 1947 р. народження (Миколаївщина), за освітою–інженер-механік (працював на підприємствах машинобудівної галузі та в органах державної влади). Нині на партійній роботі в НДП.

8. **Віктор Ющенко** (з грудня 1999 р.). Народився 1954 року на Сумщині. Закінчив Тернопільський фінансово-економічний інститут. Трудову діяльність розпочав у колгоспній бухгалтерії на Івано–Франківщині. З 1977 по 1985 рр.–керівник відділу Держбанку СРСР на Сумщині, потім протягом двох років–у республіканській конторі Держбанку в Києві. 1989-1992 рр.–один з керівників Аґропромбанку „Україна". З 1993 р.–голова правління Національного банку України. Академік академії економічних наук України, автор понад 250 аналітичних публікацій з питань банківської справи. Почесний громадянин Тернополя.

Володимир МОЛОДЕЦЬКИЙ

ПРОБЛЕМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Перейшло вже вісім літ від коли Україна проголосила формування своїх власних Збройних Сил. Здавалося б, що це вистарчаючо довгий прошарок часу, щоб ті збройні сили стали потужною машиною, здібною відбити якого-небудь аґресора. Пригадаймо собі Німеччину по програній Першій світовій війні. Армія була не тільки розбитою на фронтах, але організація і озброєння її були сильно ограничені мирним трактатом, подиктованим переможцями. Економіка Німеччини була в стані розвалу, в державі панувала майже анархія. В 1933 році до влади прийшов Гітлер, а шість літ пізніше, у 1939 році, німецька армія була настільки сильною, що вела війну на протязі шести літ майже проти цілого світу. Виглядало б тоді, що по вісьмох роках організації і розбудови збройних сил, українська армія повинна бути могутньою машиною. Але чи воно так є? Це питання ставиться щораз частіше і в Україні, і поза нею. Відповідь важка. Опираючися на інформації, які нам є доступні, і часто з третього джерела, можемо, одначе, дійти до висновку, що не все є гаразд зі Збройними Силами України–в кожному разі українська армії не є такою, якою ми хотіли б її бачити.

Озброєння української армії, у більшості, одідичене від Радянського Союзу. Воно, без сумніву, належало до першоякісного і модерного озброєння. Але то було вісім літ тому. Ще два-три роки і воно стане перестарілим і буде потребувати модернізації, а це, в свою чергу, залежатиме від бюджету виділеного державою на озброєння. Сьогодні у всіх родах зброї ЗСУ служить около 320 тисяч вояків. Коли президент Кравчук у 1991 році проголосив, що всі війська, які на день проголошення самостійности України находилися в Україні, стають Збройними Силами України, у тих військах служило понад один мільйон вояків. Значить, за вісім років ЗСУ скоротилися на приблизно 600 тисяч вояків. Але скількість вояків не є показником сили армії. Сила армії залежить від її сили вогню і, передусім, від боєвої моралі її вояків. Але про це скажемо дещо пізніше. ЗСУ розміщені у трьох оперативних командуваннях: Західному зі штабом у Львові, Південному зі штабом в Одесі і Північному зі штабом у Чернігові. У 1999 році у бюджеті України призначено на потреби ЗСУ 1,678 млрд. гривень, що навіть не вистарчало на зарплату й утримання особового складу армії, не кажучи вже про пот-

реби озброєння. Старшини і підстаршини не отримують реґулярно платень. Їм держава винна близько за два роки служби. Ті, що живуть у казармах, отримують сяке-таке харчування, але як мають проживати їх сім'ї? В останніх часах у західних експертів виринула теорія, що літунство–це найважливіший рід зброї, яким самим можна виграти війну. Війна за Косово ніби доказала правильність тієї теорії. Українське літунство належало до одних з найкращих у східній Европі. Але постали дві проблеми. Брак грошей і пального примусив ограничити вишкіл літання, і через це літуни тратять свою експертизу, а нові літуни не мають відповідного практичного вишколу у керуванні літака. Погодимося, щоб опанувати всі нюанси лету на теперішніх наймодерніших ракетових літаках, треба багато більше часу, як, скажімо, на літаках Другої світової війни. Друга проблема пов'язана з браком грошей. Є тенденція скорочувати чисельність повітряних дивізій. Кажуть, що за останні роки знищено понад 600 боєвих літаків. Це означає, що Україна посідає тепер менше літаків, як передбачено міжнародними угодами. Прикро про це почути, хоч би тому, що Україна, позбувшися ядерної зброї, мусить полягати на літунстві для відбиття аґресора. Війська протиповітряної оборони успадкували від Радянського Союзу найкращі зенітно-ракетні комплекси. Деякі з них українські інженери удосконалили і зробили з них надійну протиповітряну оборону. Про один такий комплекс „Тунгуска" я уже писав у одній з попередніх статей. Ті зенітно-ракетні комплекси становлять на сьогодні знамениту оборонну систему. Але армія не може жити сьогоднішнім днем. За два-три роки появиться нова зброя, проти якої треба розбудовувати нові оборонні засоби. Отже, не можна сісти на лаврах і втішатися сьогоднішнім успіхом, а треба плянувати і розвивати ще неіснуючу зброю. Але на це потрібно фінансів.

Одначе, можемо згадати не тільки самі неґативи. Є факти, які розбуджують оптимізм. Конструкторські праці, помимо фінансової скрути, не стоять на місці. Як я вже згадував у попередніх статтях, Україна посідає танк УД 84, який є набагато кращий від західних танків, а тепер ведеться робота над новим зразком танка МБТ-2000, який має бути ще кращим. Україна веде у виробництві навіґаційних приладів, головок для протилітунських ракет та різнородної радіо-електронної апаратури для ракетних систем. На жаль, знову через брак фінансів, мало що з тих новітніх приладів попадає в українську армію, а радше, покищо, йде на експорт.

Я одначе завжди був отимістом і дальше ним остаюсь. Вірю в правдивість старої англійської приповідки: „Where there is a will

there is a way", і вірю, що вже незадовго український уряд найде фонди на озброєння і відповідне вишколення ЗСУ.

Озброївши і вишколивши армію, ми розв'яжемо тільки одну її проблему. Силу вогню. Але знову, як каже стара військова аксіома: „Зброя є тільки так ефективною, як той вояк, що нею орудує". Тут постає питання боєвої моралі армії. Щоб армія мала сильну боєву мораль, вона мусить складатися з вояків, які є патріотами своєї землі, які готові віддати життя в бою за свою батьківщину, для яких служба в армії це не тільки місячна платня, але гордість з приналежности до збройних сил своєї батьківщини, це бажання показати світові, що „я найкращий вояк, служу в найкращому полку моєї армії, який є складовою частиною найкращої армії світу". Таке наставлення вояків є знане в світі під назвою „Espirit de corps". Чи таке наставлення є можливим в українській армії? Так є можливим! Але перше треба перебороти деякі неґативні явища, які, нажаль, існують в українській армії. Деякі з тих явищ, нажаль, знову залежні від фінансових можливостей держави, але деякі можуть бути розв'язані без грошей або з мінімальним їх вкладом.

Одною з проблем, яка абсолютно не тільки не сприяє творенні „Espirit de corps", але прямо відштовхує від цього, є так звана „дідівщина". Це одідичений від Радянського Союзу пережиток, хіба ще „февдальної" системи. Вояки, які відслужили вже першу частину своєї служби, примушують новобранців їм слугувати і виконувати всі їх бажання. Коли ті від того відмовляються, б'ють їх, знущаються над ними і часто спричинюють їм серйозні фізичні шкоди. Важко зрозуміти, як старшини можуть толерувати такі надуживання у своїх частинах. У всіх західних арміях така поведінка вояків мусила б закінчитися притягненням їх до відвічальности. Як довго ця система не є виелімінована з ЗСУ, не можемо навіть сподіватися, щоб вояк відчував гордість з приналежности до армії, у якій його використовують його власні „побратими".

Другою проблемою є мова. Здавалося б, що в армії увести мову легка справа. Дати приказ і вимагати його виконання. Але в українській армії це якось не так відбувається. Надіюся, що у командному складі находяться українські патріоти, які розуміють цю проблему і вкоротці працюватимуть над її усуненням. Можливо, що першим кроком у тому напрямку повинно бути введення української термінології, заміна російських термінів українськими: заність взвод=чота, замість рота=сотня, замість лейтенант=поручник, замість капітан=сотник. До витворення „Espirit de corps" дуже важливим є історична тяглість. Вояк повинен усвідомити собі, що він служить в

армії, якої традиції сягають найдревніших часів його нації. В Україні нав'язують до чужих нам традицій. Частини отримують старі радянські назви, нав'язується до традицій Радянського Союзу, гордиться перемогами того Союзу, забуваючи, що по суті це традиції і перемоги російської, ворожої нам, імперії. Українська історія має багато світлих моментів, до яких можна було б нав'язати багато минулих перемог, з яких теперішній вояк міг би бути гордим. Щоб це зробити, не треба витрачати багато грошей, треба тільки трішки доброї волі. Якщо не помиляюся, українська армія вже двічі міняла свої мундири. Але що з цього вийшло? Мундири майже ідентичні з мундирами російської армії, різняться хіба тільки щитиком на рукаві, який каже, що це Збройні Сили України. Я не пропаґую ворожнечі до російської армії чи російського народу, але хотів би дочекати тих часів, коли український воїн з гордістю скаже: „Я воїн найкращої армії світу, кращої від російської, кращої від американської, кращої від якої-небудь іншої армії". А тоді я спокійно зможу відійти з цього світу, будучи певним, що оборона України в надійних руках.

Не знаю, чи „Вісті комбатанта" читають і деякі старшини, чи пак, офіцери ЗСУ, але я був би безмежно вдячним, якщо б котрийсь з них міг мені відповісти на мої завваги і розвіяти мої сумніви.

УКРАЇНА ОПРИЛЮДНИЛА ЧИСЕЛЬНІСТЬ СВОЇХ ЗБРОЙНИХ СИЛ

За повідомленням газети „День", Україна представила на розгляд інших 30 країн-учасниць Договору „Про звичайні збройні сили в Европі" офіційну інформацію про кількісний стан арсеналів та чисельність національної армії. Обмін такими даними здійснюється щорічно між усіма учасниками цієї угоди. Проте на відміну від минулих звітів, нині Київ вирішив не надто захоплюватись демонстрацією своєї відкритості у військовій сфері.

На початок 2000 року чисельність Збройних сил України, як зазначено в офіційному міжнародному документі, становить 310 тисяч вояків. Хоча, як і раніше, за чисельністю попереду України в Европі армії Росії та Туреччини, військо позабльокової країни за минулий рік скоротилось на десять тисяч. До того, означена у міжнародному звіті цифра у 310 тисяч є піковою, позаяк нещодавно заступник начальника Генштабу ЗС України Микола Пальчук визнав: „Штатна чисельність армії менша на 5-20 тисяч від того, що визначено нам Верховною Радою".

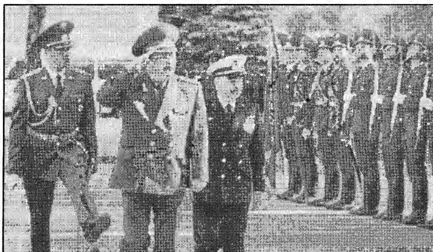
Що ж до складових Збройних сил, то найбільшим в Україні є

Сухопутні війська, які нараховують у своєму складі понад 150 тисяч чоловік. Далі йдуть Військово-повітряні сили–понад 50 тисяч і–Війська протиповітряної оборони–45 тисяч особового складу. До речі, саме ППО країни є єдиним видом військ, чисельність яких за минулий рік збільшилася за рішенням міністерства оборони з огляду на досвід нещодавніх військових конфліктів. А саме–в Іраку та Югославії, де перемога у війні залежала від підсумків двобою між авіяцією та протиповітряною обороною. Щодо четвертого і „наймолодшого" компоненту армії України–військово-морських сил, то вони мають у своєму складі понад 12 тисяч особового складу. А також, як відзначено в звіті 11 бойових кораблів тонажністю від 400 тонн та один підводний човен.

Також Україна поінформувала Европу, що національною армією керують 194 генерали та адмірали. Це шість сотих відсотка від загальної чисельності війська. У Франції та Росії, наприклад, цей показник становить 0,1%, в Канаді–0,13%, у Британії–0,27%.Хоча, звісно, зрозуміло, що справа не в кількості, а в якості. Полковників в Україні трохи більше 5 тисяч. Щодо інших категорій офіцерського складу, то найбільше в армії України майорів та капітанів–майже 16 тисяч відповідно.

Звісно, можна наводити і інші цікаві деталі щорічного звіту так званої обмінної інформації за Договором про звичайні збройні сили, який представила Україна своїм партнерам. Проте головною його рисою є те, що він значно „схуд" в порівнянні з минулими роками. З понад сотні сторінок в ньому залишилося лише близько двадцяти. Якщо раніше в цьому документі детально розписувались координати усіх військових частин–чи не до окремого батальйону з його чисельністю та озброєнням,–то нині там зафіксовані позиції лише штабів командувань, та місця розташувань корпусів та дивізій. Певним чином це можна пояснити унікальним станом України. Україна–єдина країна серед держав-учасниць Договору про звичайні сили в Европі, яка не входить ні до Ташкентського оборонного союзу, ні до НАТО і не збирається цього робити найближчим часом. Позаяк Київ і надалі наголошує на необхідності збереження своєї позабльоковості, то більш стримане ставлення до розповсюдження детальної інформації про свої „позаблькові" Збройні сили виглядає цілком логічним. Хоча у разі потреби інспекція будь-якої країни-учасниці Договору може детально перевірити будь-яку військову частину армії України, як, власне, і Україна–інші держави. Ця вимога була і залишається важливим елементом дієвости Договору про звичайні збройні сили в Европі.

УКРАЇНА ДОСЯГЛА ВИСОКОЇ ВЗАЄМОСУМІСНОСТИ З НАТО

Голова військового комітету НАТО адмірал Ґвидо Вентуріоні (праворуч) і міністер оборони України Олександер Кузьмук проходять повз почесну варту біля будинку Міністерства оборони в Києві.

КИЇВ. 18 травня в Україні з дводенною офіційною візитою перебував голова Військового комітету НАТО адмірал Ґвидо Вентуріоні з метою обговорити проблеми співробітництва між Україною і НАТО. Представник НАТО мав переговори з міністром оборони України О. Кузьмуком. Міністер України зазначив, що обговорено передусім стан і перспективи розвитку взаємин України з НАТО та виконання положень Хартії про особливе партнерство, яка була підписана в 1997 року у Мадриді.

УНІАН

ПРОХАННЯ

Конґресова бібліотека у Вашінґтоні, США, має український відділ, в якому комплектує публікації з різних ділянок.

Є теж секція видань Братства дивізійників, однак вона не повна. Тому проситься посилати всі дотепер видані та ті, які видаватимуться, публікації Братства, включно з одноднівками, окремими ювілейними брошурами і т. і. до завідуючого:

Mr. B. Yasinsky
925 Schingler Dr.
Silver Springs, MD 20903 USA

ЧЕЧНЯ І... „ПРАВА ЛЮДИНИ" В СУЧАСНІЙ РОСІЇ

Всесвітньо відомий письменник і публіцист–Асгольф де Кюстін (1790-1857)–аристократичний рід якого зазнав гонінь підчас французької революції, вирішив виїхати до Росії в 1839 році. Повіривши, що Росія–країна, яка захищає своїх жителів від брутальних зловживань,–він шокнений побаченим, радив всім, хто незадоволений обставинами у Франції, поїхати до Росії. Така мандрівка буде корисна для кожного европейця. Бо, запізнавшись з цією тюрмою народів, кожний буде щасливий проживати в якій завгодно европейській країні.

Вивчивши тодішню ситуацію в Росії, де Кюстін писав, що „російський уряд, не знаючи сорому, не зупиняється ні перед чим, є радше страшний з вигляду, аніж міцний насправді; в народі, який винятково є терплячий–давке відчуття тривоги; в армії–неймовірне звірство; в адміністрації–терор, що поширюється навіть на тих, хто тероризує інших; у церкві–низькопоклонство і шовінізм; серед знаті–лицемірство; серед нижчих клясів–невігластво і крайні злидні. А для всіх і кожного–Сибір. Ось такою є ця країна, нещасна жертва амбіцій, навряд чи їй зрозумілій, закипаючи, наче казан кров'ю і сльозами, намагаючись виглядати спокійною, щоб бути сильною..."

***

Все, що відбувається на теренах Російської Федерації,–росіяни звикли вважати законним, незважаючи, що воно переважно злочинне. Так було в царські, так було в большевицькі часи Сталіна і Брежнєва і так залишилося і в сучасній псевдодемократичній Росії, яка визнала себе спадкоємницею Совєтського Союзу. З його розвалом здавалося, що започаткується цивілізований, мирний і демократичний спосіб життя, в якому не буде місця для ненависти і насильства, великодержавного шовінізму і проливу крови. Уведено т. зв. нульовий статус, домовлення, що все, що знаходиться на теренах республік є їхньою власністю, а спільні нагромадження в центрі і закордоном, мали бути відповідно розподілені.

Але дійсність спростувала ці ілюзії.

Правлячі олігархи по всіх, без виїмку, республіках і, зокрема, в

Україні, робили все можливе, щоб вивезти вглиб Росії все, що тільки було можливим вивезти. По-грабіжницьки, масивно, „по-дружньому" Україну ограблено з усього, що мало будь-яку вартість. У ведмежих лапах північного сусіда є не лише запаси золота, що його добували українські гірники, але й всі наші літописи, археологічні, історичні цінності. А про розподіл спільного майна шкода й згадувати. Бо щоб відвернути увагу людства від цього беззаконня, провоковано „гарячі точки" в різних місцях колишнього СССР, щоб показати перед світовою громадськістю, якою необхідною є „миротворча" політика Росії і її „доблесних" збройних сил, що зобов'язані наводити „лад і порядок–стоять на сторожі світового миру".

Одною з таких найбільш „гарячих точок" сучасної Росії треба вважати землю маленького народу чеченців, яку на карті величезної території РФ трудно знайти. Історія цього народу–це страшна, безнастанна і нерівна боротьба проти ненаситної Росії. Майже півстоліття тривала ця кривава боротьба (1817-1864), заки царським колонізаторським полчищам вдалося задушити опір непримиримих чеченців.

З тих днів пролято немало невинної крови і не тільки кавказців. Це, що було започатковано жорстокими царями, продовжується їх наслідниками і в наші дні.

Треба нагадати основне: мабуть, немає серед підкорених народів Росії більш екстремної етнічної групи в її ненависті до росіян, як чеченці, через що їх затавровано злочинцями. І в час, коли на фронтах Другої світової війни став перелом на користь СССР, сотні тисяч чеченців брутально вантажено в товарні вагони і в нелюдських обставинах розсіяно по всьому азійському просторі. Це страшніша історія, ніж навіть гітлерівське варварство, бо садисти останнього осуджені цивілізованим людством і справедливо покарані, а в Росії це вважається історичною законністю. (За словами Хрущова на 20-у з'їзді КПСС, українці уникнули подібної долі, лише тому, що їх було забагато. Депортації зазнали найбільше жителі Західної України). Людські втрати чеченців були жахливі: лише підчас самої депортації, керованої з'єднаннями НКВД, загинуло понад 200 тисяч людей. А з причин різних переслідувань загинула половина народу!

Щойно після смерти Сталіна стала в світі відома трагедія чеченців (та інших чисельно малих народів), і ті, що вижили, почали поволі повертатися на свої прадідні землі.

В боротьбі за владу Єльцин заохочував етнічні групи, в тому чеченців–протиставитися Горбачову і, вбачаючи в ньому великі на-

дії, чеченці майже поголовно віддали свої голоси за Єльцина. Як і інші народи, чеченці, не зважаючи на погрози, під кінець 1991 року проголосили незалежність. Відбувалися демократичні вибори, обрано уряд, але для аґресивної Росії це було неприйнятним. Розпочалася кількарічна нерівна війна (1994-6 рр.). В її висліді, після величезних людських жертв, нещадного знищення багатьох міст і сіл та героїчної боротьби її синів–Чечня все таки стала де факто незалежною, бо російські полчища були виведені за кордони Чечні. З її урядом була підписана т. зв. Хасав'юртська домовленість про замирення, а всі інші „проблеми" мали бути осягнені мирним шляхом в 2001-у році. На жаль, цей стан не потривав довго. З виїмком сусідньої Грузії, президентом якої був в той час Звіяд Ґамсакурдія–ні одна держава в світі не визнала де юре Чеченської держави. Покликаний Єльциним новий прем'єр Росії–Владімір Путін розпочав поновну масакру недоруйнованої Чечні майже безперервною канонадою ракетної зброї, далекосяжної артилерії і летунським бомбардуванням...

Не було це несподіваним. Вже цілими роками серед російського суспільства не вщухало невдоволення не лише нестерпними негараздами і шаленим розгулом корупції, але також і тому, що „єдина неподільна Росія" так багато втратила після розвалу СРСР, та що настав час повертати втрачене. Не менш загрозливим для російського уряду було шумування серед мілітаристських кіл, для яких великі втрати і непростима поразка „непоб'єдімої" у війні з чеченцями в 1994-6 рр. була ганебною. Та й взагалі, в розумінні російських великодержавників, кожний, хто виступає зі зброєю в руках проти „єдіної і неділімої", є бандит і, згідно з законом, має бути зліквідований. З чим категорично погоджувався, донедавна, майже невідомий, новий прем'єр Росії.

Все почалося з вибуху на Манежській площі в Москві, а також житлових будинків в інших містах Росії. Загинуло немало невинних людей. І хоч, як це не дивно, відразу, як Федеральна служба безпеки (ФСБ) так і Міністерство внутрішніх справ (МВС) Росії однозгідно задеклярували, що це „справа рук чеченських терористів", імена яких відомі для ФСБ, і що вони мали б стати перед судом, хоч не мало даних свідчили, що то був вигаданий російськими спецслужбами міт.

По-перше, чеченські боєвики не здатні ховатися за спиною інших. Якщо б це була „справа їх рук", вони цю відповідальність взяли б на себе. І російське телебачення надавало б фотографію „злочинців" по кілька разів денно в своїй програмі, включно з сфабри-

кованими текстами зізнань. Та й якщо б чеченці справді, проходжуючись вулицями Москви, плянували такий терористичний акт,–невже не поцікавились би, щоб провірити, хто в даному будинку живе? Тобто, якісь важливіші „персонажі" і передусім... головно росіяни?

А по-друге, якщо чеченці здатні здійснювати такі акти далеко від своєї Батьківщини, то чому їх не практикують в час, коли в Чечнії ллється кров потоками, як відплату за незліченні жертви і жахливе знищення? Відповідних об'єктів і сприятливих умов не бракує і причин вистачає. А в Росії –все спокійно.

Отож виявилося, що російська громадськість назагал задоволена акціями помсти і навіть не вимагає доказів, щоб винних за скоєння вибухів знайти і поставити перед судом. Що й стало основним в розбудженні „патріотичних" (читай: імперсько-шовіністичних!) почуттів, це необхідність збереження „істинно-історическіх" територій Росії від ненависних ворогів „неділимої"–чеченських терористичних формувань, які, за словами Путіна, загрожують не лише Росії, а й іншим цивілізованим країнам.

Так зродився популярний лідер „твердої руки", іменований Єльциним, як в. о. (виконуючий обов'язки) Президента Росії. Лідер, який знікчемнів до тієї міри, що не зважає на осуд людства і геноцидно, з небаченою досі масивною, за свідченням західних обсерваторів, брутальністю, намагається змести з лиця землі, цей, приречений, здається, на загибель волелюбний народ. Лідер, який після унікальної виборчої кампанії став другим з черги президентом Російської Федерації. Унікальної, бо її, так, як це нормально практикується, майже не було. Бо ж в. о. президента нічого не обіцював, не поборював своїх опонентів і не виступав в ТБ, щоб познайомити виборців з проєктом своєї політики. Спрацювала загально сприйнята опінія, що Росія веде „законно" справедливу війну, за справедливу справу... Спричинилися до того немало російські ЗМІ, які старанно промовчували нелюдські звірства російської солдатні (від побаченого в західних медіях–холола кров в жилах...) А те, що доводилося читати про бойню в Чечні в російських виданнях–аналогічно нагадувало термінологію большевицької пропаґанди з 1940-50 років про бої з УПА. Згідно з репортажем, напр., Маркуса Уворена, в престижному лондонському часописі „Сандей Телеґраф", який писав з Москви, що хоч жорстокість і беззаконня проти цивільного населення в Чечні і так не має меж,–російські ЗМІ ще й радять „не милосердитися навіть над дітьми. Бо то не є діти в нормальному розумінні. Замість школярського пера, вони радше

більш здібні держати автомат Калашнікова. Навіть ославлений нагородою Нобля за свої публікації–Солженіцин, який свого часу обстоював право Чечні на державну незалежність, сказав, що „вони заатакували нас першими". А колишній віце-президент, Александр Руцкой, який за свою участь в боротьбі за владу в 1993 р. був ув'язнений, але тепер є начальником реґіону, сказав, що „не лише місто Ґрозний, але й вся територія Чечні повинна бути зрівняна і обернена в другу пустелю Ґобі".

Ще варто і, вважаємо, треба зацитувати пару рядків з листа секретаря Ради Безпеки РФ–Серґея Іванова до Голови Держдуми Росії Ґеннадія Селезньова. Хоч його текст не був призначений до публікації–він загально вже відомий. Там сказано виразно і з неприхованою мовою:...„В інтересах России необходимо етот регион сделать безжизненним и навсегда ликвидировать базис взращивания бандитов и террористов".

У вислідi публікацій в пресі та щоденних передач в ТБ про жахливе пекло чеченської дійсности, яке завдяки ризиковним зусиллям репортерів суспільство Заходу має можливість оглядати на екранах–відбуваються протестні акції, пікетування російських посольств і т. п.

Чеченська війна дійшла врешті до такої межі, що не лише суспільство, а й лідери держав і ОН не реаґувати на неї вже не змогли. Тривожні занепокоєння щодо порушень прав людини та вимоги зупинити кривавий конфлікт для його розв'язки шляхом мирних переговорів були висловлені лідерами держав ОБСЕ (Організація для безпеки і співробітництва в Европі), підчас їхньої конференції в Стамбулі. На „Звернення Чечні (ми б назвали його–„криком розпуки") до ОН" безпосередньо до Росії прибула група членів Комісії Прав Людини, очолена її Президентом Мері Робінсоном, щоб на власні очі побачити дійсність в Чечні. Йдеться там не лише про „права людини", а про загрозу її існування.

За репортажами російських західних ЗМІ
підготував ***Василь Томків***
Болтон, Англія

БОРОТЬБА В ЧЕЧНІ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

Хоч війна в Чечні „офіційно" закінчилася, проте боротьба продовжується. Повстанці в окремих акціях нападають на російські військові транспорти, станиці. Як подала польська газета „Тиґоднік", 12 і 13 червня у двох окремих нападах добровільно самознищилися два вояки, вбиваючи російських вояків. Що більше, це були російські вояки,–Сергій Слюсарєв і Абдурагман Александров -які перебігли до повстанців, прийняли ісламську віру й добровільно пішли на смерть.

ДЕПОРТАЦІЯ ЧЕЧЕНЦІВ

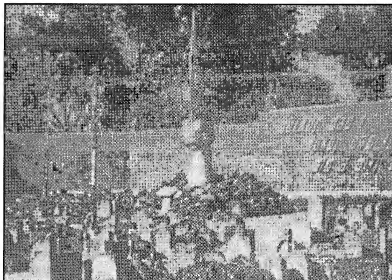
Вранці 23 лютого 1944 року до Чечні прибуло 19 тисяч енкаведистів, які, разом з там від жовтня 1943 року стаціонованими для цієї мети сто тисячами червоноармійців, почали переселенчу акцію.

Лаврентій Берія, який приїхав спеціяльним поїздом 20 лютого 1944 року, особисто керував операцією. Він подав під кінець 1942 року, що треба депортувати 459 486 чеченців. Але щойно 31 січня видано наказ про депортацію.

Людей гнано до залізничних станцій. Більшість населення депортовано впродовж трьох днів. Тоді війська вирушили в гори. Але вже 27 лютого 1944 року впав великий сніг, який внеможливив доступ до залізниці по гірських дорогах. Тоді видано наказ, щоб „усіх нездібних до транспорту і хворих" знищити на місці їхнього проживання. Так у гірському селі Чайбах „нездібних" зігнано до стаєн колгоспу (ім. Берії) і будинки підпалено. Між жертвами були трилітня дитина й понад столітній старець.

Більшість депортованих примушено підписати документ: „Мене обзнайомлено з декретом президії, що переселяють мене на спецпоселення навічно, без права повернення".

Депортація затягнулася до 1945 року, коли депортовано кільканадцять тисяч чеченців з сусідніх республік–Дагестану, Грузії, Ставропільського краю. Докладно не відомо, скільки згинуло під час акції депортації та 23-денної подорожі до Казахстану, близько

У пам'ять депортованих чеченців.

половини чеченського народу.

На весні 1944 року почалася чистка в армії між 60 тисячами чеченських солдатів, між якими було кільканадцять нагороджених найвищими боєвими відзнаками „Героя СССР". Армія віддала тільки 2000, скриваючи їхню національність, бо чеченці тішилися славою відважних солдатів.

В березні 1944 року 539 солдатів і офіцерів НКВД відзначено військовими медалями за депортацію, а Берія отримав одне з найвищих бойових відзначень–Орден Суворова.

Президія Верховної Ради СССР подала причину депортації: „Багато чеченців та інґушів, під'юджених німецькими аґентами, дбровільно вступали до формацій, творених німцями, і виступило з зброєю в руках проти Червоної Армії. Більшість населення Чечено-Інґушії не дала належної відсічі цим зрадникам". Згодом совєтські історики придумали таку історійку: „Чеченці передали Гітлерові білого жеребця із срібним кованим сідлом".

Німці не були в Чечні, то як і хто мав би передати через фронти цього жеребця німцям?

Щойно з приходом до влади Нікіти Хрущова, чеченцям дозволено повертатися додому в 1957 році.

(„Gazeta")

Олег ГРИНІВ

БЕЗ ЛУКАВСТВ В ЧАС ПЕРЕКРИВЛЕНИХ ОБЛИЧ

Ігор Калинець народився 9 липня 1939 року, тому львів'яни гідно вшанували ювілей свого краянина в 1999 році. У Франковому університеті відбувся всеукраїнський теоретичний семінар „Українська національна ідея: реалії і перспективи розвитку", присвячений 60-річчю поета. Ювіляр проголосив на ньому свої „Принципи лицарства" як підсумок осмислення власної боротьби проти більшовицького режиму.

Поруч з Ігорем Калинцем завжди була Ірина, поетеса, громадський діяч і науковець. Вони–зразки для патріотів нашого покоління, яке „інфіковане брежнєвською психологією розтління, глибокого цинізму меркантильности" (Іван Ґель). До створення Калинцями „храму на духовному руйновищі" (Іван Світличний) ішли і йдуть ті, хто прагне очиститися з бруду і фальші буденного існування.

Про родину Калинців, їх шлях і творчість розповідає поет й історик Петро Шкраб'юк у книзі „Попід Золоті ворота. Шість елегій про родину Калинців" (Львів, 1997). Лейтмотивом через неї проходять слова польського поета Кароля Войтили:

Скільки мучеників
пройшло
І проходять Тобою
попід Золоті Ворота,
Вкраїно мого подиву.

Так майбутній папа римський Іван Павло II захоплювався героями українського народу, які бачили в Золотих воротах велич і славу своєї середньовічної імперії, вірили у відродження власної держави.

Щоби розкрити духовний світ шанованої родини, дослідник дошукується до тих джерел, з яких нуртує характер двох мистців. Вчений знаходить їх в успадкованих традиціях народу, які втілювали роди Ігоря й Ірини Калинців. У них жила пам'ять про національно-визвольні змагання 1917-1921 років і слава повстанської боротьби в середині нашого століття. Окупанти намагалися зітерти з пам'яті наше минуле, штовхнути нас в пустелю безрідности. „Отакою і є історія України"–промовив Михайло Горинь, показуючи ки-

янам занедбані могили січових стрільців у поневоленому більшовиками Львові. А про могилу поета Богдана-Ігоря Антонича відмовляється говорити навіть відомий професор. Він боїться, бо знає, що після часу Антонича настав час Антоненка, прокурора з претенсією на звання літератора.

Україну з перекривленим обличчям огортав „червоний дим", що задушив могутній талант Павла Тичини, творця геніяльних „Сонячних клярнетів". Не легко боротися з прокурором Борисом Антоненком навіть тоді, коли серед борців такий велет як Борис Антоненко-Давидович. Пожежа у Центральній науковій бібліотеці не залишила жодного сумніву: в боротьбі проти української історичної пам'яти більшовицька влада вийшла на фінішну пряму. У серпні–вересні 1965 року кагебісти арештували 25 осіб з Києва, Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Луцька, Одеси, Криму.

Кожного, хто хоч трохи не погоджувався з районними чи обласними компартійними керівниками і навіть секретарями парткомів, таврували як „українських буржуазних націоналістів". Кістлява рука сатанічно озвірілого українофоба Маланчука писала вирок смерти нашій національній духовності. Доноси стали буденним явищем, а кагебістські аґенти нишпорили скрізь–від студентської групи до самого ЦК КПУ. Арештованих намагалися зламати. Їм показували сфальшовані протоколи допитів свідків. Їх зразу виганяли з університетів чи інститутів. Навіть після відбуття покарання вони не мали можливости працювати за фахом.

Платні аґенти в письменницькому середовищі „підвищували" ідейний рівень художніх творів своїх колеґ. Залякані інтелектуали не протестували: вони не насмілювалися, за деякими винятками, стати на захист своєї чести. Чи могли такі страхополохи захистити своїх товаришів? „Калинець,–пише П. Шкраб'юк,–не мав особливих підстав любити своїх колеґ по перу. Принаймні–окремих" (с. 89). Незрадним прихистком для поета в таких умовах стала муза, яка допомагала осмислити сучасність через повернення в минуле. Тяг-лість історії з перекликом епох не приймає своєї доби, яка нагадує занедбану криницю.

Сумно на тебе дивитися, кринице,
пільна кринице з прогнилим цямринням,
оточила себе свитою кропиви ницої,
ще й хизується мереживом жабуринки.

В цій поезії Ігор Калинець відтворює душу сучасника, який не задовольняється „внутрішньою еміґрацією", протиставивши їй „ак-

тивну опозицію".

Зневага до традицій і національних ідеалів, відчуженість від людей і життя, аполітичність, песимізм, формалізм вели до занепаду. Людина з фальшованими святощами не має не тільки минулого і сучасного, а й майбутнього. Поет став на „шлях явної непокори". „Якби Калинець,–продовжує П. Шкраб'юк,–народився дещо раніше, то воював би в УПА. Проте у свою вирішальну хвилину він теж вибрав шлях боротьби" (с. 125).

Непокірний виклик рутині, пристосуванням і більшовицькій окупаційній машині оголосила також Ірина Калинець. Поетеса прагне,

щоб знову збудилась в мені війна,
мадонно моя.
УКРАЇНО!

На допиті 9 червня 1972 року вона заявила: „Жодних показів відносно тих, хто заарештований зі мною у Львові, я давати не буду, бо не маю до них жодного відношення. Я не свідок, а обвинувачена і відповідаю за себе, а не за когось". Подружжя Калинців стало леґендою. Дехто навіть казав, що начебто Ірина поставила на барикади свого чоловіка. Та він сам гадає інакше: „Коли ми зустрілися–були людьми із сформованим світоглядом. Отож нашу дорогу ми вибрали разом".

КҐБ „присвятило" родині Калинців дев'ять кримінальних справ: Ірині–5, Ігореві–4. „Вони,–зазначає П. Шкраб'юк,–промовисті свідки людської ницости, слабкости, сум'яття, як також–справжньої гідности" (с. 209). Слідчі, як кажуть галичани, „шили" справи. Хоч у 60-70-х роках спадкоємці Дзержинського та Берії вже не були такі вигадливі, вони, як слушно пише П. Шкраб'юк, „Ірину й заарештували першою, аби також дошкулити Ігореві. Адже за великим рахунком „більше" винен був він" (с. 217). Рецензенти побачили в його творах „підрив радянської влади", „націоналістичний дух". Сам Ігор розумів, що його заарештують після засуду дружини. „Ще маємо час і вас посадити",–не приховували каґебісти.

Після трусу у Львівській квартирі і в Ходорові, в батьківській хаті, Калинця завезли у „воронку" в слідчий ізолятор, що на вулиці Миру (тепер–Степана Бандери). „Замкнули,–згадує поет,–в камері-одиночці, потім підселили до якогось старого чоловіка з Буковини. Так я опинився там, де колись замордували мого дядька Андрія Ґулея і де ще вчора мучилась Ірина".

На „прохання" прокурора суд виніс вирок Ігореві Калинцю: „6

років позбавлення волі у ВТК (виправно-трудовій колонії–О. Г.) суворого режиму з засланням після відбуття покарання на 3 роки". Касаційні скарги, як і треба було чекати, нічого не дали, окрім того, що судова колегія Верховного суду УРСР стягнула з поета ще 138 рублів на користь держави, які, очевидно, призначалися експертам його творів. Такий наслідок відмови співпрацювати з „конторою".

Собача доля! Зрозумій
І не топчи багно в болото.
Жалій суддю свого достоту,
Як ми жаліємо повій.

Таку характеристику дає Ірина Калинець тим, які поза мундирами не існують, бо „за ними вони–ніщо", „абсолютна пустота".

У таборі для політв'язнів відбували покарання ті борці, хто ще наприкінці сорокових чи на початку п'ятдесятих років почувався молодим і дужим. З того часу минуло три десятиліття. „Господи,– вигукне Ігор Калинець,–скільки відкатувалися і зберегли достойність, зрівноваженість духу, молодечі ідеали і, найголовніше, почуття гумору!" Мимоволі в уяві виникне образ козака Мамая, „невмирущого і життєрадісного попри всі наші муки і злигодні". Свою збірку „Міф про козака Мамая" поет характеризує як спробу „збагнути коріння правічного незламного духу, в часі і просторі України, в різних історичних перипетіях.

За поетом

тільки Козакові Мамаєві годить
сто тисяч годів
де ж бо смерть
споконвікінь
степовий герб
амінь.

Невмирака Мамай і герої-повстанці як перезва сторіч. Минулого сьогодення, але не тільки. Поет запитує:

Пане-брате Мамаю
і все чесноє товариство
що діяти маєм
і нині і присно?

Діяти задля майбутнього, задля доньки Звенислави, яка залишилася так далеко від матері і від батька. Ігореві погрожували, що доньку заберуть для виховання до дитячого будинку. Такий випадок вже

був: так вчинили з трирічним сином Надії Світличної.

До дня народження донечки поет напише:

Гей, місяцю лютий,
сядь у срібні сани–
треба завернути
в хату Звенислави.

Адміністрація табору мала насолоду від того, що дошкуляла в'язням. Так каґебіст знайшов привід, щоби не допустити Ігоря Калинця зустрітися з матір'ю і донькою, які подолали не одну тисячу кілометрів. „Озлобленість,–пише П. Шкраб'юк.–Або–точніше–помста. Це почуття кермувало багатьма вчинками каґебістів. У глибині душі вони відчували моральну вищість і, мабуть, ідейну правоту своїх підопічних. Тому силкувалися за всяку ціну зламати їх. Зрівняти з собою" (с. 315).

Щоби примусити Ігоря та Ірину Калинців покаятися, каґебісти привозили їх до Львова. Не домігшись свого, мучителі використли „найжорстокіший засіб покарання", цебто етап. Поета везли у вагоні з різними кримінальними злочинцями, які в змові з охоронцями („конвоїрами") пограбували його.

Мимоволі табірне життя гартувало дух, спонукало до роздумів. Ірина Калинець згадує: „Саме там, у таборі, постало питання, яку ми хочемо Україну: державу-монстра, що володіє іншими, чи державу-Прометея, що віддає власне серце. Історія вчить, що земні володарі перетворюються в прах, а ті, хто ніс вогонь жертовности, є вічними і безсмертними".

„Оповіді Ірини,–зазначає П. Шкраб'юк.–Безперечно, самобутні. Здебільшого–життєрадісні. Бо чи є сенс весь час нарікати? жалітися? Жінки не нарікали. Боролися! І часто-густо перемагали" (с. 332). Українки з жіночого табору стали на захист Василя Стуса, якого тяжко поранив підісланий кримінальний злочинець.

Відбувши табірне покарання, Ірина Калинець ще більше віддалилася від Батьківщини. Ще в карцері вона створила вірша і записала на підвіконні. Ось його початок:

Ті білі вежі, як лелеки,
але без крил, але без ніг.
І Батьківщина так далеко,
як вік, як мить, як вчора сніг.

На засланні поетеса, за її словами, „стала колгоспницею": спочатку працювала дояркою, а потім–у кочегарці. До категорії „ко-

чегаров с высшим образованием" попав також на засланні Ігор Калинець, який жартома називав себе Палієм О' Фермським.

Повернувшись із заслання, вчорашній політв'язень мусить остерігатися кагебістської пастки. Перша перешкода–проблема з пропискою; далі–пошуки роботи, щоби мати якісь засоби для існування. Без роботи,–самостійна творча праця в такому разі ігнорується,–не обійтися: інакше суд може покарати за так зване „тунеядство", як в офіційних документах називали дармоїдство. А ще кагебісти встановлюють у сусідній квартирі підслуховувальні апарати. Боротьба, щокроку боротьба–і не тільки за себе. Чи можна стриматися, коли сам Шербицький дав розпорядження сплюндрувати у Львові стрілецькі могили?

Поет побачив навколо „міщанське болото, життя на межі абсурду". У неволі, як пише Ігор Калинець, „всі ми перебували в постійному духовному напруженні. Ми ж завжди стояли на самій барикаді, на зіткненні зі світом ворожим, світом, який мав нас знищити. Ця душевна напруга й сприяла і творчості, і нашому згуртуванню..." Такий стан душі передав Є. Сверстюк: „Ти входиш у зону смерти й у тій зоні хапаєшся за щось і розбудовуєшся. Це „щось" є суто ідеальний світ. Матеріяльний для тебе вже перестав існувати. Якщо ти не схопишся за небо, у тебе нічого немає".

В ув'язненні Ігор Калинець створив 8 поетичних збірок. Він став членом ПЕН-клюбу і лавреатом премії імені Франка. Так його оцінили за кордоном.

Здається, повернення на рідну землю мало би вдихнути нові поетичні сили, але вийшло інакше. Поет пише: „Я втратив натхнення. Я його більше не відчуваю". Байдужість до процесу творення як акту Ігор Калинець пояснює тим, що він прагнув не повторюватися, тому „вичерпався" як поет. Писати далі–це повторювати в інших варіянтах уже сказане, а поезія Калинця, за словами Марка Павлишина, „існує як продумано структурована і завершена цілість". Отже, марно пояснювати поетове мовчання суспільними умовами тоталітарного режиму, бо ні Ігор, ні Ірина не припинили боротьби.

Жадоба боротьби спалахнула новою силою разом з чорнобильською зорею Полин. „1986-й,–пише П. Шкраб'юк,–то межа, після якої почалося ще повільне, але невідворотне масове пробудження" (с.417). Ірина й Ігор Калинці започатковують машинописне видання літературно-мистецького і науково-популярного альманаху „Євшан зілля", назва якого вже розкриває його мету. За ініціятивою Калинців організовуються громадські мистецькі заходи, при-

свячені Богданові-Ігореві Антоничу, Василеві Стусу, Василеві Барвінському та іншим українським діячам.

Не можна уявити перших львівських віч без участи Ігоря та Ірини Калинців. Компартійні писаки розуміли їх ролю у демократизації громадського життя і проти них спрямовували свій удар. Ігор Калинець проявив особливу настійливість, щоби національний прапор став невід'ємним символом львівських віч. Завдяки йому з 27 квітня 1989 року наш прапор як національна святиня назавжди утвердився в центрі міста короля Данила.

Найбільший успіх для Калинців як політичних діячів принесли вибори 4 березня 1990 року: Ірина обрана депутатом Верховної Ради УРСР, а Ігор став депутатом Львівської обласної ради. Отже, вони опинилися у вирі активних процесів національного державотворення.

Хоч, як вже зазначалося, Ігор Калинець переконує, що на поетичній царині він вичерпався, його слава як мистця сягає апогею. Успіхи і визнання засвідчені престижними літературними преміями, почесними званнями. Спілка письменників приймає його до числа своїх членів без поетового звернення. Приходить Шевченківська премія. Поет сприймає таку оцінку з властивою йому шляхетністю. Чимало підстав мав Володимир Янів, який писав: „Калинець вже собі запевнив вічність і своїм талантом, і своїм зреченням титулів для збереження кожної титли і коми з нашої історії, зокрема із культурних надбань".

Ірина Калинець–не лише депутат парляменту. Вона очолює обласне управління народної освіти, започатковує реформи у сфері духовного життя. Її безкомпромісність і невгамовність насторожують чиновників, які перенесли в державні органи „міщанське болото", розглядали державну посаду як власне корито. Символом безпорадности й невігластва став чиновник, який за фахом фізик металів, але взявся за керівництво освітою, культурою і ще охороною здоров'я. Поетеса, якій коритократ-посідалець присудить „камінь гризти", визначить діягнозу такої хвороби: „Синдром соцраба, наділеного владою,–це жахливо... тоді, мабуть, виникає страх втратити цю „владу", страх стати дрібним ґвинтиком". Добір працівників за принципом вірнопідданства дав згубні наслідки. Саме через таку діяльність неофітів-невігласів у виконавчій (і не тільки) владі вчорашня компартноменклятура відверто й цинічно домагається реваншу. П. Шкраб'юк має рацію, коли пише: „У своїй громадській та письменницькій праці Ірина може й помилятися. Але–не лукавити. Ніколи! У цьому теж її сила. І–тотожність з Ігорем, діяльність яко-

го в останні роки також розмаїта й вагома" (с.473).

У більшовицьких таборах українські політв'язні мріяли про незалежну Україну як державу-Прометея. Жорстока дійсність посіяла песимізм навіть у душі цих незламних людей. Через півтора року після тріюмфального першогрудневого референдуму Ігор Калинець промовив з болем: „Чи маю тепер таку світлу віру? Я розчарувався у своєму народі. З болем усвідомлюю, що він ще не дозрів до будівництва власної держави, обкрадає себе, своїх дітей і онуків. Чуюся ніби й винним за свій народ. Можливо, нам і вдасться виховати покоління, яке матиме більше гідности, яке осилить ту тяжку працю. Я вважаю, нас може врятувати лише диво, рука Божа, бо сам народ себе нездатний..." Чому така зневіра? Звернемося до пояснень Ірини. „Аналіза фактів,–пише вона,–свідчить, що в сучасній Україні діє добре продумана програма моральної деґрадації нації, до якої байдужі як влада, так і всі суспільно-політичні і громадські рухи. І зовсім не випадково на цьому фоні є корупція в керівних органах, розпродаж України іноземним підприємцям, орієнтація на західні економічні структури". Можна не погоджуватися з думкою про „добре продуману програму", та в іншому–гірка правда. А наслідок громадської і політичної байдужости очевидний: результати останніх парляментських виборів!

П. Шкраб'юк згадує, на перший погляд, несподівану паралель, яку провела Ірина Калинець. „Якщо,–пише вона,–на картину нинішньої ситуації в Україні накласти картину завоювання індіянських племен на американському континенті „білими", то побачимо вражаючу тотожність: основною зброєю в упокоренні „дикого Заходу" стали не гарматні скорострілі, а алкоголь і наркотики, розтління дітей і юнацтва, девальвація етнічних традицій і лжепатріотизм, підкуп і хабарництво ставлеників влади, придбання концесій у тубільців і, нарешті, міжконфесійні чвари". Така думка висловлена ще в 1993 року. Та хто насмілиться заперечувати її актуальність?

Як поети Ігор та Ірина Калинці реаґують гостро на нинішню ситуацію в Україні, але вони не сіють зерен зневіри в людські душі наших земляків і не знецінюють національної гідности українців перед чужинцями. Як патріоти і громадяни вони служать утвердженню нашої незалежної держави. Твори Ігоря Калинця видаються за кордоном різними мовами. Окрім польських перекладів, чимало поезій нашого краянина перекладено французькою, англійською, німецькою, шведською і португальською мовами. Цікаво, що поезії Калинця видають ті самі закордонні видавництва, які

випускають у світ і твори польскої поетки Віслави Шимбровської. Якщо вона визнана лавреатом Нобелівської премії, то має рацію П. Шкраб'юк, коли твердить: „Нобелівський комітет давно заборгував українському письменству, яке не гірше від будь-якої літератури, а в поезії–то нерідко й переважає. Свідчення цьому–творчість Ігоря Калинця" (с.183). Унікальність нашого поета змушені визнавати навіть педантичні й скупі на похвалу чужинцям німці, бо нині вони не мають такої високої поезії, як Калинцева. Новими гранями відкрився талант Ірини, яка працює також і в галузі нашої давньої історії.

Закінчуючи книгу про родину Калинців, поет й історик Петро Шкраб'юк, попри зневіру її героїв, не залишає читача на роздоріжжі сумнівів. Тут маємо щасливий випадок, коли діла спростовують песимістичні думки. Адже Ігор Калинець не відійшов від літератури, бо він творить для малят. „А це не менше–може, й більш важливо, ніж писати для дорослих" (с. 479). Такий висновок автора книги має підстави. Загальновідома політична, педагогічна і письменницька діяльність Ірини. А ще треба додати й наукову працю останнього часу.

Калинці плекають покоління, від якого залежить доля України, покоління Шевченкового лицарства. Десять принципів такого лицаря сформулював Ігор Калинець у львівській газеті „Ратуша" 6 березня 1999 року. Цим він заперечив своє розчарування. Лицар підняв меч проти часу перекривлених у зневірі облич.

Олег ГРИНІВ, професор
Інститут народознавства
Національної академії наук України,
м. Львів

Василь ФЕДОРОВИЧ

ГЕТЬМАН ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ „ЗУКРАЇНІЗОВАНИЙ"

(Із щоденника Миколи Могилянського і його листування з гетьманом)

Особистість і політична діяльність гетьмана Скоропадського досі контроверсійні і дискусійні. Актуальні тут два кардинальні питання:

1) Чи Скоропадський справді український патріот, який хотів створити незалежну Українську Державу?

2) Чи може він як вірний царський генерал, ставши гетьманом України, намагався відбудувати велику Росію, щоправда не в колишній самодержавній формі, але на принципах федералізму, з забезпеченням основних прав для українського народу?

На цю тему є доволі багата література, так приклонників як і противників гетьмана. В останньому часі також російські історики й політики почали більше цікавитися цим питанням. Відомо, що давніше вони трактували українську проблему як внутрішньоросійську справу, а тепер з уваги на існування незалежної України завважується в них деяке відхилення (щире чи фальшиве?) від колишньої єдинонеділимської догми, з обіцянками певних концесій для України (очевидно в межах федерації). Для популяризації цих нових ідей друкуються нібито історичні розвідки про Україну і її політичних діячів. Сюди слід зарахувати публікації про гетьмана Скоропадського як гетьмана України. Не зважаючи на його федеративні тенденції з часів гетьманства, деякі російські публіцисти все-таки вважають його українським патріотом, який мав на меті створити Українську Державу, однак перешкодили йому в тому українські радикали-націоналісти типу Петлюри, Винниченка та інших. (Чомусь ті політики замовчують „чорну" роботу білоґвардійської добровольчої і більшовицької червоної армій, коли то кожна з них старалася на свій лад здавити український незалежницький рух).

Мимоходом ті самі історики підкреслюють, що на еміґрації Скоропадський дорешти „зукраїнізувався". Саме про ту українізацію є мова в щоденнику Миколи Могилянського, українця-федераліста, що був товаришем державного секретаря в кабінеті Скоропадського, а згодом, після повалення гетьманату, виїхав до Франції, де співпрацював з російськими еміґрантськими колами, а при тому листувався з гетьманом.

Могилянський позитивно оцінює діяльність Скоропадського як гетьмана України, підкреслюючи, що в силу історичних обставин він був одиноким кандидатом на цей пост. Він взяв на себе непосильний

тягар історії, але не можна було вимагати від нього чогось надлюдського, він не був Наполеоном, хоч і сам Наполеон, мабуть, не подолав би цього важкого завдання, яке стояло перед гетьманом, а саме: врятувати Україну від більшовизму (та царського абсолютизму). В тому часі народи російської імперії, між ними українці й росіяни, змагали в першу чергу до закінчення війни й поділу поміщицьких земель. Більший успіх в тому відношенні мали більшовики зі своїм гаслом: „Грабуй награбоване!" Крім того, варто зазначити, що внаслідок затяжних воєнних дій і соціяльних перемін під впливом революційної ідеології інституція монархії, в тому теж гетьманату, була непопулярна й від самого початку засуджена на невдачу. В додатку, німці зрадили Скоропадського, як він став їм непотрібним. Виступили проти гетьмана теж українці після проголошення федерації з Росією. З другого боку, Антанта, особливо Франція, виявила політичну короткозорість і не підтримала гетьмана в листопаді 1918 р., коли для того була добра нагода.

Тут мале відхилення. З поняттям українізації Скоропадський зустрівся ще в 1917 р., коли в порозумінні з Центральною Радою він зукраїнізував 34-ий Корпус російської армії, що був тоді під його командою, а пізніше був перейменований на 1-ий Український корпус. Ця здисциплінована військова одиниця в силі 30.000 вояків, в жовтні й листопаді 1917 р. контролювала фронт на лінії Жмеринка і Шепетівка й не дозволяла занархізованим частинам російської армії південно-західного фронту плюндрувати Україну. Цей зукраїнізований корпус Скоропадський поставив до диспозиції українському урядові. Але неприхильне ставлення Центральної Ради до реґулярного війська, а крім того, недовір'я до самого Скоропадського, змусили його відмовитися від командування 1-им Корпусом, який пізніше, з доручення уряду, був здемобілізований.

Знайшовшися в опозиції до Центральної Ради, Скоропадський зорганізував Українську Народну Громаду, з метою підготовити переворот і повалити Центральну Раду. Для проведення того пляну Скоропадський шукав допомоги французького командування, але ген. Табулі, тодішній комісар Франції при українському уряді, відмовився від того. Тоді Скоропадський скористав з присутности німців і при їх допомозі став гетьманом України. Формальне проголошення гетьманства відбулося на Хліборобському З'їзді 29 квітня 1918 р. Гетьман був при владі до кінця листопада 1918 р. Після проголошення федерації з Росією зрікся уряду й виїхав на еміґрацію, спершу до Швайцарії, а потім до Німеччини.

На еміґрації політичні погляди гетьмана Скоропадського зазнали частинної еволюції–від федералізму до самостійности. Це видно, в першу чергу, з його листів до Могилянського, в яких він скаржиться, що його неслушно називають германофілом, він такий германофіл, як

і франкофіл, він попросту „русофіл", який бажає відбудувати Росію, однак на нових принципах, бо поворот до царського режиму немислимий, отже, Росія повинна бути „автономна по національностям". Будучи „русским", Скоропадський вважає себе одночасно українцем (хоч не петлюрівської марки), він переконаний, що російському урядові не вдасться справитися з українським рухом. Він вірить, що для Росії більше потрібна Україна, за яку бореться Денікін. Він не є оборонцем царського самодержавства, він не централіст, а федераліст і хоче відбудувати Росію як федерацію рівноправних націй.

Для „єдинонеділимця" Могилянського навіть ті погляди Скоропадського виглядали радикальними.

В іншому листі до Могилянського гетьман твердить, що в Україні можуть мати успіх тільки ті, що стоять на принципі самостійности. Така думка вже зовсім не подобалася Могилянському і він різко відповів Скоропадському, що це для нього щось зовсім нове і суперечить його попереднім поглядам на майбутнє Росії й України. Він досі вважав Скоропадського приятелем Росії, а тепер переконався, що він хоче самостійної України так, що йому по дорозі тільки з Петлюрою і його компанією.

З такими поглядами Скоропадського Могилянський не погоджується, але щоб злагіднити тон свого листа, пояснює, що він не хоче самостійної в політичному розумінні України, він бореться за культурну Україну при співпраці всіх чесних росіян, бо без них не буде ніякої України. Такий його шлях до створення України, іншого виходу він не бачить і не хоче бачити.

На такий різкий лист Могилянського Скоропадський відповів йому „дипломатично", але, на жаль, якось покірно, немов хотів би оправдати себе за зміну своїх переконань. (Дивно, гетьман оправдує себе перед своїм колишнім підвладним!). Що більше! Гетьман формально оправдує Могилянського за його проросійські погляди, мотивуючи це тим, що в силу культурних впливів і зв'язків він більше прив'язаний до Росії. У Скоропадського те прив'язання до Росії менше, він не вірить, що росіяни дадуть Україні щонебудь добровільно, і то не тільки представники давнього царського режиму, але також ті, що називають себе демократами, у них всіх однакова ментальність. Скоропадський ясно пише Могилянському: „Я дуже хочу України, але не вірю в добру волю росіян. Я не хочу жити в Україні, яка мала б одержувати накази з Москви". Отже–на думку Скоропадського–є тільки одна дорога: треба створити незалежну Україну, а там буде видно, які будуть її взаємини з Росією.

При тій нагоді Скоропадський дорікає Могилянському, що в паризькому русофільському журналі появляються статті самого Могилянського і його співробітників, що палають ненавистю до України й

до самого гетьмана. Це для нього просто незрозуміле. Правда, Скоропадський покищо стоїть осторонь політичного життя, але проте стежить за всім, що діється в політиці, і досить зорієнтований в ситуації. Якщо з часом приступив би до політичної діяльности, то тільки задля створення України, держави світлої і поступової, де буде панувати свобода для всіх без винятку громадян. Скоропадський певний, що такий час прийде, якщо не за його життя, то після нього. Гетьман ще раз з повним переконанням підтверджує, що він стоїть за самостійну Україну, бо тільки ясно поставлене національне питання може спасти її від більшовицького ярма.

Скоропадський переконаний, що стоячи на плятформі самостійности, Україна і Росія зможуть нав'язати добросусідські взаємини. Отже, наперед треба встановити українську державу, а тоді можна буде переговорювати з Росією. Називати всіх українських діячів самостійниками і мерзотниками, як це роблять москалі, є помилкою, бо між ними є багато чесних і розумних людей, пропорційно може навіть більше, ніж в Росії. Скоропадський за самостійною Україною, хоч може не петлюрівського зразка–з ненавистю до всього, що приходить з півночі, тобто з Росії; але тепер він стратив довір'я, яке мав раніше до всіх росіян, що в період гетьманату приїжджали на Україну, щоб тут влаштуватися і поправити свої життєві умови, а одночасно вели шкідливу для держави роботу.

Скоропадський дивується, чому Могилянський обурений його висловом: „Хочу України". Це для гетьмана зовсім нормальне. Зрештою, він не є прихильником Центральної Ради і її діячів, які–на думку Могилянського–„майже погубили світову культуру", бо це теж не згідне з правдою. Як би не було, то всі щирі українці вимагають для України повної самостійности, а не федерації. Якщо мова про росіян, то між ними майже нема людей, які чесно годилися б на Україну з якоюсь культурною автономією, не говорячи вже про федеративну державу–Україну. Але якщо навіть між ними такі знайдуться, то це радше гуманісти й ідеологи, які не мають впливу на вирішування політичних питань. Тут Скоропадський додає: „Моє колишнє переконання, що такі люди існують в Росії, було одною з причин мого провалу в 1918 р. Якщо таких людей нема, то питання українства треба тепер поставити гостріше, ніж за часів гетьманства".

Щодо Петлюри, то Скоропадський зазначує, що не мав з ним нічого спільного, але обвинувачувати його в тому, що він кров'ю залив Україну, неправильно, бо він тільки через свою політику і брак організаторського хисту не зумів притягнути на свій бік народу й не міг вигнати більшовиків з України. Для боротьби з більшовизмом потрібна сильна національна ідея, а для національної ідеї потрібний сепаратизм.

Могилянський признається, що впродовж довшого часу старався

склонити Скоропадського до ідеї федерації, але не мав успіху, бо гетьман твердо стояв на позиції самостійности України. Ті різниці в поглядах на політичні питання мали неґативний вплив на їхні взаємини. Остаточний розрив дружніх стосунків між ними викликала стаття Могилянського в „Архіві російської революції", в якій була подана „мізерна" оцінка діяльности Скоропадського з часу його короткотривалого гетьманства. Гетьман признає, що були в нього деякі помилки, але враховуючи тодішні несприятливі обставини, все-таки зроблено багато для добра Української Держави.

На статтю Могилянського гетьман зареаґував негайно і рішуче, різко обірвав з ним листування і всякі стосунки.

Це був, здається, рішальний момент, коли гетьман Скоропадський остаточно порвав з федерацією і став на шлях повної незалежности України, отже „зукраїнізувався".

Джерела:

1. *Минувшее*, т. 14, ст. 257-274.

2. *Архів російської революції*, 1923, ст. 74-105 (Могилянський: „Трагедія України").

НОВЕ ПРО БІЙ ПІД КРУТАМИ

Бій під Крутами є символом героїзму та відданості Українській державі й національній ідеї, а також символом національної трагедії. 300 молодих юнаків–цвіту тодішньої української патріотичної молоді поклали свої голови, захищаючи столицю України перед десятикратно переважаючими силами ворогів.

У наших ЗМІ неодноразово розповідалося про ці події, але чомусь не згадувалося про головну особу бою під Крутами–тоді сотника, командира юнацького куреня і наданої йому для допомоги студентської сотні, Аверкія Гончаренка. Може, тому, що під час Другої світової війни він був старшиною дивізії „Галичина"?

Аверкій Гончаренко народився 22 жовтня 1890 року в селі Дощенки Лохвицького повіту на Полтавщині. У 1912 р. закінчив з відзначенням Чугуївську військову школу, а в 1916 р. командував батальйоном у ранзі капітана. Тяжко поранений в боях він був нагороджений за бойові заслуги хрестом св. Георгія з мечами. Після лікування у госпіталі його призначено викладачем до школи прапорщиків у Києві. Під час революції 1917 р. сотник Гончаренко провів українізацію цієї школи й вона була перейменована на Першу юнацьку військову школу ім. Богдана Хмельницького. У липні він став курінним командиром цієї школи. Школа була укомплектована юнаками з колишніх російських військових шкіл. В склад школи ввійшло 4 сотні по 150 юнаків, 16 кулеметів та 20 старшин.

Вже 23 грудня школа зайняла позиції під Бахмачем. (Але чому ж було розпущено мільйони солдатів? Бо, як твердив В. Винниченко, Україні армія не потрібна? Бо вона не збиралася воювати, тоді коли більшовики стягнули до України війська революційних матросів, яким допомагали „червоні козаки" В. Примакова і Ю. Коцюбинського?). Юнацький курінь на чолі з сотником Ґончаренком відступив з боями перед наступаючими ворогами від Бахмача до станції Крути, куди 27 січня 1918 р. підійшла йому на допомогу студентська сотня. Вона складалася з учнів старших класів середніх шкіл та студентів київських вищих шкіл в силі по 130 стрільців під командою поручника Омельченка. Студентська сотня належала до студентського куреня січових стільців й існувала всього тиждень.

Добровольцям видали старі заржавілі рушниці без патронів, всього на кілька днів перед боєм. Більшість з них не вміли стріляти. Їм видали також некомплектні мундири, а на ноги валянки, які при січневій відлизі намокли. В такому взутті неможливо було бігати й тому пізніше багато стрільців потрапили в більшовицький полон. А тим часом військові склади були переповнені зброєю і новими мундирами, що пізніше потрапили в руки Муравйова.

В студентській сотні був також брат сотника А. Ґончаренка–студент 3-го курсу медицини. Сотник Ґончаренко звернув увагу на стан сотні й надав їй найменш небезпечний відтинок фронту. Ранком 29 січня почався бій з ворогом, що тривав до вечора. Під'їхав на „панцерці" з гарматою один гармаш-сотник Лощенко, який за власною ініціятивою вирішив допомагати юнакам. Він взяв собі помічником студента і влучними пострілами стримував більшовицьку навалу. Коли почало смеркати і скінчились патони, сотник Ґончаренко дав наказ відступати до потягу. Той стояв за 2 км позаду. Поручник Омельченко був важко поранений і помер по дорозі до госпіталю. Юнацький курінь втратив убитими 250 стрільців і 10 старшин. Студентська сотня втратила чоту біля 30 стрільців, які в темноті заблукали при відступі й пішли на освітлену станцію Крути, що вже була зайнята більшовиками. Стрільці потрапили в полон і після тортур їх розстріляли. Перед похороном, який відбувся у Києві на Аскольдовій могилі, сотник Ґончаренко впізнав свого брата. Юнак був проколотий штиками.

Історики вважають, що Муравйов зі своїм військом не зміг своєчасно здобути Київ. Січові стрільці полковника Євгена Коновальця та інші військові частини, прихильники Центральної Ради, дістали можливість придушити тут більшовицьке повстання. Представники більшовиків на мирних переговорах у Бресті говорили, що в

Києві немає українського уряду, бо Київ зайнятий більшовицькими військами. При перевірці телефоном виявилося, що Центральна Рада й далі знаходиться в Києві. Це дало можливість українцям продовжити переговори й підписати мир. Щодо сотника Аверкія Гончаренка, то він у 1919 р. вже в ранзі полковника був призначений губерніяльним комендантом Поділля, а пізніше–начальником канцелярії головного отамана Симона Петлюри. Після війни працював у Галичині в українській кооперації. У 1943 р. у 53-річному віці зголосився до дивізії „Галичина", як один з перших старшин армії УНР. Пройшов з дивізією всю її епопею. Після капітуляції Німеччини, на території Австрії, вивів велику частину (понад 2000 вояків) дивізії, яким загрожувало оточення танковими частинами червоної армії, до англійців, що їм вони здалися в полон. Помер на еміґрації у США 12 квітня 1980 р., де довгий час був активним громадським діячем.

Виникає питання, чому ветерани УГА й армії УНР підтримували дивізію „Галичина", яку дехто називав колоніяльною частиною, що допомагала Гітлеру. Чи не тому, що на досвіді визвольної боротьби часів Першої світової війни вони вірили: тільки дисциплінована, добре озброєна і вишколена армія може бути запорукою здобуття незалежности України. Вони бачили, як Україна в огні розрізнених повстань загинула, коли навіть окремі села проголошували „самостійні республіки", а десятки отаманів ставили власні амбіції вище загальнодержавних інтересів. Анархія нищила державність і незалежність. В Другій світовій війні, крім Німеччини, не було в світі сили, яка б могла й мала бажання боротися з більшовизмом. Але історія не повторилася. Але чи варто засуджувати тих людей, адже вони жертвували своїм життям, бажаючи українському народові тільки добра?

Володимир МАЛКОШ

ПОВІДОМЛЕННЯ КРАЙОВОЇ УПРАВИ БРАТСТВА кол. ВОЯКІВ 1-ї УД УНА В КАНАДІ ПРО КРАЙОВИЙ З'ЇЗД

З огляду на непередбачені обставини, 26-ий Крайовий делеґатський з'їзд відбудеться в Торонті в суботу 16 вересня 2000 року в залі Інституту св. Володимира, 620 Spadina Ave.

Початок о год. 10-ій вранці.

Ювілейний бенкет з нагоди 50-ліття заснування Братства відбудеться того самого дня. Початок о год. 5:30 по полудні.

ВОЛИНСЬКИЙ РЕҐІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

м. Луцьк, вул. На Таборищі, 4-6, тел. 4-00-51

Враховуючи відсутність закладів, які б розповідали правду про складні і неоднозначні військово-історичні події Західного реґіону України, військовослужбовці-волиняни запропонували створити у м. Луцьку Волинський реґіональний музей українського війська та військової техніки. Це питання вирішувалося більше двох років. Завдяки підтримці лідерів національно-патріотичних рухів і організацій (В. Чорновіл, С. Стецько, І. Юхновський, І. Білас, В. Мулява, О. Скіпальський, Фостун С.–Великобританія, Семенюк А.–США, Шипайло Е.–США та інші) та Міністра оборони України генерала армії О. Кузьмука питання вирішилося позитивно.

Всі питання, які пов'язані з розбудовою музею, вирішуються міжнародним громадським об'єднанням „Волинське братство" і громадською організацією „Джерела" при фінансовій підтримці Укрінюрколеґії, президентом якої є перший заступник голови „Волинського братства" адвокат Д. Курдельчук. Міністерство оборони України виділило територію, приміщення, військову техніку та відповідне майно.

На території буде розміщена виставка сучасної військової техніки, яка в історичному контексті буде розповідати про етапи створення і розбудови бронетанкової, артилерійської, зенітно-ракетної, авіяційної техніки та озброєння.

В приміщеннях будуть створені експозиції, які покажуть динаміку будівництва національного війська, починаючи з княжих часів до сучасних Збройних сил України. Принципове місце займуть експозиції, які правдиво будуть розповідати про багате і цікаве Західного реґіону у 20 столітті.

У вересні минулого року відбулася презентація музею. Нині йде підготовка майданчика, розбудовуються стоянки під військову техніку, яка вже надходить, йде підготовка до виконання ремонтно-реконструкційних робіт приміщень. Творчий колектив, який складається з істориків і науковців, працює над матеріялами для експозицій і виставок. Всі питання вирішуються на громадських засадах. Пошук правдивої інформації, відповідних документів і матеріялів, а також фінансування залишаються найголовнішими проблемами.

Оскільки носіями правдивої історичної інформації є люди, просимо відгукнутися ветеранів, всіх людей, які були причетні до подій у Західному реґіоні або володіють відповідною інформацією. Без історичної правди, без фактичної військово-історичної інформації не може бути успішно і якісно вирішена справа створення військового музею.

В теперішній час корисна всяка допомога, за що наступні покоління будуть вдячні.

Ярослав ЧЕСЮК

Д-р Василь ЛЕНЦИК,
директор музею Української Католицької Церкви

АРХІВ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ У МУЗЕЇ СТЕМФОРДУ

Героїчна боротьба Українських Січових Стрільців за незалежну Україну є назагал відома. Одні погинули з рук московського ката, а одна частина Січових Стрільців опинилась на еміґрації. І ця частина вважала за свій священний обов'язок зберегти пам'ятки тієї боротьби та пам'ять про побратимів. Згадаймо хоч деяких з них, що відійшли у вічність в Америці: отаман Теодор Рожанковський–перший комендант УСС, отаман Никифор Гірняк, Степан Ріпецький–організатор Архіву Січових Стрільців, д-р Білозор–головний лікар Січових Стрільців, д-р Володимир Калина, творці стрілецької пісні Роман Купчинський, Лев Лепкий і М. Гайворонський, Петро Постолюк, Євген Зиблікевич та інші. В Німеччині заснув навіки отаман Степан Шухевич, в Чехії помер оборонець Львова Теофіль Шухевич, який боровся в Карпатській Січі в 1938 році разом з Романом Шухевичем. В Сибірі помер асистент д-ра Білозора, тоді студент медицини, а згодом лікар в Журавні д-р Микола Ґілецький.

Д-р Ріпецький зайнявся організацією архіву Січових Стрільців. Він перший звернувся до мене, чи музей в Стемфорді не примістив би цього архіву. Я, порозумівшися з Владикою Василем Лостеном, опікуном музею, повідомив д-ра Ріпецького, що радо надамо приміщення. Остаточно Об'єднання б. Вояків Українців Америки завершило упорядкування архіву. В жовтні 1999 року голова Об'єднання О. Труш з водієм привезли Архів Січових Стрільців до музею в Стемфорді.

Від управи музею д-р Василь Ленцик, директор музею, і о. митрат Іван Терлецький, директор архівів музею, в асисті о. віце-рек-

тора Колеґії св. Василія Івана Кащака, перебрали цей цінний історичний скарб.

Передання Архіву Українських Січових Стрільців (зліва): д-р Василь Ленцик, о. митрат Іван Терлецький і голова Об'єднання б. Вояків Українців Америки Осип Труш (крайній справа)

Вже багато відвідувачів мали нагоду оглянути експонати Архіву Січових Стрільців. Одним із перших був д-р Олег Романів, голова НТШ у Львові і генеральний секретар Ґоловної ради НТШ. Розміщенням експонатів архіву займаються Любов Волинець, куратор музею, о. митрат Іван Терлецький і о. Ігор Міджак.

ОЛЕГ НИКИФОРУК ПИШЕ З КИРГИЗСТАНУ

Шановний пане Іване!

...Я кілька разів перечитував листа, згадував всіх знайомих, як то колись було! На серці біль, що все так склалося. Хотів би знати, як поживають наші люди там, в Канаді. Бо у нас і на Україні дуже трудно...

Юнкер Олег Никифорук у старшинській школі.

...В Дивізії мене часто перекидували в різні Sonderkommando,де я вчився на шофера, радиста, розвідника, проходив AVT–це артилерійське розвідування; я вчився вичисляти координати і передавати їх по радіо з другої сторони, щоб артилерія точно била по заданих об'єктах. Після Бродів вирвалися ми з оточення з сином майо-ра Миколи Палієнка Василем, і нас післали до офіцерської артилерійської школи під Прагу (в Чехії), а звідти нас кількох післали в Познань (до офіцерської школи). Свістеля Бориса і Максим'юка в січні 1945 року направили на фронт. Свістель загинув у Познані.Там мене ранило в ногу і око. Око я втратив. Поляки мене сховали (бо я переодягнувся і видав себе за поляка) і потім влаштували в Червоний Хрест (шпиталь). Але через кілька днів всіх стали провіряти і мені прийшлося втікати. Якось довго, але добрався до Львова. Треба було негайно зголоситися в міліцію. Але я відшукав знайомих хлопців і вони сказали, що мене відразу арештують і помогли перебратися в Польщу, де я знайшов маму і молодшу сестру. Потім разом з поручником (Вітер) пішли в УПА. Я був чотовим командиром в сотні Хріна і Вітер також. Але око знов загноїлося і мене направили в Краків, де мені зробили операцію.

На Лемківщині воювали курінний Рен, командир розвідки Гуцул, провідник Левко, Ксеня. В сотні Хріна були Хитролис, Боксер (Осип Вільгельм Хома, помер у Нью-Йорку в 1958 р.–ред.)

Після повернення в Загір'я, через якийсь час мене арештували, донесли на мене, що я зв'язаний з УПА. На моє щастя, відразу мене

забрали контрозвідники Червоної Армії і, після недовгих допитів, направили до Львова. Про УПА мені вдалося викрутитися і засудили за те, що я був в офіцерській школі. Про те, що я воював під Бродами, я також скрив. Дали 10 років. Спочатку я був на Печорі, а як захворів цингою, відправили „на картошку" в Южкузбаслаг Кемеровської обл. Звідтам я звільнився в 1955 р., але мене ніде не приписували, бо ще мав 5 років заслання. Так я попав в Кіргізію, де і поселився. Працював на будівельних роботах. Кілька разів приїздив до сестри у Львів, але довго не задержувався, бо мене відразу вербували спів-працювати в НКВД. А в Кіргізії мав спокій. Потім розпався Союз, але в Кіргізії жити стало трудно. Ледве тягнемо. Пишіть про себе, про всіх. Всього найкращого!

Олег Никифорук

Для листування адресу можна отримати у „Вістях Комбатанта"

ДОРОГА, ВСТЕЛЕНА ТЕРНОМ

Нев'янучим вінком на могилу Всеволода Пшеп'юрського хай буде коротка згадка про його життєвий шлях.

Народився Всеволод Пшеп'юрський 28 липня 1921 р. в Белзці Томашів, Люблінського повіту в священичій сім'ї, де панувала висока християнська мораль. Батько–о. Осип Пшеп'юрський (в минулому капелян УГА), мати–Ірина Пшеп'юрська з дому Маренін (закінчила Львівський музичний інститут ім. М. Лисенка)–дбали про те, щоби їхні діти були всебічно розвинені, мали добру освіту, росли патріотами церкви і України.

20 років прожив у Ходорові, що на Сокальщині, де батько був парохом.Після сільської школи вчився в сокальській гімназії до 1937 р., вже учнем 3-ої кляси відзначився на конкурсі летунського модельєрства.

Юнаком вступає в члени ОУН в 1936 р.

З Сокальської гімназії переходить до Академічної гімназії у Львові (1937-39рр.), а після першого приходу більшовиків переїздить до Кракова, де в 1940 р. здає матуру. По матурі практикував у аптеці в м. Озорнові (коло Лодзі), одночасно вчився і закінчив летунський курс пілотажу ширяків.

Від січня 1943 р. був студентом Львівської лісотехніки, а зі створенням 1-ої УД стає її вояком. Брав участь у боях під Бродами, як підофіцер-командир зв'язку батальйону 30-го полку. Під Бродами

попав в большевицький полон, при найближчій нагоді втік і перейшов до УПА під псевдонімом „Ікар".

В 1946-47 pp. Всеволод Пшеп'юрський під прізвищем Владислава Коляри виконує у Варшаві функцію зв'язкового українського підпілля із західними дипломатичними колами і журналістами, інформуючи світ про визвольну боротьбу українського народу за державну незалежність. Там, у Варшаві, зовсім випадково пізнав Всеволода колишній учень Сокальської гімназії–поляк, і видав службі безпеки. Було це 12 квітня 1947 р.

Після слідства в тюрмі у Варшаві на Мокотові 8 серпня 1948 р. Всеволода передано до Києва і засуджено у квітні 1949 р. на 25 років Берлагу.

Дальший шлях В. Пшеп'юрського–це Колима, Магадан, Індігірка, Аркапала.

Спочатку на Індігірці працював у вугільній шахті, після випадку потрапив у стаціонар, звідки дістався до медичної служби (в цьому йому допомогло відбуття колись практики в аптеці).

За хрущовської відлиги у 1954 р., як польського громадянина, спершу етапували в Тайшинський табір, відтак у Явас в Мордовській АСР, звідкіля польських підданих відправили в Польщу. В. Пшеп'юрського і багато інших з того етапу затримали у в'язниці (хоч деяких звільнили). Всеволод просидів в тюрмі від 24 грудня до 19 травня 1956 р.

На волі колишньому в'язневі дорога на медичні студії, про які мріяв, була закрита. Всеволод закінчив практичний слюсарський курс в м. Кентшині, де почав першу на волі працю в рільничому державному підприємстві із спеціялізацією хутрових тварин в Бидґощі, а згодом у рільничо-споживчій кооперативі та бджолярсько-городничій в Ольштині. Одночасно заочно навчався у вищій сільськогосподарській школі–згодом Рільнича Академія, яку закінчив з ступенем маґістра.

Саме в тому часі Міністерство вищого шкільництва заснувало майстерню науково-дидактичних засобів у Вищій рільничій школі в Ольштині, якої керівником став В. Пшеп'юрський. Саме він її належно зорганізував, де і вишколював молодих працівників науки в ділянці дидактики.

Крім професійної праці та науки, весь час займався фотографією та фільмом, закінчив спеціяльний курс наукового фільму в Вищій Театральній і фільмовій школі в Лодзі.

Маґістер В. Пшеп'юрський був активним діячем–головою Вар-

нійсько-Мазурського фотографічного товариства, а також заступником голови відділу Товариства наукового фільму.

За свою діяльність одержав кілька нагород, про які зі своєї скромності навіть найближчих осіб не повідомляв.

Всеволод мав постійні контакти з українською громадою в Ольштині, підтримуючи діяльність ОУП, переплачував український часопис „Наше слово", який виходить у Варшаві.

При першій нагоді відвідував Україну, брав участь у Світовому з'їзді студентів академічної гімназії у Львові, у з'їзді гімназистів в Сокалі, відвідав Київ, де „глянув на Лук'янівську" тюрму.

Відвідуючи Сокаль, Хоробрів, де пройшла частина його життя, де на цвинтарі спочиває вічним сном його старший брат Мирослав, який трагічно загинув від польських банд (АК), тішився тим, що дочекався того часу, що Україна стала незалежною.

А які знімки робив він! За свою сумлінну працю відзначений 11 дипломами, медалями, нагородами Польщі і українськими: Грамотою за участь в боях під Бродами (№438), одержав „Золоту медалю" від львівського Братства ветеранів національно-визвольної боротьби–за поранення в боях за волю України (23.08.1998, вже посмертно).

Всеволод був добрим сином, братом, чоловіком, батьком. В оточенні друзів–товариським і скромним, дотепним і з легким гумором.

З сім'ї, де було 4 дітей, три сини були борці за волю України, бо ж середній–Юрій теж загинув в бою під Бродами.

Іванна МАЩАК-ПШЕП'ЮРСЬКА.
Лондон, 1999 р.

КУЛЬЧИЦЬКИЙ РОМАН

Народився у священичій родині. Батько був парохом у містечку Магерів. Навчався в гімназії у м. Холмі, згодом у Сокалі від 1942 року. В УПА був курінним бунчужним, псевдо „Біс". Згинув 19 травня 1946 року біля села Купне, Перемишльського повіту в бою з польським військом. Похований 30 км на захід від місця загибелі, біля села Воля-Володська Березівського повіту на партизанському цвинтарі (тепер Польща).

Ярослав ДЄДИК («Відродження»)

ДЕНЬ ГЕРОЇВ ОУН-УПА–ВПЕРШЕ В УКРАЇНІ

ЛЬВІВ. В неділю, 21 травня, у Львові вперше святкували День Ґероїв, в який вшановували ветеранів ОУН-УПА. У центрі міста відбулися святкові паради ветеранів і молодих членів ОУН-УПА, святкові концерти за участю ветеранів.

(Фото УНІАН)

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

PO Box 261 Cooper Station
New York, NY. 10276

Датки на охорону воєнних могил, котрі зібрав фінансовий референт Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Ньюарку, Н. Дж. побр. Володимир Данилюк:

у пам'ять сл. п. побр. Богдана Куриляка–313 дол.

у пам'ять сл. п. побр. Стефана Магмета–240 дол.

Датки по $25: Ґавриляк Роман, Кобрин Роман, Слупчинський Орест. **По $20:** Артимишин Богдан, Ґолинський Осип, Григорович Кирило, Михайлів Евген, Ніньовський Михайло, Закаляк Ярослав. **По $10:** Леськів Ярослав, Данилюк Володимир, Кононів Іванна, Бігун Богданна, Роґальський Андрій, Кузів Анна, Тимкевич Антін, Питван Емілія, Пелехатий Василь, Штабуляк Петро, Бурбела Нестор, Кононів Іванна.

Гриць ЗОЗУЛЯ

ПРИВІТ ДИВІЗІЙНИКАМ

Між архівними матеріялами ми знайшли „Привіт" Гриця Зозулі-Едварда Козака, славного карикатуриста, гумориста, письменника й маляра, 8-му крайовому З'їзді Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, США, який відбувся 31 серпня–2 вересня 1963 року на оселі ім. О. Ольжича в Лігайтоні, ПА. Під час З'їзду відзначено 20-ліття створення УД. У неділю, після Служби Божої, відбувся святковий бенкет, а увечорі виступили актори кол. „Веселого Львова", який розважав вояків Дивізії під час вишколу. „Привіт" Е. Козака, як нам відомо, досі не публікований.

Редакція

Ґречни кланєю си пониженому панству і перепрашєю, що забираю голос у справі, що си тичит.

У найперше, то вижу, жи на сали зібрали си саком-паком самі ліпші гості, жи на них не мож сказати, жи то скібудь. Цивілів–то оно трохи, бо всьо решта самі воськові згерої–ї дацо! Правда, жи простого воська небагато, зато всє саржа приписево єст на пляцу. Єк си дивлю, то серце ми си крає.

Всо так сидит за столом на бiратшафт, єк колис у швармленії в окопах. Куждий з видельцьом на „байнет авф" і куждий таку має міну, жи ені минут може дати кварту або й дві крови за Україну. Абсолютни так, єк 20 років тому взад. Єдна єст ружница, жи куждий заміст карабіна маї коло себе свою жону. Але то велиґої ружниці нема, бо, перепрашєю вашого гонору, не єдна жона вєнци варта, ек карабін. Чєсом то трафит си навит так, жи може бути за машінґвер...

Єк би так всьо, жи тут сидит, ґлідом пішло було форвиртс під Броди, то би нихто був дивізії не розбив абсолютни і ворог не вітримав би навит пів минути. Я на тото даю голову, не свою, бо що моя вартує,–я на того даю голову самого пана Тост мастера. Тепер

я маю таке зауваженє, ведлуґ самого юбілеуше. Єк уже відрахували, жи єст двайціть років, то так єст на дійсни. Нихто не буде си сперичети, аби навит сиґів ув найгиршій зупозиції. Тут є чистий рахунок, а не Кредитілка! Тут не тра споважувати аж машини до рахунків, тут не тра навит аж обох черевиків скидати з ноги, аби си до 20 дорахувати. А єк є 20 років, то єст юбилеуш, єк дріт, і нема навит ґадані! Ба, але, єк си-мой-може обійти юбилеуш без ґадані? А раз є ґаданє, то ружне си говорит, куди йно єзик си посовгне, а найвєнци,–єк тото си стало, жи здивізія си навєзала, і нашо–і пощо...

Єдні мут казати, жи на тото, аби смо мали ґвери, єк шо-до-чого. Другі кажут, жи на тото, аби смо мали своях обрихтованих ґенералів і своє восько на куждий припадок. Ружне си сказують, а я тото беру на йнакший розум: єк навколо нас відбувала си така велиґа война, єк всє воювали,–і німдзі і маґари і мацкалі і словаки а навит польські фолксдайчі,–то єк наш русин міг спокойни помеж тов войнов усиґіти? Поки вітримував, а далі не вітримав–і дацо! Нашому чоловікови, то йно аби война! Так му цеся война пахне, єк парубкови дівка. Не дивит си, жи потім тра буде терпіти і платити аліментар... Дивіт си, моя жона вже не дуже молода, а фурт биз окуляри по казетах нипає і відчитує, ци не буде война. А ви ше си дивуєте, жи Здивізія си завєзала!... Я вам кажу, жи Кубийович абсолютни знав, шо робит! Що робит–знав, єно не знав–нашо...

Тай не мусів знати, бо на тото вже иснуют ружні вчені, жи на кожду річ знайдут потім ув усторії відповідний пляц.

Тото, жи Здивізія не встоєла си, то я беру на йнакший рахунок. Не встоєласи биз цисе, жи куждий віфасував дуже короткий карабін, жи називає си „Ємпі" і стріляє зпід пахи. Стрілєти, то воно стрілєє, але не має мушки, аби взєти на візір-лєнію. Тай байнет тиж не було на шо наложити, то єк прийшло до штурми, то не було чим си боронити і тра було відступити назад ріґцуґом.

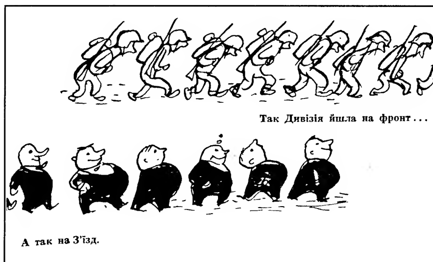
Єк мій тато бив си за Україну на наталиянцкім фронті, то там куждий мав байнет довгий віострений, тай ше флєшку руму у броцаку, то я розумів, жи було из чим йти до штурми. Таку штурму то вони мали раз під Ізонцо і мій тато навит тото описав до календарі „Чирвона калина", але не відрукували, бо, відав, кілко тоди ружних згиройствів си ґіяло, жи не було кілки паперу, аби всє відрукувати.

А було цисе так: єк пішли вони у анґриф на наталияна і вже добігли из страхом блисько, єк ос, дайминато, від мене до отцє духовного, тоди всьо, єк єдин хлоп, карабіни на землю, а руки вгору і піддали си. Але, дивлєть си, а наталияни тиж покидали свої ґвери, бо

збояли си, жи у наших довші. І так стоєто, вони собі, а наші собі з руками догори. Тоди йден наш, жи був відважніший каже: „Мой, ци ви нас берете у плін, ци ми вас?" Тоди наталияни шос межди собов пошварґотіли і питают си: „А що у вас дают у пліні їсти?" Тоди наші кажут: „У нас то дают саму косерву". Наталияни, втішили си тай кажут: „Єк так, то беріт ви нас". І так вони взєли цалий ріґемент до пліну, аж у ґинералнім штабі дуже дивували си. А наталияни тиж си дивували, бо у пліні показало си, жи консерва була, але єно з ріпов. Єнакшої вже не було давно.

Так то си воювало мому татови і биз тото я воськові справи знаю на-дух, хоц на сурдуті не маю ввидзнаки, єка би показувала заочно, жи я записаний у цесі конбинатанти. Бракувало ми двох світків. Бо по войні, кілко си тих повколників назбирало, жи єк я си зголосив, жи я простий шица, то ми не повєрили і казали поставити світків. А вітки я маю взєти світків, єк моя сотня в Англії? Але воювати, то я воював биз два роки, поки сми не ґістав дурищус у плуцо, так, жи від того до нинька ношу кавалок від шрапнелі ув лівій нозі.

Воськовий реґулямент тиж знаю напамєт. Можете мя збудити у ночи серед бари і можете си спитати, то вам всьо скажу из замкненими очима. Маю всє скваліфікацнції, єк сами видите, але не маю два світки і на цесім всьо застрегло.

Ро-Ко

Якої армії Україні потрібно?

–Якої армії потрібно Україні?–спитався я свого приятеля–того, що все знає і на все має відповіді. Знає навіть, як відповідати своїй дружині. Завжди дає одну військову відповідь, як генералові під час війни: так є! На мої «ситуаційно-політичні» ломиголовки має принаймні дві відповіді.

На моє запитання: «Якої армії потрібно Україні?»–вистрілив коротко, як з гавбиці: «Жодної!»

Така його відповідь мене поцілила, як заблукана куля на фронті.

–Це неможливо!–я майже вигукнув.–Як то жодної?–роздумував я голосно.–Після того, як Україна віддала атомні ракети середнього засягу Росії, після того, як продала Росії далекосяжні ракети, за які Америка заплатила...Росії, щоб була політична коректність і економічний балянс?

–Саме тому!–зрезиґновано сказав мій приятель.

–Як міністер оборони заповів реформування збройних сил?

–Саме тому,–сказав спокійніше,–бо заки реформування скінчиться,–воно розраховане на 15 років,–то армія сама розреформується, як у 1917 році...

Мене дуже затурбували такі «немілітарні» ракурси політичного «закордонного українця», а ще більше, реформи в збройних силах. Тож при першій нагоді дав я це питання на розгляд моєму іншому товаришеві–тому від політики.

Він навіть зрадів, що може «продовжити політику іншими засобами», тобто збройними силами, як сказав Клявзевіц.

–Стріляй!–скомандував.

–Реформування збройних сил України,–почав я непевно, як рекрут на першій муштрі,–це складне питання, як наші політики з України кажуть, коли не хочуть сказати те, що думають. Розформувати військові округи на реґіонні й роздрібнити військо–це загроза для незалежности України. Бо не буде центрального командування...

–А тепер таке є?–мій приятель перервав мене.–І загроза від кого? Маєш на думці москалів. Вони не можуть собі ради дати з чеченцями...

–Але чеченці не українці. Вони в Москві мають свою мафію...

–Не перивай мене,–усміхнувся мій приятель.–Зате москалі мають свою мафію в Києві. А українці їздять у Польщу, то там пробують зорганізувати свою мафію. Це збалянсує всю політику російсько-польсько-української дружби.

–Далі,–говорив він уже в запалі, немов Міністер оборони України,–реорганізація потрібна на реґіонній базі, щоб всі кордони України були обороновані. Сьогодні, наприклад, нема стаціонованих

військ на близькому зарубіжжі Росії–тобто на сході України. Буде, замість трьох воєнних округ, аж сім територіяльно-оперативних реґіонів. І коли Луганська область і Запорізька матимуть своїх хлопців у мундирах, то годуватимуть як своїх рідних дітей, а вони, вояки, будуть боронити кожну п'ядь свого рідного загумінка, навіть без атомових ракет. Тоді кожний нагадає собі, чий він правнук, як закликав Шевченко (очевидно, Григорович).

Це правда, подумав я собі й нагадав мудрість футуролога д-ра Атанаса Фіґоля, який колись сказав: українці дуже здібні до політичної й громадської роботи на рівні району. Ця аксіома добра й до війська–що реґіон, то свій район.

* * *

Однак ці пляни розважалися ще у минулому тисячолітті, а нам нове на п'яти наступило. І що сталося? Нічого. Видно комусь була не до вподоби така реорганізація. Отже, надалі залишилися три округи, які «милозвучно», як у поезії, переназвано на «оперативно-територіяльні командування». Чому?

Мій приятель мав готову відповідь:

–Українські Збройні сили мають 194 генерали та адмірали, полковників понад п'ять тисяч, капітанів та майорів понад 16 тисяч. І кожний з них мріє стати генералом чи адміралом. А всього війська наразі менше 300 тисяч. Як би було сім реґіонів, то одного-два десятка генералів вистачило би, а полковників–якої сотні. Про звичайних собі майорів нема що й згадувати.

Я зрозумів: Україна реформується на добровільну елітну армію з самих генералів й офіцерів. Може знайдеться місце для деяких сержантів. Одне неясне залишилося мені в голові і я спитався: «Чому надійну, чисто українську Національну Ґвардію президент Кучма розігнав на чотири вітри?»

Навіть той, котрий на все має відповідь, не знав що сказати й навідчепного промимрив:

–Спитайся пана Президента... –І будь з того всього мудрий!?

Мал. Олександра Монастирського. *(«Столиця», Київ)*

СТАРШИНИ ІНШИХ АРМІЙ, ЯКІ СЛУЖИЛИ В ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА"

Покійний д-р Остап Сокольський почав складати списки старшин інших армій, які служили в дивізії „Галичина". Очевидно, списки не повні, тому просимо подавати дані про тих, яких нема у списках, і доповнюючі інформації. У списках подано ранґу первісної армії, прізвище та ім'я, рік народження, ранґу в УД.

Редакція

АРМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Підполковник Базилевич Борис, 1887, поручник УД, звільнений.

Поручник Байбарак Василь, 1895, хорунжий УД.

Підполковник Барвінський Борис, 1888, сотник УД, екзильний уряд УНР підніс до генерал-хорунжого.

Поручник Бартощук Радіон, хорунжий УД, учасник бою під Крутами і II зимового походу.

Поручник Бличенюк Сидір, поручник УД.

Підполковник Болдирів Олександер, 1895.

Сотник Василів, поручник УД, звільнений.

Сотник Винник Теодор, хорунжий УД, учасник зимового походу.

Сотник Ґавриленко Петро, поручний УД.

Ґаґаринський Борис, 1900, хорунжий УД.

Сотник Ґамонів Дмитро, 1898, учасник бою під Крутами, I і II зимові походи.

Полковник Ґерасименко Володимир, командир Волинського леґіону.

Полковник Ґончаренко Аверкій, сотник УД, Штаб С. Петлюри.

Поручник Ґуля Григорій.

Сотник Ґуня Іван, 1891, після війни православний священик.

Полковник Добрянський Агатон, сотник УД, звільнений.

Сотник Ерофеїв Юрій, поручник УД.

Хорунжий Іванів Андрій, 1901, учасник I зимового походу.

Поручник Євтушенко Кузьма, учасник бою під Крутами.

Полковник Крат Михайло, 1892, генерал-хорунжий УНА, комендант табору УД у Ріміні.

Литвиненко Микола, хорунжий УД.

Поручник Личманенко Василь, сотник УД.

Сотник Луговий Василь, 1902, участь в УГА.

Полковник Малець Віктор, 1896, випускник Академії Ґенштабу.

Сотник Мамчур Теодор, 1895, ветеринар.
Майор Навроцький Єлисей, 1902, поручник УД.
Підполковник Нікітин, фон Евген, Олександрович, 1892, поручник УД.
Підполковник Палієнко Микола, 1896, майор УД.
Полковник Пасненко, поручник УД.
Сотник Пастушенко Михайло, 1881, сотник УД.
Підполковник Піменович Сергій, 1899, поручник УД, учасник бою під Крутами, І зимовий похід.
Поручник Поляків-Сквирський Осип, 1903, хорунжий УД, учасник І зимового походу.
Поручник Поспєловський, поручник УД, участь в УГА.
Пушкевич Митрофан, хорунжий УД.
Полковник Рембалович Іван, 1895, сотник УД, учасник II зимового походу.
Майор Сакович Андрій, 1899, сотник УД.
Підполковник Силенко Порфірій, 1893, сотник УД, начальник штабу Кінної Дивізії.
Ґенерал-хорунжий Смовський Констянтин, 1892, в штабі ген. П. Шандрука.
Підполковник Сосідко Григорій, 1893, сотник УД, учасник походу на Крим
Підполковник Сумарокін Павло, 1894, учасник І і II зимових походів.
Майор Тищенко Степан, 1896, поручник УД, д-р права, суддя.
Майор Фрайт-Харів Михайло, сотник УД, участь в УГА.
Майор Неганів Микола, 1893.
Полковник Шандрук-Шандрукевич Олександер, 1895, хорунжий УД, Запоріжський Корпус.

УКРАЇНСЬКА ГАЛИЦЬКА АРМІЯ

Хорунжий Березовський Леонтій, 1903, хорунжий УД, згинув під Бродами.
Чотовий Бойчук Степан, 1892, хорунжий УД, звільнений.
Вербицький Іван, 1902, хорунжий УД, 13 років тюрми за Польщі.
Хорунжий Вербицький Михайло, 1899, хорунжий УД, участь у боях за Львів.
Старшина Ґарасимів Юрій, 1898, хорунжий УД, адвокат.
Чотар Ґерасим'юк Юрій, хорунжий УД.
Старшина Ґоловко, поручник УД, звільнений.
Сотник Ґалярник, хорунжий УД.
Майор Давибіда Михайло, 1893, сотник УД, з уваги на вік звільнений.
Старшина Децик Іван, хорунжий УД, з уваги на вік звільнений.
Старшина Дідик Олексій, 1897, хорунжий УД.
Хорунжий Заяць Матвій, 1895, хорунжий УД.
Старшина Колянківський Степан, 1896, поручник УД, священик опікун юнаків.

Поручник Комарницький Евстахій, хорунжий УД.
Конрад Степан, 1900. звітодавець УД.
Майор Котель Степан, 1887, сотник УД, з уваги на здоров'я звільнений.
Кравчук Андрій, 1897, дивізійна оркестра.
Старшина Кравчук Володимир, 1896, хорунжий УД, з уваги на здоров'я звільнений.
Поручник Крамарчук Антін, поручник УД, пропав під Бродами.
Майор мітрат д-р Лаба Василь, 1887, начальний капелян УГА, член Військової Управи.
Ляховецький Володимир, 1903, хорунжий УД, ад'ютант генерала Крата.
Лучаківський Григорій, 1892, поручник УД.
Старшина д-р Макарушка Любомир, 1899, сотник УД.
Хорунжий Мартинюк Володимир, 1890, хорунжий УД.
Поручник Мельник Константин, 1887, хорунжий УД, адвокат.
Хорунжий Мусій Евген, хорунжий УД.
Сотник Особа Іван, 1894, хорунжий УД.
Хорунжий Паліїв Дмитро, 1896, сотник УД, дорадник генерала Фрайтаґа, пропав під Бродами.
Чотовий Панашій Володимир, 1896, поручник УД, старшина УНР.
Перфецький Леонід, 1900, маляр-баталіст.
Сотник Петруняк Михайло, 1897, сотник УД, старшина УГА.
Хорунжий д-р медицини Питлик Богдан, 1893, старшина УД.
Сотник Рожанець Петро, 1899, поручник УД, згинув під Бродами.
Хорунжий Рудницький Лев, 1902, хорунжий УД.
Старшина Сак Василь, 1888, поручник УД, звільнений.
Сенчина Ярослав, 1895.
Поручник д-р медицини Сліпий Родіон, 1897, поручник УД, лікар.
Поручник д-р Стефанів Антін, 1894, поручник УД, д-р прав.
Поручник Сухий Василь, хорунжий УД, попав в полон під Бродами, помер на засланні.
Поручник Тарнович Олександер, поручник УД, застрілився припадково.
Сотник Темник Юліян, 1896, сотник УД.
Сотник Федак Степан, 1901, поручник УД.
Сотник Феркуняк Дмитро, 1889. поручник УД.
Сотник Угрин-Безгрішний Микола, 1883, поручник УД.
Хорунжий Харченко, звільнений.
Сотник Хмара Олександер, 1895, сотник УД.
Поручник Яворський Олекса, 1896, підстаршина УД, І зимовий похід, посол до польського Сейму.
Стрілець Яремович Ярослав, 1901, поручник УД.
Сотник Яськевич Савелій, 1897, сотник УД, участь в армії УНР.

ДРУЖИНИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Бачинський Роман, 1912, поручник УД.

Бойцун Роман, 1920, сотник УД.

Бриґідир Михайло, 1902, сотник УД.

Городиський Микола, 1916, поручник УД, ранений під Бродами, лишився в Україні.

о. Дурбак Іван, капелян УД, був під Бродами.

Малецький Мирослав, 1918, сотник УД.

Малий Карло, 1916, хорунжий УД, попав в полон під Бродами, втік з полону на Захід.

Мартинець Мирослав, 1911, сотник УД.

Ортинський Любомир, 1919, поручник УД.

Побігущий Евген, 1901, майор УД.

Тихоліз Володимир, 1908, хорунжий УД, загинув під Бродами.

Хом'як Михайло, 1894, звільнений.

ДОДАТКОВИЙ СПИСОК

У своїх споминах Адам Пластинецький, старшина УГА, який прибув до Дивізії в Нойгаммері у вересні 1944 року, подає прізвища старшин з Армії УНР і УГА, яких він зустрінув під час своєї служби в Вишкільно-запасному полку.

АРМІЯ УНР:

Білий-Біленко Ігнат (1888), полковник технічних військ УНР.

Сотник Вологін. Зголосився в 1943 р., пройшов перевишкіл й отримав ступінь хорунжого. Звільнений з причини старшого віку (понад 45 років), зголосився вдруге влітку 1944 р.

Поручник Ґарасим Шерман.

Поручник Решетюк Осип.

Сотник Драбченко.

УГА:

Байдило Петро, Балька Роман, Барилко Богдан, Бичишин Василь, Браєвський, четар Будинецький, Ґанаєвський О., інж. Ґаверновський Ярослав, Ґубіс Богдан, Дюбницький, Жовтяк Степан, проф. Карецький Іван, Кідик, пор. Колис, мґр. Локасьо Василь, Лянецький Іван, Макатай Олекса, Мишковський Філярет, Некльович Юрій (хорунжий УД), Опалківський Олекса, Пластинецький Адам, Робожницький Тимотей, Румащук Микола або Румащак, Садкевич Володимир, Словянський Омелян, Сокович Роман, Солович, Толоцький Григорій, Турковський Михайло, четар Чухрай.

ЛІКАРІ В ЗАПАСНОМУ КУРЕНІ ВИШКІЛЬНО-ЗАПАСНОГО ПОЛКУ:
д-р Ченець, д-р Топольчук, д-р Роман Бурко.

Адам ПЛАСТИНЕЦЬКИЙ

ВИШКІЛЬНИЙ ТАБІР НОЙГАММЕР

Українська дивізія закінчила свій вишкіл у військовому таборі в Нойгаммері й з нього виїхала на фронт під Броди. Тимчасом Вишкільно-запасний полк Дивізії перенесено з Вандерн над Одрою до Нойгаммеру. Автор, старшина УГА, приїхав до Нойгаммеру 18 серпня 1944 року й його призначено до Запасного батальйону Запасного полку, до „Штаммкомпані"–кадрової сотні („рекрутський кіш"), яка приймала нових рекрутів.

Залишив спомини, які довів до листопада 1944 року. На жаль, Адам Пластинецький згинув під час бомбардування м. Лінцу, мабуть, в лютому 1945 року.

Друкуємо частину спогадів про табір Нойгаммер.

Редакція

Вишкільний військовий табір в Нойгаммері–це один з найбільших військових таборів (польові курені) в Німеччині. Місцевість ця лежить над річкою Квайс, серед переважно соснових лісів і непроглядних пісків. Піски такі, що ноги грязнуть у них, тяжко марширувати. В літі 1944 року, яке було гарячим, коли сонце припікало до неможливости згори, люди пили жадібно воду, не зважаючи на прикрі наслідки, і якраз тій обставині належить приписати факт, що бігунка ширилася і набирала гострого та довгого перебігу.

Сам табір складається з трьох частин, а властиво з чотирьох. А саме з властивого табору в Нойгаммері, віддаленого від залізнодорожної станції на яких 2-3 км. Він обіймає гарно побудовані партерові та одноповерхові доми, частинно дерев'яні, а частинно з цегли муровані. Вони положені серед прегарного парку, в якому ростуть сосни, берези, клени та інші дерева, кущі малини, має цей табір гарно асфальтовані або бруковані вулиці, свою власну вузькоторову залізничку, яка через цілий Нойгаммер доходила майже до кінця Цайзівського табору. Нею перевожено вугілля до кухонь, військові мундири та білля, різні артикули прохарчування і т. д. Нею теж перевезено всі паки, речі та харчові магазини з табору Цайзав на станцію в Нойгаммері в тих днях, коли вся Дивізія виїздила на Словаччину. В самому Нойгаммері містився теж штаб Дивізії та 14-го полку, а якийсь час теж і команда його „Ерзацбатальйону". Цю останню перенесено на яких 3 тижні перед виїздом до табору в Цайзав.

Командиром Дивізії був ген. Фрайтаґ, командиром полка був Марк, а командиром „Ерзацбатальйону" був оберштурмбанфюрер

(підполковник) Ґубер, людина уже старша, дуже приступна, делікатна та мила в поведінці. Ця доброта била просто з його лиця, завжди погідного та всміхненого. Популярно називали його „Папа Ґубер". Сам він був німець з Хорватії і–як говорено–був колись активним старшиною австро-угорської армії.

Другою частиною згаданого табору є т. зв. табір Гінденбурга, де були вже звичайні дерев'яні бараки. Як великий він, не знаю. В тому часі в таборі Гінденбурґа стояла артилерія Дивізії.

Третя частина–це табір в Цайзав, який основно відрізнявся від властивого табору в Нойгаммері. Лежав він, вправді, серед лісів, але в ньому самому не було ані одної високої та розлогої деревини, під якою у часі великих спек можна було би відпочити та прохолодитися. Було, вправді, кілька малих деревинок, берізок перед двома бараками (де містилися канцелярії „Ерзацбатальйону" і „Штамкомпанії" (кадрова сотня), але вони в часі спеки були безвартісні для нас, бо не давали ніякої тіні, та самі ледве животіли. Бараки всі дерев'яні, старі, виказували багацько шпар, досить багацько побитих вікон, повно дір у дахах, покритих папою. Посеред бараків велика площа вправ. Лятрина побудована з цегли. Це великий будинок зі сидячими місцями, перед ними вздовж обох стін бетонові отвори з двома підвищеннями на ноги. Будинок поділений на кілька частин бетоновими стінами. Внаслідок поганого стану бараків вже в місяці вересні та жовтні 1944 року відчували ми прикре зимно вночі. З цього ми могли переконатися, яке зимно мусіли переносити ті полонені, що в цих бараках мешкали в зимі 1941/42 і 1942/43. Недарма їх так багацько з голоду і зимна загинуло. А кілько було поміж ними українців, що самі здалися у полон, щоби скорше зламати більшовизм та приспішити постання Української Держави? Вони, вірячи наївно німецькій пропаґанді, заплатили за те своїм молодечим життям.

Вода в таборі Цайзав дуже погана, до пиття абсолютно не надається, бо це вода підшкірна, м'ягка, якою з трудом можна було змити мило при щоденному митті чи голенні. Пиття цієї води було найправдоподібніше теж причиною бігунки, гострої, триваючої найменше 14 днів, яка панувала в таборі Цайзав поголовно в місяцях липні, серпні та вересні 1944 року. Мимо цього, що всіх стрільців і новоприбулих людей перестеріґано перед питтям цієї води, вони на це не зважали, і тому по кількох днях більшість з них ставала пацієнтами д-ра Ченця і д-ра Топольчука, лікарів нашого „Кранкенревіру" (амбуляторія). Бігунка ця мучила людей в страшний спосіб, на добу треба було вийти 10-12, а то нераз і 15 разів на сторону, хво-

рі обезсилювалися, виглядали, як трупи, ледве волочили ногами, діставали легку гарячку, яка примушувала пити знову цю саму воду, бо іншої не було, а кухарі дуже нерадо давали з кухні гарячу або теплу каву, зварену на тій самій воді. Німецькі старшини та підстаршини не хворіли, бо заливалися пивом або водкою. Одиноким ліком на поборювання цієї хвороби була стисла дієта, сприймання спорошкованого вугілля і пастильок танальбіни. Бігунка ця кінчалася кривавими відходами. Ясна справа, що реконвалісцент не міг скоро прийти до здоров'я навіть по т. зв. видужанні, бо не сприяв цьому жовнірський простий харч, який нераз спричиняв рецедиву цієї недуги. Деякі знову твердили, що непридатність цієї води до пиття належить приписати величезному цвинтареві совєтських полонених, який знаходиться у віддалені коло 300-400 кроків від табору Цайзав, від східньої сторони. Оповідають, що там похоронено в масових братських могилах приблизно 65.000 трупів померлих полонених, в піскуватій землі, якої верстви могли легко пропускати труп'ячу гниль до водних жил і в цей спосіб затроювати нечистотою підшкірну воду. На щастя, обійшлося без смертних випадків, хоч багацько недужих перебувало на лікуванні в „Кранкенревірі" (амбуляторія), а навіть деяких віддано до лічниці в Нойгаммері.

Про жахливі відносини в Цайзавськім таборі сов. полонених розказував один з них, що пережив в ньому довший час, і опісля вступив добровольцем до Дивізії „Галичина" тільки тому, щоби рятувати себе перед смертю. З його оповідання виходило, що полонені тільки раз у день діставали їсти. Вага щоденного пайка хліба становила 30 дкг. Це було безумовно замало для людей, що день у день мусіли тяжко працювати. Щоденну зупу називали полонені „баланда", тобто розбовтана вода. Багацько з цих полонених зголосилося добровільно в ряди нім. армії, головно до її помічних частин РОА, в меншій кількости до УВВ, згл. до Стрілецької Дивізії „Галичина", а зробили вони це тому, щоби вирватися з пекла Цайзівського табору, з метою поправити свої життєві умовини, згл. уникнути смерти.

Бараки мали просте устаткування, як звичайно при війську. Кожний з них складався з трьох „штуб" (кімнат). Середуща була ліпше устаткована. Бо мала подвійні (поверхові) ліжка, звичайно на 18-20 осіб. Натомість обі бічні „штуби" мали тільки подвійні (поверхові) причі, на котрих тісно побіч себе мусіло лежати до 30, а нераз і більше людей.

Табір Цайзав поділений був на великі бльоки, що тягнулися праворуч і ліворуч уздовж в'їздової бетонної дороги. В першому бльоці праворуч приміщено в часі мойого там побуту розбитки з Дивізії

„Галичина", що мали щастя вирватися з окруження під Бродами. Там було кількох моїх знайомих, між іншими Богдан Зако.

Перший бльок ліворуч стояв спочатку порожній, опісля зайняли його „русскі" (мабуть, з РОА), які становили, мабуть, обоз, бо щоденно вправлялися в їзді на фірах. На терені двох наступних бльоків з правого і лівого боків побудовані були великі муровані кухні, з правого боку для москалів, а з лівої для нашої „Штамкомпанії". Оба треті бльоки, праворуч і ліворуч, займала наша „Штамкомпанія", команда якої і канцелярії містилися у бараку ліворуч. Дальші бараки зайняті були через чотири сотні наших новобранців, кожна з них числила до двісті вояків. Бараки положені в третьому бльоці, праворуч, призначено для новоприбуваючих стрільців, яких, по лікарських оглядинах, згл. по узнанні їх здібними до військової служби, переношено до третього бльоку ліворуч, де приділювано їх до одної з чотирьох сотень. Далі містилися там усі „а", „б", „в" і „пу". На нашій правій стороні містилися теж „Кранкенревір" „Ґешефтеціммер 2„Б" (прийомна), тобто т. зв. персональне бюро для усіх прибуваючих до „Штамкомпанії", „Рехнунґсфюрер" („рахунковий"), який видавав щомісячно „Есскарти" (харчова картка), картки на тютюн і виплачував „льон" (військова плата), склад мисок і ложок, військових мундирів і коців, а також т. зв. фурір (харчовий), який щоденно між год. 17-19 видавав т. зв. сухе прохарчування: хліб, мармеляду, сир, масло, марґарину, цукерки і часом яблука. Його помічники були Богдан Барилко і сотн. УНР Драбченко. На обширі цього самого бльоку містився ще барак, у якому перебував сторожевий відділ. Коли наша команда „Ерзацбатальйону" мусіла перенестися з Нойгаммеру до Цайзав, команда і канцелярія нашої „Штамкомпанії" перенеслися теж на наш бльок, а її бльок зайняв „Ерзанбатальйон".

Дальші бльоки праворуч і ліворуч займали наші полеві батальйони, „фюрерлерґанґ" (курс для перевишколу старшин) і вишкіл для лікарів, а також і частини РОА. Поодинокі бльоки приділювано так, щоби українські стрільці не були помішані з московськими.

Наше прохарчування було–як то звичайно кажуть–„як при війську". Щоденно одержували ми один кг хліба на три особи. До того було або масло або марґарина, або мармеляда з грушок, або ковбаса, або швайцарський сир згл. так звані „шмельцкезе" (дослівно: „смердячий сир") тільзітського виробу. Раз у тиждень діставали 10-12 цукерків цілком добрих. Обіди були, як часом, деякі добрі, деякі от так собі, а деяких просто і їсти не можна було, на щастя, їх було за весь час мого побуту в таборі Цайзав усього 2-3 рази; була це ка-

пуста зварена на воді та трохи посолена. Обіди та вечері назагал були добрі та досить поживні, були це т. зв. „айнтопфґеріхти" (дослівно: „страва з одного горшка"), тобто зупа яринна з крупками, розмеленим м'ясом, а часом з бараболею. Раз у тиждень були дуже добрі т. зв. „молочні зупи", солоджені, з крупками, ґрисіком або вівсяними платками. Раз у тиждень діставали ми т. зв. ґуляш, у якому одначе не було видно м'яса, був це радше ґуляшовий сос, до якого додавано бараболю „в мундурках", 2-3 рази тижнево подавано на вечерю чорну каву, взг. чай–„зела", які були часом солодкі, а часом гіркі. Я, особисто, як теж много моїх товаришів, були, назагал, вдоволені прохарчуванням і на нього не могли нарікати: порції були теж вистарчальні. Правда, харч був невибагливий, простий, але що ж то було робити, при війську вибагливість не до подумання і не можливо до переведення.

Щоденне життя було ось яке: ранком хтось зі сторожевого відділу голосним „ауф" (Вставай!) будив нас зі сну, наші дві сусідні „штуби" негайно прокидались, там поставав і довший ще час панував жвавий рух, крики, прокльони і т. д.

Від нас вставав тільки дижурний і йшов взяти з кухні два дзбанки кави, позатим майже всі, з малими виїмками, лежали ще в ліжку. Коли принесено каву, дехто з нас просив піднести її йому до ліжка, в цей спосіб творив собі ілюзію вигідного домашнього життя. Пізніше серед криків, які не даються описати, наших „ушів"(„унтершарфюрер"–десятник) і „ошів"(„оберштурмфюрер"–старший десятник) кликано нас на 7-му годину на збірку, що мала місце переважно на великій площі до вправ. Крики ці були такі жахливі та невиносимі, що нам здавалось–ми не у війську, а опинилися у якійсь божевільні або домі вар'ятів. Крики доходили нераз до таких жахливих розмірів, що неодин з нас нераз і сам зачав проклинати це життя і побут при війську. Ми дивувалися і не могли собі витолкувати, пощо і на яку біду так кричать, чи ж не можна було ці справи полагодити в тихіший і зрівноважений спосіб? Головними крикунами були „уша" Круман, помічник нашого „шпіса" (бунчужний–„адміністратор" сотні) Ромавха, старша вже людина, вояк з попередньої війни, б. війт якоїсь волости з околиць Надвірної, та ще деякі підстаршини-українці, між іншими теж і один підсовітський українець, невідомого мені прізвища, здається уродженець містечка Березни на Чернігівщині. Командиром нашої сотні був обершарфюрер Keнiґ, веселий, життєздатний німець, який направо і ліво сипав дурними жовнірськими жартами. Він теж від часу до часу любив крикнути собі, не знати чому, от так ні сіло й ні пало.

НОТАТКИ ДО ІСТОРІЇ ЧОТИ ВОЄННИХ ЗВІТОДАВЦІВ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА"

Друкуємо ці нотатки з архіву Братства. Автор мусив сам бути воєнним звітодавцем Дивізії, однак, на жаль, на пожовклому папері його прізвище зовсім не чітке.

Редакція

Перший вишкільний турнус: від липня 1943 до березня 1944 в Берліні в головній квартирі куреня воєнних звітодавців „Кріґсберіхтер Абтайлюнґ" (КБА), пізніше переіменованого на „СС-Штандарте Курт Еґґерс" (для вшанування німецького письменника-поета, що загинув як звітодавець на східньому фронті). КБА містився в Берліні-Целєндорф, на вул. Ґаймат 27. Був там будинок штабу, мурований, як також дерев'яні бараки для вояків. В лісі, побіч бараків, стояли заховані авта КБА.

В першому вишкільному турнусі брали участь: Конрад Степан, Ратич Володар–фільмовий-оператор, Заворотюк Володимир, Марчук Іван, Кецало Ярослав (здезертував в липні 1944 підчас відвороту) як репортери групи „Ворт" („Слово"); далі малярі Мирон Левицький і Михайло Михалевич групи „Образ"(„Ґруппе Більд")і ще Юліян Волянюк (теж маляр); потім Роман Тилявський (помер після війни в шпиталі в Швайцарії на сухоти в 1952 році), Давидок (опісля перенесений до полку, брав участь як вояк в боях групи Вільднера на Словаччині в 1944 році) і ще один, якого прізвище забув, мабуть, помер у шпиталі в Кракові осінню 1944 р. на сухоти. Він їздив як кур'єр в складі чоти звітодавців, але до команди звітодавців („Коммандо Ґаліцієн") не належав. Михалевич був приділений опісля до „Унтернемен Скорпіон".* Крім них, був радіорепортер Станислав Кравчишин–„Кропка", який дав кілька радіозвітів, інтерв'ю з кількома вояками, що дістали перші залізні хрести після боїв під Лопатином весною 1944 року, інтерв'ю з підстаршиною Іваном Варцабою під Бродами. Володар Ратич пропав під Бродами.

В другій групі були: Олександер Луцький, Олег Лисяк (оба при-

---

* Про „Акцію скорпіон" згадує у своїх споминах про дивізію Вольф-Дітріх Ґайке (ст. 53): „У Вехтера, між іншим, ми довідалися від Ґунтера д'Алквена про так званий „Плян Скорпіона". Це пропаґандивна акція, що мала за завдання намовляти українців з Червоної Армії переходити на німецький бік. Дивізія мала б відкомандирувати більше пропаґандивних груп, складених з інтеліґентних українців, які діяли б на цих відтинках фронту, де німецькі й совєтські лінії були близько розташовані одна від одної. Пізніше командування Дивізії відрядило такі групи, але про них не одержано більше вісток".

їхали до Берліна зі Львова 7 грудня 1943) та група шоферів, з яких пам'ятаю: Дмитро Дзюбан (найстарший з них віком, народжений 16.10.1914) та молодші за нього: Михайло Федан, Юрій Олинець, Богдан Кушнір, Юрій Копистянський, Михайло Онишко. Також дійшли Богдан Гладій, який опісля обняв т. зв. „Куріріштеллє" у Відні, (станицю для кур'єрів) і Олександер Білан, якого теж перенесли до полку і він опісля був у сотні Підгайного на фронті біля Ґляйхенберґу в Австрії.

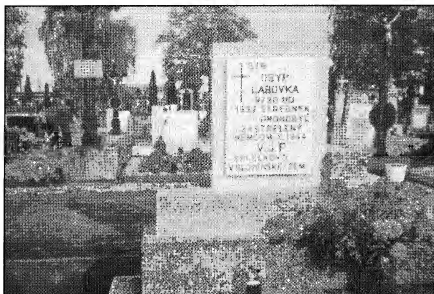
Вишкіл тривав до ранньої весни 1944, опісля Лисяк і Луцький та шофери виїхали до Галичини на „Айнзацурляуб" (т. зв. „бойову відпустку") і повернулися після цього до Берліна, звідки Лисяка відрядили до „Командо Ґаліцієн" у Львові, а Луцького–до Нойгаммеру, де він був аж до виїзду на фронт під Броди. В „Командо Ґаліцієн" були Лисяк, Конрад, Кравчишин та два німці-підстаршини, що вели цю Команду: Карль Ваєр і Фріц Менерт. Крім них, були ще друкарі (на машинці): Плакида, Новицький. З „Командою Ґаліцієн" були виїзди на фронт: весною 1944–Лисяк під Броди і Лопатин в почоті губернатора Вехетра, який роздавав воякам (чотирьом) Залізні хрести–п'ятий полк, т. зв. „Айнгайт Бінц". Також Ваєр і Кравчишин їздили під Тернопіль, що був в облозі (Озірна) і т. д.

Луцький з-під Бродів вийшов разом із своїм шваґром Мироном Левицьким. Шофери, крім Ю. Копистянського, не вернулися. До них дійшли ще Дмитрович і Феденяк. Також включено до „КБ Цуґу"(чоти звітодавців) Фурмана, який на повному вишколі в Берліні-Целендорф не був. Він теж вийшов з-під Бродів. Шофер Осип Гарасимович (Юсько), який був на вишколі в Берліні, пізніше став шофером Ваєра.

У третій вишкільній групі, яка утворилася влітку 1944, були: Зенон Рубчак, Олекса Гай-Головко,Зиновій Глинський (Бардашевський–псевдо Глинського), Юрій Микита, Володимир Ромахнюк і Юліян Водонос. Ця група вже не прийшла до „КБ Цуґу", який перейшов після Бродів до Кракова, потім до Жіліни, і нарешті коло Марібору до Сельніци. Лише Гай-Головко долучився, вже здається, на фронті в Юґославії, Ромахнюк був, здається, в котрімсь полку, а Рубчак був кур'єром. Дійшов теж відомий маляр-баталіст Леонід Перфецький, який аж ніяк до Дивізії не пасував, ані вона до нього.

Вишкіл в Берліні був звичайний піхотинський вишкіл з головним натиском на польові вправи. Фахового школення для звітодавців не було, як для малярів. Лише фільмовий оператор Володар Ратич ходив на змагання футбольні (Берлін-Познань, я був з ним) і робив знимки для вправи.

ПАМ'ЯТНИК ДИВІЗІЙНИКОВІ У СЛОВАЧЧИНІ

У вересні 1944 року Осип Лабовка згинув у с. Вєльке Ровно, куди 2-гу сотню 30-го полку перенесено з Вєлької Битчі. Під час патрулі по селі увечорі, під командою німецького підстаршини, О. Лабовка вийшов з-поза одного дому, німець взяв його за партизана, вистрілив і на місці вбив. (Була поголоска, що німець був підпитий). Стрільця Лабовку поховано на цвинтарі у Вєлькій Битчі, похорону довершив капелян о. Михайло Ратушинський. Німця перенесено з сотні й його бачив Василь Чупринда в Жіліні, як він марширував на роботу у штрафній сотні.

Заходом д-ра Василя Вериги, який був рахунковим у цій сотні, в 1975 році, на кошти Братства „Броди-Лев", поставлено пам'ятник, а недавно пам'ятник відновлено й направлено.

Пам'яткові марки Дивізії „Галичина"

Заходом Військово-Історичного Відділу Військової Управи „Галичина" вийшли з друку пам'яткові марки Стрілецької Дивізії „Галичина". Ці марки нормальної величини, двох родів: постать нашого стрільця по пояс, із крісом, у кольорі ясносиньому, друга– голова стрільця, також у шоломі, у бронзовому кольорі; обидві з емблемою Дивізії. Проєкт марок виконав мистець Святослав Гординський. Продаж марок відбувається під гаслом: „Українська Громада–своїй Дивізії!"

Львів, 1943 р.

Хорунжий Микола ВІЗНЮРА

ОДИН ТИЖДЕНЬ У ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

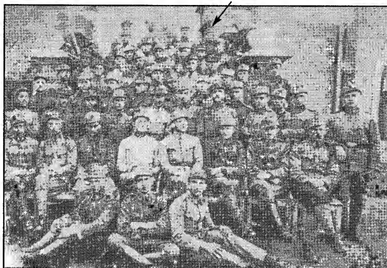
Із щоденника 14-20 жовтня 1919 року.

Після здобуття Києва з'єднаними збройними силами України 30 серпня 1919 року, ситуація відразу погіршилася. Совєтська і денікінська армії почали витісняти українські сили. Більшовики зайняли 20 вересня Житомир. Денікінці, не маючи більшовицької загрози, почали загальний наступ на українську армію.

З огляду на таке становище, верховна команда рішила припинити дії проти більшовиків і, залишивши на протибільшовицькому фронті забезпеку, звернути головні сили на Добровольчу армію. 24 вересня Директорія УНР проголосила війну Добровольчій армії й урядові „Юга Росії".

Двоюрідна сестра Михайла Кучера дочка М. Візнюри–Марія Візнюра-Коляса, пенсіонована учителька середньої школи містечка Торгінд в Альберті, знайшла між шпаргалами частину щоденника свого батька з І-ої світової війни, який служив у сотні ІІ Бригади ІІІ Корпусу під командою ген. Антона Кравса. Із щоденника видно, як населення Великої України переховувало і опікувалося вояками УГА. М. Кучер переписав щоденник й із світлинами прислав до поміщення у „Вістях комбатанта".

Редакція

Микола Візнюра(вказаний стрілкою) у старшинській школі у Егендорфі в 1916 році.

Микола Візнюра в Канаді

Вівторок,14.X.1919 р. залишився для мене пам'ятним днем. Це було свято Покрови. Греко-католики в Галичині не святкують його так врочисто, як святкують його православні на Україні. Я і чотар Бадюк, мій сотенний, ночували у попа в селі Коротині. Я встав раненько, щоби перевірити польові сторожі і зробити деякі зарядження на цей день. Мої „сонячники", які мали бути на стійках, мабуть, тому, що були перемоклі від дощу і перемучені цілоденним маршем, пішли до поблизьких будинків на відпочинок, залишивши тільки одного вартівника. Він так само сховався за хату від вітру, сперся на стіну і дрімав. Почувши мої кроки, пробудився, виструнчився і зарепортував, що все в порядку. Я насварив його за те, що він зійшов з назначеного місця варти, побудив решту, що спали, як забиті, вигнав їх надвір і розставив на ті місця, де вони мали вартувати, та пішов провірити другу варту, що була на другому кінці села. Почало розвиднятися, по дорозі вступив до хати, з комина якої курилося, і попросив дівчину щоби загріла мені молока. В хаті за столом сидів хазяїн і малий хлопчина.

Став я коло вікна. Був холодний осінній день, небо затягнулося хмарами, повівав холодний вітер і здував листя з дерев в саді. На одній грушці було ще кілька маленьких грушечок. Якась врочистість висіла в воздусі, відчував якусь насолоду, а заразом тривогу. З цеї задуми пробудив мене тарахкіт воза–це була наша кухня, що приїхала з кавою з нашого обозу, що був у сусідньому селі Підвисоке. Я вибіг надвір і взяв горнятко чорної кави. За той час дівчина спражила молоко, і я налляв його до кави. Хазяїн дав кусень хліба і я сів снідати, заплатив хазяїнові та повернув на нашу кватиру.

На кватирі застав вістового з наказом з куреня, щоби відступити до малого містечка Балабанівка, в якому заквартирує наш курінь. Для охорони куреня залишили в селі Ступках, віддаленого від Балабанівки на 3 верстви, сторожу з одним кулеметом.

Бадлюк не дуже спішився, закликав мене до хати попа. Попадя подала нам каву, хліб, масло і мід, я ще раз поснідав і ми чекали, поки сторожа стягнеться. Як тільки справник зголосив нам, що сотня готова до відходу, я з Бадлюком вийшли надвір, перевірили число людей. Підійшов до нас старий дядько з жалем, що хтось з наших

хлопців вкрав у нього подертого кожуха. Сказав, що цей, хто вкрав, не є порядною людиною, як би був порядним то сидів би вдома і не був би волоцюгою.

Люди вже почали виходити з церкви, і нарешті Бадлюк сів на свою кобилу, а я на коня вістового, бо був дуже змучений, і ми рушили в похід. Як тільки ми дійшли до мосту на потоці, що плив через це село, почули, що хтось стріляє за нами. В сотні вчинився заколот, я і Бадлюк злізли з коней, щоби навести порядок. Неприятеля не видно. Я порадив залягти сотнею за потоком, бо нам буде краще там відбити денікінську кавалерію. Ми скоро перейшли міст і дали наказ поховатися між хатами і чекати на неприятеля, а стріляти щойно тоді, як він підійде до мосту. Побули там з півгодини, ворог не показувався, тоді я зробив збірку і скорим кроком рушили до Ступок. Думав, що там буде безпечніше, докінчимо празникувати свято Покрови, потішив хлопців, що може і вип'ємо там самогону. Але не так сталося, як казалося. В Ступках сказали нам, що денікінці ще зранку зайняли Балабанівку, вигнали наших з неї, а куди, то не знали. Мені не хотілося в це вірити, в приказі було виразно сказано, що наш курінь її обсадить. Бадлюк залишив мене в Ступках з 20 стрільцями і одним кулеметом, а з рештою сотні пішов в сторону Балабанівки. Я розложив мою чоту по обох боках дороги перед в'їздом до села, знайшов добре місце на кулемет, передав команду мойому заступникові, старшому десятникові, а сам пішов в село, щоби довідатися дещо більше. По дорозі розглядався по селі, куди нам втікати, як би на нас наскочили денікінці. Нараз почув ку-

Великдень ґарнізової команди, квітень 1919, Слобідка. (З серії листівок „Українська Галицька Армія в боротьбі проти москалів").

леметні стріли, оглянувся й увидів, як з Коротина виїхала тачанка і почала стріляти в наш бік. Мої хлопці один за одним почали втікати в сторону, куди пішов Бадлюк з рештою сотні. Тачанка дала кілька серій і вернула назад до Коротину, а я догнав хлопців за селом.

Ми йшли полем. Біля якоїсь рудки, що впливала до маленької річки, почули з правої сторони кулеметну стрілянину. Кулі, як пчоли, зі свистом перелітали над головами. Ми залягли в сіно. З-поза копиці сіна я повидів, що це була піхота, а також їхало кілька кіннотників. Я не мав льорнетки, щоби впевнитися, хто то міг бути, взяв 3 стрільців і почав іти в їх бік, а вони знову почали стріляти на нас. За ними показалося більше кінноти. Це були денікінці, бо ми не мали кавалерії. Ми пішли дорогою, яка була глибока і в ній можна було сховатися від куль. Нею дійшли на досить високий горбок, який перелізли на колінах і ліктях; недалеко за цим горбком було вже містечко Балабанівка, але не було видно ні Бадлюка ні решти сотні.

Приятель Миколи Візнюри, вояк УГА Кальман Фінк, еврей.
Фінк Кальман і його три брати були добровольцями УГА, за це їх батько був засуджений польським полевим судом на кару смерти, розстріляний в „Дубині" біля дороги до с. Збриж, коло с. Дубівка.

Коло мене залишилося тільки 15 стрільців. На краю містечка старший чоловік сказав, що денікінці прийшли тут ще зранку. Я ще дальше не хотів в це вірити, але одна жінка підтвердила це.

Я наказав сховатися поза хатами, а сам взяв від одного стрільця кріс і пустився на розвідку до містечка, по дорозі стрінув дядька, який сказав мені, що наші вийшли звідси, а куди пішли, то він не знав. Я скинув з себе куплю і підперезався нею під курткою, повидів на плоті якогось подертого солом'яного капелюха, свою шапку сховав у кишеню, натягнув капелюха на голову, поставив кріса за пліт і пішов дальше в містечко. Зустрінув молодицю і запитав, чи не знає, куди пішли наші. Вона порадила, щоби я пішов просто до першої вулички, скрутив направо й вийшов у поле, там ростуть буря-

ки, будуть сліди, куди наші втікали. На скруті я подивився в другий бік. Там на горбку біля церкви сиділо на конях з піками 3 кубанські козаки. Вони дивилися в другий бік, я обернувся і зачав вертати до моїх хлопців. Котрийсь з них завважив мене, бо почали стріляти і гнатися за мною. Я побіг вулицею і на першім скруті перескочив через пліт, забіг до якоїсь стодоли, заліз між снопи коло стіни, снопи були трохи стухлі і я почав пчихати. Я поліз по крокві, як вивірка, догори на сіно. Незадовго почув, як погоня за мною заїхала на подвір'я. Спитали хазяйки, чи не виділа австріяка, який може тут сховався. Вона сказала, що не виділа, але вони начали шукати по хлівах, а накінці зайшли до стодоли, дзюґали піками в снопи, нагору не лізли, бо не було драбини. Я заткав пальцями носа, щоби часом не пчихнути, вони ще раз пішли до хлівів.

За якої півгодини все втихло. Я почув, що мені попід штанку по нозі лізе миша. Я порушив ногою і вона вилізла з мої штанки. Не знаю, щоби сталося, якби вона полізла дещо вище в той час, як за мною шукали денікінці.

Незадовго до стодоли прийшла жінка. Сказала, що виділа, як я втік до стодоли. Вона принесла мені хліба, але я не вилазив і наслухував, що буде дальше. У той час почув гарматні стріли, кулеметну і рушничну стрілянину. По кількох мінутах все стихло, і я знову почув голос хазяйки і двох москалів. З їх розмови зрозумів, що вони прийшли за пашею для коней, хотіли лізти нагору по сіно, але не було драбини, то вони намикали трохи здолини, і при тому поматюкали. Як тільки вони вийшли, я зісунувся надолину і заліз назад між снопи жита, боявся, що можуть прийти інші й таки полізуть нагору по сіно і вже тоді був би мені капут.

До містечка в'їхав денікінський обоз, вояки кинулися до хатів і почали грабувати, що попало під руки. Лапали на подвір'ях гуси, кури, качки і відразу різали й пхали в мішки. З хлівів виганяли худобу, прив'язували до возів, а свиней кололи штиками або стріляли і кидали на вози. Люди вчинили крик і плач–виглядало це на судний день.

Я побоювався, щоби москалі не запалили стодоли, і почав молитися. Пригадав собі Покрову і нашу пословицю: „Як тривога то до Бога". Просив Пречисту Діву Марію, щоби помогла мені дістатися до моїх вояків. Пригадалося мені, що в цей день був празник в мойому селі, Великих Чорнокінцях. Там десь напевно святкують мої рідні, мама, три сестри і наймолодший брат і моляться за мене, щоби живим повернув додому по трьох роках війни. Було тяжко переживати ці години між снопами жита.

Перед вечером грабунки втихли; як стемніло, я виліз з-поміж жита і поліз назад на сіно, заснув там і спав, як забитий, аж до ранку.

Середа, 15.X. Пробудився досить скоро. Помимо того, що я зарився по шию в сіні, я змерз. Я зробив у стрісі дірку, яка була в сторону поля, і я не видів, що діялося в містечку. Було тільки чути, переїздили денікінські обози, дуже слабо було чути гарматні стріли. Я втратив надію на поворот нашого війська. Стало мені сумно, аж сльози потекли з очей.

Згадав моє молоде життя, пережите в біді і нужді. Було в сім'ї три сестри: Франка, Льонка, Маряна і двох хлопців, я і молодший брат Ясько. В нас було тільки кілька морґів поля. Тато заробляв пару корон на місяць за те, що був громадським писарем. Тато розумів значення науки і тому, що я добре вчився, по закінченні чотириклясової школи в нашому селі, післав мене до української гімназії в Тернополі. Щоби вислати мене в люди і полегшити решті родини життя, поїхав на заробітки до Канади і час від часу присилав матері кілька десяток американських долярів. Його допомогу і мою науку перервала війна. Закінчив я тільки 6 кляс гімназії, був вдома, як вибухла війна, прийшли москалі і були в нас до 1916 року. Вони залишили наше село, а за ними прийшли наші січові стрільці і гналися за ними попри наше село через Пузину до села Збриж над Збручем, і там затримався фронт. Під москалями була ще більша біда, ніж за Австрії; не було навіть солі чи нафти. По приході австрійців покликали мене до асентерунку–мені минуло 18 років. Я був здоровий і мене забрали до війська. Пригадався рекрутський вишкіл в Ґогенштадті на Моравії. Комендант мойого цуґу поляк лейтенант Ґавліковскі рекомендував мене до офіцерської школи в Еґерсдорфі, яку закінчив в ранзі фенріха. Бої на італійському фронті, розпад Австрії, поворот до Галичини та зголошення до нашого війська в Станиславові, де мені признали ранґу хорунжого.

З цієї роздуми пробудив мене рух денікінців по вулиці і їхні крики. Ґуркіт в животі нагадав мені, що я вже другий день нічого не їв. З дірки в стрісі, крім залізної дороги, яка тягнулася через рівне зоране поле і високої могили, на якій час від часу видно було якусь людину, мабуть, денікінську сторожу, нічого не було видно. Коло полудня небо випогодилося і з хати вибігли діти й бавилися в саді. Чув я, що по подвір'ю швиндалися москалі. Щойно під вечір, як почав падати дощ, діти побігли до хати і не було чути москалів, я постановив зайти до хати. Лишив мою куртку, куплю і шапку в стодолі і крадькома, поміж стіжками, зайшов до хати. Спочатку поду-

мали, що зайшов денікінець, бо в хаті було темно. Щойно як я сказав: „Добрий вечір", то хазяїн підійшов до мене, відповів цим самим привітом і попросив зайти досередини. Крім господаря, в хаті була ще старша жінка, молода дівчина і хлопець.

Я тихим голосом запитав господаря, чи міг би я його щось запитати, але щоби діти не пішли на дорогу і не розповіли про це. Він відказав мені, щоби я не боявся, я розповів хто я є, звідки прийшов і за ким шукаю. Господар зараз вислав на подвір'я хлопця, щоби стежив за москалями, і пішов годувати худобу. Хазяйка подала мені двоє зварених яєць, кусень хліба і казала, щоби я пішов назад до стодоли, і принесла мені туди глечик теплого молока.Заспокоївши голод і спрагу та впевнившися, що ніхто не йде до стодоли, виліз на сіно, помолився і подякував Господу Богові і Пречистій Діві Марії за опіку надо мною.

Четвер, 16. X. Пробудився раненько, зліз на тік, походив по ньому, щоби розпростувати хребет і затерплі ноги, крадькома глянув надвір, але скоро сховав голову назад, хтось ішов до стодоли. Це був хазяй, він почав оглядати розібраного воза, якого заховав в стодолі. За ним прийшла і хазяйка, принесла мені миску затирки з молоком. За хвильку ми почули, що хтось іде до стодоли.Хазяйка взяла оберемок сіна і вийшла. Показалося, що це був брат хазяйки, який прийшов розвідати чи їх не пограбували денікінці. Він, мабуть, почув нашу розмову, бо спитав її, хто є в стодолі. Вона призналася, що галицький солдат. Він сказав їй, що в нього є також один. Я виліз з-поміж снопів і вийшов на двір, привітався. Показалося, що цей солдат, який сховався в нього, був джурою четаря Бадлюка. Я просив його, щоби увечорі привів його до мене, щоби разом звідси втікли. Увечорі хазяйка дала мені печених бараболь і квасного молока, а хазяй привів Бадлюкового джуру. Він чомусь не приніс зі собою своїх речей, був перебраний за цивіля. Хазяй сказав, щоби ми не йшли до стодоли, а пішли в ту стирту соломи, де він ховався. Ми так і зробили. Ніч була холодна, я не міг заснути, зате мій спільник заснув скоро і почав хропіти. Я мусів його будити, бо боявся, щоби не почули москалі, яких вартівники ходили по вулиці.

П'ятниця, 17X. Раненько хазяйка принесла нам теплих балабухів і гладущик праженого молока. Це трохи розігріло нас і джура ляг дальше спати. Повторилося то само, що було вночі, але тепер він кашляв і харкав. Я жалував, що запросив його до себе. Хазяйка принесла речі джури від брата й ми пішли в стодолу.Увечорі джура пішов по гроші, які залишилися у брата хазяйки, але повернув з нічим, сказав, що брат взяв ці гроші за харчі.

Я запитався, скільки хочуть від мене за прохарчування. Вони не хотіли нічого. Я подякував їм і рішився цієї ночі піти шукати своєї частини. Хазяїн не знав, в котру сторону відійшли наші солдати, але сказав, що пішли в північно-західну сторону.

Хазяйка зварила й подала нам велику миску бараболі, помащеної пахучою соняшниковою оливою.

По вечері ми почали збиратися до відходу, хазяїн взяв в руки мою мазепинку і запитався, чи не заміняв би її за баранкову папаху. З вдячности хотів дати йому як дарунок, але він витягнув зі скрині папаху, насадив її на мою голову, а мазепинку заховав до скрині. На дорогу дали нам ще буханку хліба, сушених грушок і соняшникового насіння. Хазяїн випровадив нас за город у поле, розказав, як і куди йти. Небо було захмарене, віяв сильний вітер. Я спитав його, з якої сторони віє вітер. Він відповів, що з півночі. Ми з ним попрощалися і пішли в північно-західному напрямі. Почав січи дрібний дощ. У розмоклому полі ноги почали стригнути по кістки. По якомусь часі дійшли до дороги, про яку казав нам хазяїн, дійшли до зрубу лісу, зайшли до буди трохи відпочити. Далі минули зруб і вийшли на стернисте горбовате поле. Наліво в долині почулося кілька стрілів, побачили заграву, ніби щось горіло, а направо почули гавкання собак, пішли туди. Дійшли до будинків. Як хазяїн казав нам, це було містечко Оратово. Переліз через пліт і підійшов до багатшої хати, застукав до вікна, почувся мужеський голос: хто гуркає і що в таку пізню пору хочуть? Я відповів йому, що нас є двох солдатів, чи не могли би в них переночувати. Він ще раз запитав, чи ми часом не євреї? Я сказав що ні, ми солдати. Відчинив двері, оглянув нас і запитав, де наше „ружйо"?

Зайшовши досередини, я запитав, чому він питав нас, чи ми часом не євреї. Він сказав, що в містечку Оратово, яке межує з їх селом, живе багато євреїв, там заквартирували денікінці і почали їх грабувати, а вони почали ховатися по мужиках. Хазяїн спитав нас, хто ми, бо говоримо трохи по-їхньому, а не по-кацапськи. Я розповів, хто ми й звідки прийшли.

В хаті була ще жінка, обоє досить старшого віку, дітей в них не було. Жінка накраяла хліба й дала молока. Господар завів нас до ванькеру, приніс стілець, поставив його під вікно і показав, як його відкрити, щоби втекти, якби прийшли денікінці. Ми подякували йому, полягали на верети, якими він постелив підлогу, і накрилися ще одною веретою, а зверху кожухом. Було тепло й ми скоро заснули.

Субота, 18. Х. Пробудилися раненько. Хазяїн, мабуть, зачув, як

ми говорили, відчинив двері і покликав нас на сніданок. Хазяйка наварила пшоняної каші, вигорнула її у велику череп'яну миску, подала дерев'яні ложки і ми стали їсти й поливати теплим молоком.

За той час хазяйка затягнула на себе якусь кожушину, голову закрутила хустиною і сказала що йде до містечка розвідати, що там діється. Скоро повернула задихана назад і сказала, щоби ми пішли з хати до шопи або стодоли і там десь сховалися, бо денікінці ідуть хата від хати і шукають за євреями. Вони вже недалеко. Ми побігли до стодоли, вилізли на саму гору, за нами прибіг хазяїн і приніс наші речі. Ми накрилися снопами проса і чекали. Я чув, як денікінці зайшли до хати, трохи побули і пішли. Я сидів і дрімав скулений. Під вечір зліз надолину, походив по тоці, підійшов до передніх дверей, а згодом до задніх.

Повітря пахло осінню, на городі видно листя зі зрубаної капусти і ще невикопаних буряків. За городом паслася худоба, подував легенький вітер і роздував листям, сонце поволі заходило за недалеким лісом. Подивляв красу заходячого сонця. З задуми пробудив мене джура.

В цей час рипнули передні двері і до стодоли зайшов якийсь мужик. Він сказав, що він сусід нашого хазяїна, щоби ми не боялися. Він приніс нам буханку хліба і гладущик свіжого молока. Хазяїни кудись пішли і просили його, щоби він пильнував нас і дав знати, як би сюди йшли денікінці.

Незадовго стемніло, я почув, що наші хазяї повернулися. Ми зайшли до хати. Я просив, щоб хазяй показав дорогу, куда нам іти до наших. Ми вийшли за стодолу на город і там він показав дорогу до села Животівка. Він видів, як туди втікали наші частини.

Ми пішли в поле, щоби обминути хати, де могли бути денікінці. Замість вийти на дорогу, ми зайшли в мочари. За мочарами по лівім боці почув форкання коней і, що могли там бути денікінські вартівники, почав прислухатися, чи не почую розмови. Тим часом джура почав кашляти і пчихати. Я наказв шепотом, щоби перестав, бо зрадить нас, він не переставав, тоді я вдарив його в лице рукою. Він розплакався і нарікав, чому пішов зі мною Я сказав, що він може вертати туди, де йому було добре. Забрав від нього хліб і пустився переходити мочари; джура йшов вслід за мною. Перейшовши їх, пішов у другу сторону, звідки було чути форкання коней. Трохи дальше вийшли на дорогу, яка мала іти до Животівки. Почули гавкання собак. Осторожно підійшли до першої хати, я постукав кілька разів

у вікно, ніхто не відозвався. У другій хаті голос запитав, хто гуркає і чого від них хочуть в таку пізню пору. Я сказав, що ми вертаємо додому з плєну, зблудили з дороги, чи не могли би в него трохи відпочити до ранку. Ми зайшли досередини. Хата була мала і досить бідна, він з жінкою спали на прічі, а троє малих дітей на печі.

Я запитав його, чи є в селі денікінці. Він відповів, що вони є в Оратові. Там живуть євреї і вони пішли туди їх грабувати. Ми сіли на лавку, з'їли свого хліба й попили водою. Хазяїн пішов, я ліг на лавку, а джура на землю під лавкою.

Неділя, 19.X. Ми пробудилися досить скоро. Ми думали, може хазяї схочуть піти до церкви. Показалося, що в цьому селі не було церкви, вони ходили до Оратова, але там тепер денікінці.

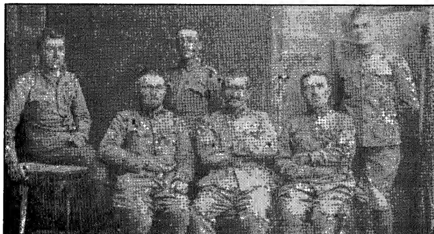
Хазяйка почала варити борщ. Вона наповнила дві великі миски. При одній сіла вона зі своїми трьома донечками, а хазяй і нас двох присілися до другої, м'ясо залишила на „десерт". Такого смачного обіду я вже давно не їв.

По обіді сиділи ще трохи за столом, лускали сім'ячко, хазяй нарікав на гіркі часи, які прийшлося їм переживати за час війни, якої кінця не видно. Я вийшов надвір. Повівав легенький холодний вітерець, роздував жовте листя в саду, по стерни снувалося бабине літо, на полі паслися коні і худоба, діти палили вогонь і скакали через нього. Нагадалися мої дитячі літа, коли я так само забавлявся з моїми ровесниками в нашому селі. Хотілося бодай забути про те, що діялося зі мною тепер. Сів під стодолою і вигрівався до сонця. Нараз холодом вітру розбудило мене з моїх роздумів. Я пішов до хати. В хаті застав чоловіка, який представився, як економ з тутешнього фільварку. Він прийшов просити нашого хазяїна, чи не прийшов би взавтра помогти молотити. В розмові з ним довідався, що він поляк, а також що цей фільварок був власністю якогось польського поміщика, що ці землі належали до Польської Речипосполитої і по війні може назад повернуться до неї. Почувши це, я майже не вхопив його за горло.

Я спитав господаря, чи не знає когось, де б ми могли переночувати ще одну ніч. Він пішов розвідати. Повернувшись, показав хату по другій стороні потока. Ми подякували йому і його жінці. Коло фіртки на подвір'ю стояв старшого віку чоловік і чекав на нас. Наш новий хазяїн був багатший, хата була досить велика, входилося до сіней, там була комора, а по боках було дві кімнати, одна, яку в нас називали „велика хата", для святочних гостин, а друга для кожноденних потреб і спання. Хазяйка чекала нас з готовою вечерею.

При вечері сказав їм, що хочемо якнайскорше дістатися до нашої частини, яка, як нам казали, мала би бути в Дашеві. Господар по вечері пішов розвідати, бо чув, що один з його свояків збирався власне їхати туди, завести харчі для своїх знайомих. Як повернув, то сказав, що цей свояк може нас взяти, тільки щоби ми повідчіпали наші відзнаки, щоби виглядали на „плєнних", які вертають додому. Нам не треба було відчіпати наших відзнак, ми позбулися їх уже перед тим.

Понеділок, 20.X. Встали раненько разом з господарями. Я попросив, чи нема в нього бритви, бо вже минув тиждень, як ми голилися. Господар витягнув бритву, мило і квач, ми зачали голитися, а він вийшов обійти худобу. За той час як ми голилися ґаздиня зварила кулеші, спражила молока і дала нам снідати. Поснідавши, я натяг на себе куртку, а чура шинелю, розпрощалися з хазяйкою і пішли з нашим провідником до чоловіка, що мав їхати до Дашева. Він вже чекав на нас з готовим возом. Посідали втрьох і вже мали їхати, як підійшов хазяїн, в якого ми ночували, подав мені клубок і сказав: це вам на дорогу перекуска, як зголоднієте. Я зіскочив з воза, обійняв та поцілував старенького і стиснув руку на прощання. Побіг за фірою, яка вже зачала їхати. Десь коло полудня переїхали ми цих 12 з гаком верстов і дісталися до Дашева. І так по тижневій розлуці добилися назад до нашої сотні, яка була в складі II Бриґади, III Корпусу під командою генерала Антона Кравса, що 30 серпня 1919 року здобула Київ.

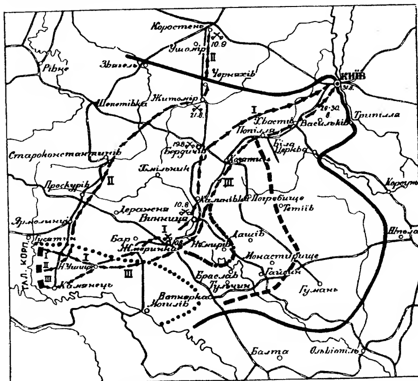

Члени етапу УГА в Барі, 23 жовтня 1919 року. На звороті є підписи: сот. О. Колодницький(?), Омелян Колодницький, хор.С. Кучер (стоїть перший справа)

КІНЕЦЬ УГА

Під кінець жовтня Галицькій Армії грозила ліквідація від тифу. Подібне діялось і в Наддніпрянській Армії. Тому Начальна Команда ГА почала на свою руку з денікінцями переговори. 6 листопада заключено з ними перемир'я.

Військовий союз УГА з Добровольчою армією довго не потривав. Вона не видержала напору більшовиків. З перших днів січня біль-шовики зблизилися до району розташування галицьких корпусів. Половина армії лежала недужа на тиф по лікарнях, при обозах та у приватних домах. Начальна Команда наказала всіх хорих передати в лікарні, залишити їх під опіку власних лікарів, а здоровим відійти за добровольцями на південь. Хорі залишились під опікою галицького ревкому (революційного комітету), що

Орієнтаційна мапка з часів протибольшевицького і протиденікінського походу зєднаних українських армій у липні - листопаді 1919. р.

Стрілки — означають напрямки походу корпусів Гал. Армії на Київ; ●●●● — фронт армії У. Н. Р в часі переходу У. Г. А. через Збруч; ▬ — фронт, який осягнули українські армії до 31. серпня 1919 р.; ▬▬ — протиденікінський фронт У. Г. А. при кінці вересня; ▬▬ — фронт У. Г. А. в перших днях листопаду 1919 р. перехрещені шаблі — день і місце важніших боїв

постав у Вінниці, з метою заключити з большевиками мир. Але ГА не встигла вже відійти далеко. По дорозі позалишались нові сотні хорих і 21 січня число боєвиків у цілій армії спало на 1500 людей.

Коли на початку лютого ГА осягнула околиці Балти, Бершаді та Чечельника, виявилось, що дальший відворот грозить армії катастрофою. Похід спинено і 12 лютого заключено з XII сов. армією військовий договір.

До половини березня ГА перебувала в названих околицях. Хорі поволі видужували й поверталися до бриґад. Тоді теж переведено реорґанізацію армії у три бриґади–кожна з 3-ма полками піхоти, 1 полком кінноти й артилерії. З кінцем березня (17.III.–3.IV.) бриґади перейшли на фронт: I–в околиці Чуднова, II–Літина, III–Жмеринки. Усі установи й Польовий Штаб (Нач. Команду) відправлено до Києва.

24 квітня 1920 року, коли почалася українсько-польська офензива, II і III бриґади перейшли до армії УНР. Але поляки обидві бриґади роззброїли й заінтернували.

("Історія Українського війська", видання І. Тиктора)

***

POSTSCRIPTUM

У календарці „Русалка" на 1920 рік Микола Візнюра записав: 26.IV. роззброєння, 14.V. вантаження на поїзд, 15.V. виїзд з Львова, 24.V. приїзд до Тухолі, 25.V. в таборі полонених в Тухолі, 16.VI. перехід до залізних бараків.

Був членом групи старшин оркестри і хору. Збереглася ручно написана книжечка „Співанки".

У 1921 р. звільнений з полону, здав іспит зрілости, поступив на студії інженерії в Українській Політехніці у Львові.

По закриттю цього університету польською владою продовжував студії у державній політехніці, на комунікаційно-дорожному факультеті.

Через шикани і переслідування за службу в УГА, перервав студії, оженився з односельчанкою Теклею Кучер, випускницею дівочої учительської семінарії в Чорткові, яка через свою санітарно-харитативну допомогу раненим і полоненим воякам УГА не могла дістати учительської праці в Галичині, еміґрували в Канаду 1927 р.

Кол. старшини, пізніше лікарі, які жили в Едмонтоні.

Сидять: 1-ий зліва д-р Степан Кучер, закінчив студії медицини в Варшаві, асистент клініки ім. Ю. Пілсудського в Варшаві. В часі війни директор шпиталів в Холмі і Станиславові, з 1944-48 лікар у таборах ДП в Баварії, 1948 р. еміґрував до Канади, м. Едмонтон, там працював лікарем у Часльс Камсел Індіян Шпиталі, помер у 1955 р. Другий–д-р Микола Залеский, закінчив медичні студії в Празі, в довоєнних роках приватна лікарська канцелярія в Луцьку. Підчас війни докінчив будову шпиталя на 400 ліжок в Луцьку, був директором цього шпиталю, в 1944 р. виїхав до Австрії, в 1948 р. еміґрував до Канади, м. Едмонтон, як спеціяліст грудних недуг працював разом з д-ром С. Кучером в цьому самому шпиталі. Стоїть зліва третя д-р дентист Олександра Ковалюк, повоєнна еміґрантка.

(Матеріяли зібрав і опрацював Михайло Кучер, Едмонтон)

З ЩОДЕННИКА ПІДХОРУНЖОГО УГА

9. XI. 1919 р. Стрільчиці коло Брацлава.

[...] Учора чути було сильну канонаду десь на залізничному торі в стороні Жмеринки. Це Денікін Петлюрівців б'є..Серце стискає якийсь жаль... вони ж наші браття... А чи був якийсь інший вихід із цього положення?

Чи мусили ми єднатися з Денікіном? Чи мусили Петлюру кинути? Не знаю. Не мені знати... Мені лиш одно вільно: відчувати дивну-неясну гризоту совісти... Ґармати гримлять...

Підхор. УГА Ст. Венгриинович

(„До перемоги" (газета для вояків УД), ч. 42, грудень 1944 р.)

Спомини

Мирон ЛЕВИЦЬКИЙ

ДЕСЯТЬ ДНІВ В УПА

Непривітливі хмарні й холодні березневі дні 1944 року докучливо давались взнаки 4-му галицькому полку, що розбудовував другу фронтову лінію в околицях Радехова. Мене й фотографа-звітодавця В. Давидка вислано, щоб збагатити нашу пресу відомостями про перебування наших частин, що перші після вишколу брали участь у бойових операціях.

Щодругий день ми виїздили в товаристві ад'ютанта полковника (німець) в околиці, де розбудовували бункери. Мені завжди припадав кінь командира полку,–прудкий, привикший бути першим, тож треба було добре стягати віжками, щоб не рвався попереду ад'ютанта. Кінь басував, танцював танґо, а з ним і я.

Давидко завжди похнюплено глядів на мене з великим жалем, що я вибрав кінний середник льокомоції, а не швімваґен, авто.

Він бо ніколи не сидів на коні і вся його енерґія зводилася до того, щоб не впасти. Друга наша поїздка справила Давидкові несподіванку. Кінь, відчувши, що має на собі їздця-початківця, рвонув зразу в ґальоп, бо якби пішов у трап, то Данилко швидко опинився б на землі. За дозволом ад'ютанта я пустився за ним, щоб спинити жартівливого коня, і, коли сягнув за його вуздечку, я побачив білого на обличчі мого колеґу.

–Чому ти не стягнув віжки?–питаю.

–Подивись на його шию,–сказав він.–Як шарпонув головою, а якщо я мав би, як ти радив, замотані віжки в руці, я б давно вже був на землі. Найгірше,–це Ляйка (фотоапарат). Так мене обтовкла, що заслуговую на відзнаку раненого.

По об'їздах прийшли бездільні дні. Тож не дивно, що почалось ходження по містечку, відшукування знайомих і знайомство з іншими мешканцями Радехова. Найшвидше я заприязнився з моїм однолітком, С. Ш., який працював у відділі Центросоюзу.

Саме тоді Центросоюз ліквідував свої відділи в прифронтовій полосі. З тієї причини урядовці мали багато вільного часу, тож не диво, що частіше відбувалися принагідні гостини і моє відбування військової служби, для контрасту понурої атмосферичної погоди, діставало погідні кольори.

Велися розмови тихцем про політичну ситуацію, голосніші про буденні справи. Голосніші, бо це залежало від числа випитих чарок.

Але все має свій кінець. З хуторів біля Дружкополя на Волині приїхала валка, зложена з шести саней. Нею проводила сестра В. Ш. учителька, що мені сказала в таємниці зв'язкова Катя. Нічого собі зв'язкова, подумав я. Вродлива, зграбна, швидка, з почуттям гумору. Для доповнення таємниці, С. Ш. заявив, що місією Каті є збирання, з нагоди ліквідації відділу Центросоюзу, деяких потрібних реквізитів, як машинки до писання, папір, деякі печатки, і, головне, ручні ґранати, які вже наші дивізійники призбирали для УПА. Тільки була одна проблема, як перевезти це все через військові застави. Треба було проминути Стоянів, а далі, волинську границю, бо там уже не Ґенеральне губернаторство, але Райхскомісаріят України.

Але нема то, як молодий вік, в якому страх не має великих очей, і бажання ризикувати швидко заохочує до дії. Тож не диво, що, маючи військові спеціяльні перепустки, якими мене обдарував берлінський штаб, як військового репортера, що в німецькій мові звучало Кріґсберіхтер, а по-нашому–воєнний звітодавець, я зразу зголосив свої послуги.

Наступного дня пополудні, не повідомляючи своєї команди, ми вирушили з реквізитом в дорогу в напрямі на Стоянів. На останніх санях зв'язкова Катя, її одинадцятилітній син, який фірманив, і я. Дорога тяжкувата, місцями вітер звіяв сніг, і сани повільно посувалися вперед. Здавалося, що не десять кілометрів до Стоянова, але більше двадцяти. Стоянів ми проминули без перешкод, але зараз за ним на дорозі були німецькі застави. Бачимо, спиняють перші сани, візник вказує на останні, цебто на команду того транспорту. Доїжджаємо й ми, штрайфа задержує нас і прямо до мене:

–Куди їдете й що везете?

–Пропагандивний матеріял,–кажу я.–І тиць йому свій пас...

Він прочитав спокійно й каже:

–Менш (чоловіче), та ж там партизани!

–Наказ є наказ!–кажу я й роблю невдоволену міну.

–Ґальс унд Байнбрух („На зламання шиї і ноги"–німецьке побажання щасливого повернення),–сказав він, і ми поволі рушили в сторону Волині.

–Підганяю коней, їдьмо швидше,–сказав я.

–Чому?–спитала Катя.

–Як додзвонять до моєї каманди, я ж бо сказав їм з якої я частини й куди їдемо, а довідаються, що такого доручення я не мав, можуть пуститися в погоню за нами,–кажу їй.

Це налякало зв'язкову, а тут тобі на нещастя лише одна конина,

і їй було важко приспішити кроку по чистій від снігу в деяких місцях дорозі.

Я вже був обернений в сторону, звідкіля ми виїхали, лежачи з готовим до пострілу крісом для конечної оборони. Але погоні не було, значить, не перевіряли. Були це застави Вермахту, а що побачили Есеса з такими довідками, мабуть, махнули рукою й подумали: хай їде, одного Есеса буде менше...

Минаючи границю, Катя з полегшею зідхнула:

–Ну, ми вже в своїй республіці!

Миттю накинула на мене свій кожух і зняла з моєї голови шапку, звану Берґміце (тепла шапка з навушниками).

–А це чому?–питаю з цікавости.

–Щоб вас наші не взяли на приціл, думаючи, що якась зрада й дорога на той світ буде коротша,–сказала вона.

З приїздом до хутора, ми почали розвантажувати сани, а Катя командувала, що й куди має діватися. Родина вже готовилася до вечері і скоро ми засіли до столу. Під час вечері ввійшов без застукання в двері здоровий чоловік і тільки ступив крок у кімнату, швидко сягнув рукою під вилоги кожуха. Однак, швидкий вигук Каті: Свій! здержав його рух. Він, побачивши мене в німецькому однострої, мабуть, подумав, що я німець, а це значить–небезпека. Швидко пішла вістка по хуторах про мене і про вдалий транспорт потрібних реквізитів.

Час на хуторах був гарячий. Багато чоловіків подалися в ліси, залишаючи дома жінок з дітьми та старших віком членів родини. На світанку зчинилася метушня. Мене розбудили, через вікна було видно заграву.

–Що сталося?–питаю.

–Наскок німців на сусідні хутори,–почув я відповідь.

Миттю під хату заїхали сани, й мене вивезли (опісля я довідався, що це були люди з СБ).

–Куди ж їдемо?–питаю.

–На галицький бік, бо тут вам небезпечно,–відповідають.

–Я, чейже, озброєний!–кажу їм.

–Нічого,–відповідають.–Ви є нашим гостем і ми мусимо вас берегти.

Пополудні мене знову привезли до хутора, а там сум і насуплені обличчя. Кілька спалених хат, а в них спалені їх власники з дітьми. Це був німецький акт відплати за наскоки упівських груп на німе-

цькі дрібніші застави для здобуття зброї.

Почався сумний похоронний обряд спалених жертв та сипання спільної могили. Того ж дня я скинув однострій і просив, щоб мене по зв'язку перевели до головного штабу УПА, до командира, Тараса Чупринки.

Я знав Р. Шухевича ще з передвоєнних часів й задумував створити при УПА штаб воєнних репортерів за німецькою схемою, яку я вивчив у Берліні. Такі репортажі мали б велику вартість для майбутніх дослідників історії наших визвольних змагань.

–Підождіть,–сказали мені.–Ми провіримо пункт зв'язку, і, як буде можливість, ми вас туди переведемо.

Я ждав десять днів. Прийшла вістка, що дорога чиста. Зв'язкова Катя була першою, що перевела мене до наступного пункту зв'язку, який був уже на галицькому боці. Мені чомусь здавалося, що штаб УПА був у Володимирі Волинському. Такі чутки ходили у Львові. Насправді цей штаб був тоді в Миколаєві над Дністром. На моє нещастя, мене передано в сторону на південь, тобто в напрямі до Радехова і Львова. Я довідався пізніше, що ця дорога вела прямо до Миколаєва.

Мені не повезло, бо мене перехопили в Радехові, відвезли до Камінки Струмілової й там віддали мене під польовий суд. Посадили в бункері, а при вході був німецький підстаршина з скорострілом. На допитах я заявив, що був у Крем'янці, тобто по противній стороні фронту, а звідомлення можу зложити тільки в Берліні в мойому штабі й закінчував завжди Ґегаймес Бефель (таємний наказ).

Виявилося, що я вдарив у добру струну і вони не знали, що робити в такому випадку. Перевезли мене до Берліна, а там я вже знав, що житиму. Казали написати звідомлення. Знаючи від повстанців, що виробляє радянська влада на зайнятих теренах, знаючи добре околиці коло Крем'янця та видумуючи свій фантастичний перехід через фронтову лінію, мені було легко обдурити німецьких журналістів своїм Беріхтом, яким, як я згодом довідався, захоплювалися в штабі, включно з полковником Куртом Еґером.

На допомогу мені прийшов мій колеґа по зброї, норвег Ґ. Петерсон, підтверджуючи, що ще перед виїздом на фронт я заложився з ним, що напишу Беріхт з ворожої сторони фронту. Такого закладу, очевидно, не було. Це була видумка Петерсона, щоб мені помогти.

Отож, мене не лише не покарали, а нагородили двотижневою відпусткою до Відня, в часі, коли там перебував театр „Веселий Львів".

Омелян КУЛЬЧИЦЬКИЙ
хорунжий УД

БОЇ У СЛОВАЧЧИНІ

У 1944 році німецько-совєтський фронт зближався до кордонів Чехо-Словаччини. Просовєтські партизани у Словаччині, деякі політичні кола та частина словацької армії задумали використати ситуацію на східному фронті, котра з кожнем днем перехилялась в некористь Німеччини, виступили проти уряду о.Тіса.

У серпні 1944 року проголошено у східній Словаччині загальне збройне повстання з центром в Банській Бистриці. В той час на території Словаччини стаціонували частини вермахту і їх заставлено поборювати повстанців. Їхні сили були замалі, щоби впоратись з повстанцями і німецьке командування у Словаччині отримало підкріплення. В тому часі українська дивізія була в стадії переформування в Нойгаммері, після битви під Бродами.

Дивізія виставила одну бойову частину в силі одного скріпленого куреня: 3-ій курень 29-го полку, 9, 10 і 11 піхотні сотні і 12 важка піхотинська сотня, піхотні гармати, 2 протитанкові чоти, дві чоти саперів, відділ зв'язку та постачання. Багато вояків цього куреня, котрим пощастило вирватись з оточення під Бродами, були заправлені в боях. Командиром був назначений словацький німець, колишній підполковник чехо-словацької армії, Вільгельм Вільднер. Дивізія і бойова частина були підпорядковані командувачеві німецьких збройних сил Словаччини–ген. Германові Геффле. Бойова група виїхала на призначене місце трьома ешелонами до місцевости Землянське Костеляни. Перший ешелон вивантажувався вдень 19-го вересня і попав під обстріл бортової зброї та гради бомб літаків, котрі заподіяли великі втрати в людях і матеріялі. Інші групи вивантажувались вночі без втрат.

Через кілька днів ми прибули до малого містечка Нова Баня. Мешканці того міста, побачивши вояків в німецькій уніформі, ставились вороже до нас, доки не почули слов'янської мови. Після кількох днів ставлення до нас змінилось на приязні відносини, особливо серед дівчат. Вони розпитували, хто ми, чому в німецькій уніформі, яка наша частина, яке наше завдання і т. п. Команда куреня підозрівала їх у розвідчій роботі і наказала не зраджувати військових таємниць. Ця осторога не припинила приязних відносин населення до нас. Звідси я і моя чота ґранатометів були вислані на розвідувальну стежу до місцевости Жарновіц, де мало бути скупчення партизанів. Я устійнив що в селі не було партизанів, але вони були

в ліску біля села. Наступного дня наш курінь заатакував велике скупчення партизанів з трьох сторін і розгромив їх. Від того часу ми майже кожного дня мали сутички з партизанами, котрі атакували й чим скорше зникали. Завдання куріня було ставати їм на п'яти, не дати їм знову перегрупуватись до нового спротиву. Партизани відступали, ініціятива була в наших руках. Це додавало нам відваги і самопевности.

З ходом часу населення всюди ставилось до нас щоразу прихильніше. Ми поводились з цивільним населенням дуже коректно. Зчасом ми вивчили словацьку мову й це ще більше зблизило їх до нас. Цивільне населення не любило партизанів, і нам доносило їхні погрози, що у горах вони нас виріжуть до ноги.

На довший постій і відпочинок ми зупинилися в селі Кольпахи; тут могли погоїти наші ноги від піхурів, які поробились, мов сливки, від сталого маршу. З того села команда куріня висилала кілька розвідувальних стеж денно до села Бабіни, де було велике скупчення повстанців. Одного дня увечері цілий курінь вирушив в напрямі села Бабіни. Тут ми зайняли вихідні становища. Нагло вечірню тишу перервав гуркіт моторів, здавалось танків. Показалось, що це були метачі вогню. Вони зайняли становища на правому крилі нашого куріня. Заносилося на великий бій. Психоза бою висіла над нами, дехто дрімав, хто мріяв про рідню і рідний край, хто заснув твердим сном.

Вдосвіта загриміли метачі вогню. Це домовлений знак до атаки. Метачі вогненними язиками вдарили по лівому крилі ворога, здавалось, що всі ворожі становища у вогні. В тому часі цілий курінь рушив до наступу на головні сили ворога. Повстанці мали добре розбудовану оборонну лінію, добре замасковані кулемети і стрілецькі гнізда. (Ми пізніше довідались що їх збудували наші біженці, котрих партизани перехопили і заставили до роботи). Курінь скоро підсувався до ворожих становищ. Відізвались ворожі кулемети. Ми розсипались в ростріальну й короткими стрибками серед граду куль почали наступ. Відізвались наші важкі кулемети. Кулемети затихають, тріскають крісові постріли, зачали автоматичні пістолі, вибухають ручні ґранати, слідує рукопашній бій в окопах ворога. Під таким нагальним наступом ворог заломився, зачав відступати, спочатку одинцем, а згодом цілими групами, ховаючись за копицями сіна, а звідтам до лісу.

Здобувши ворожі укріплення, я дістав наказ змінити ґранатометні становища моєї чоти з села Бабіни на праве крило нашого куріня. Коли чота зачала розбудовувати становища, з лісу донес-

лись чотири гарматні вистріли. За хвилину зі свистом вони розірвались неподалік першого роя. Це була для нас велика несподіванка, бо артилерія мовчала підчас наступу. Ворожа артилерія безперервно й систематично била по зайнятих нами становищах.

Пополудні ми почули гуркіт літаків, думали, що німецькі. Помилилися. Це були 4 ворожі двоплатавці, які кружляли понад нашими головами і обкидали нас малими бомбами, котрі мали дуже сильну розривну силу. Ми не мали зенітки, не мали чим їх знищити. Ми їх не обстрілювали, бо не хотіли зрадити наших становищ. Коли вони повернулись знову з бомбами, ми їх обстріляли кулеметами, а навіть крісами. Ні одного літака не збили.

Наступного дня ворог в силі одного куріня почав протинаступ на зайняті нами становища, котрий ми відбили. Після невдалого наступу навпроти моїх становищ виповзли з лісу добре замасковані 2 танки. Це нас немало заскочило і нагнало страху, бо ми не мали протитанкових п'ястунів. Вони зайняли становища і почали обстрілювати нас. Правдоподібно, їх завданням було піддержати протинаступ, але вони виповзли запізно, бо протинаступ був відбитий. По якомусь часі танки також зачали відступати вслід за піхотою. Бій закінчився нашою перемогою. У ворога були переважаючі сили, важка зброя, літаки, танки, але вони не скоординували свого руху з силою вогню. Тактика їм недописала.

Діставши поповнення у людях і зброї, ми дальше гнались за комуністами-партизанами і щодня мали сутички. Здобули місто Зволень, Банську Щавніцу. Партзанам бракувало добрих снайперів, котрі були би сповільнили погоню за ними і нанесли б багато втрат у людях, бо наші вояки наступали завідважно.

Більший спротив ми натрапили в околиці Доброї Ніви, де ми мали щодня забитих і ранених. Тут поляг хорунжий Ґрохольський. На відпочинок ми зупинились в селі біля містечка Брезно.

Ми примістились у школі і директор школи запросив мене на вечерю. Після кількох чарок слівовиці ми розговорилися. Я з'ясував йому, чому ми опинились в німецькій уніформі. Він це зрозумів, бо словаки мали також „старшого брата", але не такого жорстокого, як ми. Наступного дня він запросив мене на обід. Я відчинив двері до його помешкання і побачив за столом двох словацьких старшин. Подумав: засідка. Директор школи і словацькі старшини так мені довіряли, що радились мене, що їм робити. Замість притриматись військового закону, що вимагав забрати їх до команди куреня, я їм порадив не голоситись до жодних німецьких властей, передягнутися в цивільний одяг і повернути домів. Від них я довідався

що мораль у партизанів дуже низька. Совєтські старшини і політруки не були в силі втримати дисципліни й послуху. Вони мені подякували і ми дружньо попрощалися.

В дальшій погоні за партизанами ми дійшли до Низьких Татр. Відступаючи, вони погрожували нам, що гори стануть для нас гробами, сталось інакше. Ми виділи, як військові частини, котрі долучились до партизанів, одинцем і групами вертали домів, ми їх не задержували, ані не брали до полону. Після прочищення Низьких Татрів вернулись до дивізії 26 жовтня 1944 року, горді за свої успіхи в боях, горді за добру славу українського вояка.

Див.книга „Бойова співдружність", Державне видавництво політичної літератури, УРСР, Київ, 1960.

В. Кузьмин

СПОГАД З 1944 РОКУ

Вже перший рік (1942) німецької окупації українських земель заставив молодь жагуче взятися за навчання і бути гордими своєї місії у будуванні української держави. При тому це був єдиний шлях зберігати себе від вивозів на працю в Німеччину, або йти на службу у ворожі нам установи.

Відмінний став 1944-ий рік після т. зв. „Черкаського кітла", в якому знищено великі німецькі сили. Другою подією була присутність дивізії „Галичина" в районі м. Броди, яку стрінула подібна доля.

Період присутности нашої Дивізії у передовій лінії фронту був головною темою розмов населення Західної України й надією на оборону, як теж присутність відділів УПА поблизу Львова. Присутність наших збройних сил заставила населення Галичини взяти активну участь в допомозі цим відділам. Від'ємною сторінкою була неспроможність німецької армії здержати наступ Червоної Армії, який тривав два роки. Здавалось немає кінця цим виснаженим, голодним напівдягненим масам війська, яке забирало все, що могло придатись до дальшого походу на захід.

Зараз за ними прибули спецвідділи для творення адміністрації на місцях. Це бувші (з 1940 року) керівники, яких влада зберегла у глибині Росії, і саме тепер починали свою працю. Та часи змінилися. Комсомольців не було. Заклик вступати до армії (від 16 до 36-го року життя) населення зіґнорувало, здачу харчів і тяглової сили ніхто не збирався виконувати–все це треба було здобувати силою, застосуванням збройних нападів.

Зриви мостів і залізничних шляхів були на денному порядку, довелось владі заставляти місцеве населення для охорони, що не давало бажаних успіхів. Такий стан тривав до половини вересня, коли большевики, стягнувши великі відділи, при допомозі місцевих обсадили прилісні полоси й ранком (3-я година) почали сильний наступ на села. Ціль наступу: забрати все потрібне для армії, а головно харч, коней і людей. Зловлених, старших віком, гнали на збір зерна (якого люди не косили), а мужчин, здібних до армії, пігнали через Львів, Миколаїв, Стрий, Старий Почаїв, Болехів аж до міста Долини (біля Станиславова). Там був створений т. зв. „вишкільний табір", де кожного дня перевіряли нас, а опісля розподіляли на частини–„штрафні батальйони", яких повели через Стрий, Дрогобич, Турку в Карпати для достави військового спорядження на передову лінію.

Це був дійсно жорстокий режим т. зв. „вишколу", без приділу харчування, з виразним покаранням за непослух владі. Правда були випадки, що дорогою відділи УПА визволяли цих бранців, але повторне зловлення їх каралось смертю (розстрілом на очах всіх).

Поминаючи всі жорстокості, ми навіть раділи, мандруючи дорогами, на яких творилася історія визвольних змагань: Хуст, Ужгород. Приблизно п'ять кілометрів перед Ужгородом нас (приблизно батальйон) повернули в сторону ріки Уж. Дійшовши до берега, по нас „сипнули" з автоматів. Виявилось, що в лісі (за рікою) находиться оточена німецько-мадярська дивізія. Німці, використавши час, рішились на прорив, який після 5-годинного бою, не вдався.

Таких моментів знищення нас, як ненадійних, було чимало, що завдало великих втрат. Як відомо, в наступах на добре вкопані німецькі частини большевики втратили багато людей, так, що прийшлось вживати нас, „штрафників", для поповнення фронту.

Осягнувши Словацькі терени в напрямі Міхайловше, словаки розказували про українську дивізію, їхню поведінку і співи. Хоч як очікували „братів русів", вони (словаки) гарно висловлювались про українців.

Дальша наша дорога саме вела місцевостями, де побувала дивізія „Галичина"–Жіліна, Банська Бистриця і ін. Правда нам було не до співу, як дивізійникам, нам кожного дня пригадували, що лише кров'ю зможемо збити свою вину перед „родіною" і заслужити собі на прощення, з чого небагато „штрафників" могло скористатись.

Канада, 1999

Леонід МУХА

ПРАВДА І ТІЛЬКИ ПРАВДА

19 жовтня 1999 р. в газеті „Молода Галичина" (виходить така газета у Львові з 1 березня 1940 року–бувший рупор „ленінського комсомолу") на другій сторінці в рубриці „дослідження" появилася стаття-інтерв'ю журналіста Дмитра Пасічного з істориком Володимиром Косиком під інтригуючим заголовком: „Ідея нашої незалежности не зрозуміла багатьом і сьогодні". В преамбулі статті В. Пасічник нагадує молодим українцям про кілька „круглих історичних" дат, які своєю значимістю привернули скіпливу увагу не тільки науковців, політиків, колишніх безпосередніх учасників подій (читай ветеранів ВВ, тобто вітчизняної війни), а також широкий загал в Україні.

Не буду зосереджуватися на набивших оскому спірних фактах звірства німецьких загарбників і т. і. , а на тому, що нас, бувших дивізійників, найбільше хвилює, про те, що пишуть про нас.

Газету читають десятки тисяч читачів і нам далеко не байдуже, що про нас думає в основному молодь на дев'ятому році нашої незалежности. Я не мав змоги вивчати німецькі та совєтські архіви, тому хочу зосередити увагу на конкретних фактах, яких сам був учасником.

Чому я про це пишу? В молодості я виховувався в середовищі, в якому в великій пошані був культ боротьби за незалежність України і свято був переконаний, що правда тільки на нашій стороні–іншої бути не могло, не може бути і зараз. Думаю що читач, читаючи інтерв'ю відомого історика, не буде сумніватися в компетентності автора, а як є насправді?

„Стосовно дивізії СС „Галичина" (Української ч.1). Саме така її повна назва...

І далі чого тільки там читач про нас не взнає. Виявляється, що в фронтових СС (існували ще поліційні), крім українців були ще литовці та „досить великі мусульманські з'єднання з Балкан". До того, я знав, що були дві латвійські дивізії (15 та 19), естонська (20), хорватська мусульманська „Ганджар" (13), яка звільнила нам вишкільний табір в Нойгаммері, відправляючись на театр воєнних дій–литовської дивізії військ СС не було.

До леґіонерських з'єднань під зверхництвом військ СС, крім цього, були три (22, 25, 26), дві бельгійські (27, 28), дві російські (29,

30), дві голляндські (23, 34), італійська, французька, білоруська. Німецьких СС-дивізій було 19, а всіх дивізій у військах СС 39–така то правда. Чужеземні дивізії всі були „Ваффен-СС", і німці дуже цей дистанс між нами зберігали.

А дальше: „Після розгрому Дивізії під Бродами (уціліло десь 1500 вояків, яких відправили в Словаччину(?)) німці уже не заперечували що Дивізію можуть поповнювати всі, а не лише галичани(?), Узагалі, говорячи про дивізію чомусь і досі вважають, що в ній перебували лише добровольці. Це–неправда. Туди забирали і силоміць, ловили молодих хлопців-українців на станціях, дорогах, деінде. У них був вибір: у Німеччину (яку вже бомбардували) на роботи копати або записуватися в дивізію". Далі В. Косик каже, що „сам знає людей, котрі казали (кого?), що майже цілий полк було зформовано силоміць".

А тепер дозвольте висловити сумнів в твердженні п. Косика, який чомусь сам в те пекло драпанув, коли там „бомби сипались безперервно", з катами свойого народу. Я мав нагоду бути з побратимами в жовтні-листопаді 1944 р. під Банською Бистрицею і визволяти наших біженців з рук „визволителів", перед якими вони так усердно драпали.

Мені було 16 років, коли через біржу праці („Арбайтсамт") був вивезений на роботи в Німеччину. Перед тим, як попав на фабрику у Франкфурті на Майні, пройшов трьохмісячний курс у школі фабричного навчання в Лодзі, де мене навчали слюсарського та токарського ремесла. Попрацювавши 13 місяців на фабриці ФДМ (Ферайтіґте Дойче Метальверке А. Г.), отримав відпустку й відвідав матір, яка проживала в Варшаві. Це був липень 1943 року і німці зазнали дошкульної поразки під Сталінградом. (Цікаво, чи в СРСР мав хто відпустку за всю війну?).

Приїхавши в Варшаву, негайно зголосився добровольцем, і не треба тепер з нас, молодих та ідейних, робити безвольними жертвами. В Німеччині я жив та працював з тисячами жителів всіх країн Європи, які теж були „насильно вивезені" на, як тепер в нас кажуть, „каторгу". Тепер німці нас прирівняли до учасників війни, ще й компенсацію дають. „Старший брат" з Москви нічого нікому не дає, ніхто в них нічого не просить, бо навпаки забрали все, що могли, та ще й ми перед ними в боргу–от, де наша історія–та до того нікому діла немає.

Сьогодні відомо, скільки Дивізія втратила вояків під Бродами, скільки пішли в УПА, скільки повернулися в Нойгаммер (а не на Словаччину), де Дивізія проходила переформування. Дивізія мала

й резерву, бо коли кривавилися в боях, сотні молодих хлопців проходили рекрутський, старшинський, підстаршинський та інші спеціалізовані вишколи.

А як було в „родной савєтской армії"? Не було жодної української частини, українці боялися говорити рідною мовою. Ці, які мали бути під „фашистською окупацією", були репресовані або ж кинуті майже безборонні на ворожі кулемети.

В своїй праці „Україна і Німеччина у другій світовій війні" автор подає дані з праці В. Д. Ґайке „Дивізія Ґаличина", де на стор. 95-96 пише, що „півтора тисячі уціліло". В праці начальника оперативного відділу Дивізії написано що 1,5-2 тисячі, а на наступній сторінці названа цифра вже до 3 тисяч. До того: „Дивізія увійшла в бій, маючи 11 тисяч чоловік, в кітлі втратила близько 7 тисяч вояків",– значить 2,5 тис. „випарувалися"? Тепер загальновідомі дані, а ми їх знали ще в 1944 році на Словаччині, що з-під Бродів повернулося близько 3 тис.

А щодо тих, які загинули, то судження протиречні. Сьогодні подаються дані про приблизько три тисячі дивізійників в УПА (а це був самий досвідчений та якісний і бойовий елемент в підпіллі). Сьогодні живих та зареєстрованих в Ґалицькому Братстві більше, як 500 чоловік, а скільки померло за повоєнні 50 років то, на жаль, ніхто не може сказати (а скільки загинуло в таборах на засланнях?).

Перезахоронено Братством б. вояків Дивізії на цвинтарях б. Золочева, в Підгірцях та Олеську коло 300 чоловік. Думаю, що треба бути більше вимогливим до своїх „суджень", ними може скористатися сучасна молодь і завдяки тому правда буде далеко необ'єктивною.

А де цей мітичний полк хлопців, яких „силоміць" забрано до Дивізії? Зголосилося до Дивізії більше 80 тисяч, а повістки прислали 12-15 тис.–не було потреби силоміць призивати, а тоді відпускати. Ще до від'їзду Дивізії під Броди багатьом була надана можливість провідати рідних, і багато з них здезертувало. (Чи давали відвідпустки в Радянській Армії під час війни?). Були в нас випадки дезертирства на Словаччині (тікали в УПА) та Словенії, були теж дезертири в останні дні війни на фронті в Австрії–але загальновідомо, що творилося в німецьких з'єднаннях, у яких на пряжках поясів була надпись „Ґот міт унс" (Бог з нами) у Вермахті, а в військах СС ще краще: „Майне Ере гайст Троє" (Моя честь значить вірність). Все таки наша Дивізія була морально стійкою та свідомою.

А що твориться сьогодні в нашій незалежній Україні? Молоді

та здорові майже поголовно (особливо в Ґаличині) з „вадами" чи якими хворобами, щоб тільки не попасти в армію, мабуть, тут головна вина батьків.

23 липня 1999 року на панахиді по поляглих в брідському кітлі та перезахоронених б. вояків нашої Дивізії на цвинтарі біля Золочева–Ясенівців виступив з промовою б. головнокомандувач УПА в роках 1950-53 Василь Кук. На жаль, треба було аж 55 років, щоби перед собою та своїм сумлінням вияснити доцільність створення дивізії та патріотизм дивізійників.

А що говорив В. Кук, під командою якого були сотні вояків-дивізійників, в інтерв'ю письменникові Д. Кулинякові, яке було надруковано у Львівській газеті „Ратуша" чч. 124 та 128 за 17 та 26 листопада 1993 року і присв'ячене до ювілею 50-річчя УПА. Заголовок був: „До 50-річчя УПА" „Ми здобули моральну перемогу"–вважає Василь Кук.

Я старався дізнатися, як і хто дав змогу людині, яка своїми поступками повністю дискредитувала себе перед бувшими борцями за нашу незалежність, оприлюднити це інтерв'ю? На жаль, тут були „замішані" високоповажні персони нашої національної еліти–моєї відповіді в газеті „За Вільну Україну" не надрукували.

А тепер інтерв'ю: „ОУН-УПА поставилися до формування дивізії СС „Ґаличчина" різко неґативно. Злочинність цього явища не лише в компрометації українства як німецьких союзників, але і у тім, що в бою під Бродами безглуздо (підкреслено мною) загинуло понад 8 тисяч українських вояків, перетворених німцями на роль „гарматного м'яса". Їх св'ята кров пролилась не за Україну, а за її ката–Німеччину. Отож, не може бути мови про те, щоб ототожнювати дивізію СС „Ґаличина" з підрозділами УПА, ставити знак рівности між ними, хто воював у цих формуваннях, хіба що за винятком осіб, котрі потрапили в дивізію СС „Ґаличина" через недосвіченість чи безвихідь, згодом перейшли в УПА (особливо багато було таких після розгрому цієї дивізії під Бродами)..."

Поясніть, що означає „особливо багато"? Інше „багато" для рядового вояка. Інше для чотового, сотенного, чи для головнокомандувача.

„В будь-якому разі ця дивізія була формуванням німецьких збройних сил. І я особисто неґативно (підчеркнуто мною Л. М.) поставився до відкриття сумнозвісного пам'ятника під Бродами пару літ тому, вважаючи це безтактністю й політичною помилкою"...

Отак то, ці мерзотники, які зрунували наш пам'ятник, зруйну-

вали і пам'ятники С. Бандері в Ігринові та Е. Коновальцю в Зашкові.Тут варто навести уривок з книжечки Володимира Никифорука „ОУН-УПА: Дорога з ночі", де автор на 39 сторінці публікує цікаві дані:

„За таємним наказом Сталіна від 12 січня 1944 року, СП № 0047, чоловіків-українців, особливо з Західної України, придатних для військової служби, БЕЗ БУДЬ-ЯКОЇ ПІДГОТОВКИ ТА НАЛЕЖНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЄЮ, гнали в першу лінію фронту під німецькі танки і кулемети. Тільки за один 1944 рік в областях Галичини до ЧА (Червоної Армії) мобілізовано 192150 осіб, на фронті загинуло 44730, повернулося додому інвалідами 15870. Ті, що не пішли до Червоної Армії, тікали в ліс, переховувалися або записувалися в УПА..."

Все робилося законно, бо то не були вороги, а „свої", і мали на це право, німці такого права не мали. За тих 44730 чоловік, які загинули не за свого ворога, повне мовчання наших „істориків", вони просто не можуть цього осмислити, не можуть до сьогоднішнього дня, як наш уряд, президент та парлямент, хто наш ворог, яка наша ідея, врешті чого ми хочемо? Інваліди та учасники „бойових дій" мають злиденне забезпечення, їм далеко до бувших партноменклятурників. Пам'ятники на могилах „визволителів" та наших катів стоять і їх чомусь ніхто не руйнує–ми ж цивілізований европейський народ.

Відносно збройної боротьби ОУН-УПА, а особливо дивізійників, повний інформаційний вакум, зате поновлюються св'яткування 55 річниці „великої перемоги"–наші „воріженьки" краще за нас знають своїх ворогів. Все таки є певні зрушення. Обрано головою Львівського Братства б. вояків ОУН-УПА бувшого дивізійника, а згодом вояка УПА О. Гуменюка, він же і один з двох заступників Голови Всеукраїнського Братства УПА.

В. Кук, історик, як і пан В. Косик, живе в Києві, де його син кандидат чи доктор технічних наук. Багато в цьому інтерв'ю „водички", бо нам, бувшим політв'язням, які кінчили „університети" в спецлагах б. СРСР важко доказати, що чорне–то біле. Мене дуже довго не хотіли приписати (а без прописки не приймали на роботу), виганяли в Донбас (і чому там сьогодні так багато послідовників марксистсько-ленінського вчення?).І накінець хіба можна зрівняти мої „заслуги" (чи провини) з заслугами головнокомандувача?

Миколаїв, 18 листопада 1999 р.

Ростислав ВАСИЛЕНКО

ЦЯ ВИШУКАНА ЛЮБОВ ДО ТЕАТРУ...

(„Валеріян Ревуцький „По обрію життя". Спогади)

„Театр! Чи любите ви театр так, як я його люблю, тобто всіма силами вашої душі, з усім ентузіязмом, з усією несамовитістю, на яку лише здатна палка молодість, спрагнена уявою вишуканости!"–так писав свого часу Віссаріон Бєлінський (1811-1842), якого Іван Франко назвав „геніяльним батьком новішої критики і літератури".

Думаю, що це мірило відданости театру сповна притаманне театрознавцеві нашої доби професорові Валеріяну Дмитровичу Ревуцькому, автору спогадів „По обрію життя" (видання серії „Українська модерна література", в-во „Час", Київ, 1998). Мистецтвознавець М. Кагарлицький дав таку назву своїй рецензії на цю книгу: „Пам'ять мудра і розважлива!" („Літературна Україна", жовтень 1999).

Дійсно, читаючи ці надзвичайно цікаві спогади, бачиш ніби в калейдоскопі подій нашої трагічної доби через призму життя автора і долю театру в часи нівелювання того, що Бєлінський назвав вишуканістю.

„Спогади" починаються з історичного села Іржавця, оспіваного Шевченком, звідки походить і давній рід автора, що іде від духовенства вглиб історії до козацьких часів. В цьому розділі читач докладно знайомиться з славним родом Ревуцьких, від прадіда до відомого композитора Левка Ревуцького та його брата, батька автора, відомого музикознавця, фолькльориста Дмитра Миколайовича Ревуцького, по-звірячому замордованого совєтськими аґентами в Києві в 1941 році. Тими аґентами, які лишили на місці злочину „шапку-будьонівку". Нібито за відмову евакуації.

Ось свідчення працівника судово-медичної експертизи: „Тіло Дмитра Миколайовича лежало в фотелі за письмовим столом, над забризканим кров'ю рукописом про Лисенка. Голова його була пробита ударами молотка. Вбивця вдарив безборонного інваліда по голові тридцять чотири рази і бив би... далі, коли б від сили ударів не зломилося держалко молотка... дружину Ревуцького, теж з пробитою молотком головою... знайшли коло вхідних дверей. Тоді я порахував... проломи від молотка на його черепі–всі тридцять чотири (ст. 200-201). І автор з вічним болем в серці пише: „Понад 50 років минуло від цієї фатальної дати 29 грудня 1941 року, але це була найбільш трагічна подія в мойому житті".

В книзі дуже цікаво описані студентські роки автора і з огляду на методику професури, і з погляду на совєтську дійсність. Роки в Театральному Інституті з шантажами спецчастини до молодого студента, з вказівками студентам і професурі іґнорувати Валеріяна, бо в нього сильна закваска буржуазного націоналізму. Це тому, що з батьком, який викладав в тому ж Інституті, син Валеріян при зустрічах розмовляв українською мовою (ст. 185).

Далі йдеться про навчання в найбільш престижному в той час Державному Інституті Театральних Мистецтв (ҐІТІС) в Москві, де також здійснювався політичний нагляд над ним, бо ж молодий Ревуцький був з етальонів української інтеліґенції. Але й окрім цього студент Ревуцький ще й в доповіді про Заньковецьку у бібліографії подав як одне з джерел і статтю Симона Петлюри(!). Далі проблема державних іспитів, коли студент відмовився відповідати на політичні питання (ст. 193). Цікаві особистості в ҐІТІСі серед театральної професури–Дживелеґов, Ґернґросс, Морозов, Ігнатов, Бояджієв та інші. Також описав автор і антиукраїнську атмосферу серед професури і студенства.

Багато асоціяцій і спогадів викликають розділи „У Европі", „В Італії". А скільки відомих, заслужених наших імен виходять на авансцену–Н. Городовенко, П. Зайцев, Є. Онацький, Д. Нарбут, М. Донець, О. Мартиненко, Д. Андрієвський, Владика Мстислав–та хіба всіх назвеш! Закінчення страшної війни, вимога Радянського Союзу репатріювати Валеріяна Ревуцького, який жив тоді в Римі. Преосвященний Кир Іван влаштовує автора в таборі на Адріятичному узбережжі Ріміні, де перебувала в англійському полоні дивізія „Галичина". Надзвичайно цікаві картини з таборового життя дивізії і роки депресії в Англії–депресії до такого ступеня, що автор хотів кинутись під потяг. Для цього пішов до місця, де проходив о певній годині пасажирський експрес, сів при дорозі і чекав на свою смерть. І ось, як пише автор „стояв чудовий сонячний червневий день. Обабіч колії цвіли польові квіти. Якась дівчинка, років шести, не більше, рвала квіти. Раптом вона підійшла до мене і простягнула мені кілька зірваних квіточок... квіти, подаровані дитиною, вирішили мою долю... я знову повернувся до життя" (ст. 248).

В розділі „Перші роки в Канаді" В. Ревуцький описує важкі початки праці у Відділі Шляхів і навчання в Торонтонському Університеті (аспірантура з мистецтвознавства). Тут же йдеться і про українське та канадське театральне життя. А потім переїзд до Ванкуверу і 16-річна праця професором Університету Британської Колюмбії. Дуже плідна праця була в той час і в ділянці українського

театрознавства.

Як автор, я писав свої відгуки на книги В. Ревуцького „Нескорені Березільці" („Книга про великих", „Нові дні", 1988), „Лесь Курбас" („Книга, якої ще не було", Нові дні, 1993), „В орбіті світового театру" („Нова книга Валеріяна Ревуцького", „Нові дні", 1997), „Віра Левицька–життя і сцена" („Валеріян Ревуцький–Віра Левицька", „Українські вісті", „Свобода", 1999). Але одна справа писати акторові про монографії автора, а друга–про самого автора, його життя, його „святая святих"–мемуари. Тут просто на тебе нападає трепет від пошани до авторових знань і ерудиції. Як пише у вступній статті Валерій Шевчук, „справді, маємо в цій книзі неоціненний документ часу". А скільки людей згадано! І яких! Діячів культури, театру, музики, скільки подій театральних, музичних картин. На кількох газетних колонках всього не перекажеш. В післямові книжки Ігор Михайлин пише: „Є нагороди „За мужність", „За хоробрість", „За відвагу на пожежі", „За врятування тих, що потопають". Немає медалі „За любов до Батьківщини". А я мрію, аби була. Я знаю гідного для неї кандидата. Це Валеріян Ревуцький". Я цілком згоден з цим.

Книжка має 344 сторінки, блакитну суперобкладинку (художник Ніна Денисова). Мої зауваження до видавництва стосуються горизонтальних згущень „Покажчика імен" дуже дрібним шрифтом (до речі, без імен чи ініціялів, лише прізвища), що витворює деяку розгубленість. Також світлини не підписані, а позначені маленькими номерами, і не знаєш де шукати пояснення. Зрештою знаходиш аж через 53 сторінки, тоді вертайся знову до фотографій. Але це дрібниці. Головне, що, незважаючи на всі катаклізми життя, в книжці відчувається ота вишукана любов до театру, про яку згадував Бєлінський. І до українського мистецтва та культури взагалі. Бо ж Валеріян Ревуцький є з роду Ревуцьких.

(„Українські вісті")

ROLF MICHAELIS: UKRAINER IN DER WAFFEN-SS

Die 14. Waffen-Grenadier-Division der SS (Ukrainische Nr. 1)

Рольф Міхаеліс. Українці у військах СС:

14-та Ґренадирська дивізія військ СС (українська ч. 1)

127 ст. 57 світин, 8 топографічних рисунків.

Автором книжки є 30-літній журналіст з Берліну, поручник резерви німецької «Бундесвери», який досліджує історію військ СС. Досі вийшли його наступні праці: «Гірські дивізії СС», «Балтійські дивізії», «Бриґада Камінського», «СС-спеціяльна команда Дірлєванґера».

З українцями автор познайомився у Фельдбаху, де ми щорічно зустрічаємося з австрійськими ветеранами й відвідуємо могили наших поляглих на довколишніх цвинтарях. Там він зробив нам відеострічку та провів інтерв'ю з кількома учасниками боїв, а від нас одержав книжки В. Д. Гайке, Е. Гунчака та інші матеріяли, які автор подає у реєстрі джерел у своїй книжці.

Автор об'єктивно описує політичну ситуацію в Галичині під нацистською окупацією та причини, які спонукали Гімлєра дати згоду губернаторові Вехтерові на створення Дивізії, що її підтримав голова Українського Центрального Комітету, проф. В. Кубійович. Книжка складається з наступних розділів: Створення Дивізії (ст. 7-36), Битва під Бродами (ст. 39-55), Реорганізація Дивізії в Нойгаммері та служба у Словаччині (ст. 66-77), Дивізійники в лавах Дивізії «Вікінґ» (ст. 78-93), Бої у Словенії і Штірії (ст. 78-94).

У «Доповненні» (ст. 113-117) автор об'єктивно розказує про «Україну в дзеркалі століть» та подає хронологічно дати від проголошення творення Дивізії у квітні 1943 до капітуляції 8 травня 1945. На сторінках 118-120 описує політичні події, які зумовили створення Українського Національного Комітету та підпорядкуванн Дивізії Українській Національній Армії під командуванням ген. П. Шандрука. Наприкінці автор наводить 120 прізвищ і ранґ командирів усіх дивізійних постів та числа їхньої польової пошти, також подає порівняльно ранґи СС-ів і Вермахту, реєстр імен та використану літературу, що нараховує 18 позицій. У книжці є багато світлин, що їх ми не бачили, наприклад, у книзі Р. Крохмалюка «Заграва на Сході».

Книжку в ціні 45 НМ (плюс 3,50 НМ за пересилку звичайною поштою) замовляти: Michaelis-Verlag, Postfach 950164, D-12461 Berlin (Fax: 030-56495615).

Богдан Шарко

«БУТИ УКРАЇНЦЕМ–ЦЕ ФАН»?
У Тернопільському державному педагогічному університеті, заходом професора Петра Сороки, було проведено літературну аналізу творів Романа Колісника, фейлетоніста Ро-Ко й автора численних статтей у «Вістях комбатанта». Друкуємо текстологічні аналізи творів «Тяжко бути політичним еміґрантом» і Walter Cap: «Від Адама до Леоніда ІІ»

Редакція

«ТЯЖКО БУТИ ПОЛІТИЧНИМ ЕМІҐРАНТОМ»

Гуморески

Об'єднання українських письменників «Слово», 1986, Торонто.

Уже сама назва книги–«Тяжко бути політичним еміґрантом»–визначає тематичне поле збірки гуморесок.

Розгортаючи свої твори навколо доволі простих, нехитрих сюжетів, як, скажімо, вибір дієти дружини оповідача, перегляд ним футбольного матчу чи розповідь про вікенд, Walter Cap у легкій жартівливій тональності, невимушено і жваво малює перед нами будні і свята галичанина, а тепер політичного еміґранта, який з переселенчих таборів у Европі потрапив до Канади. Герой почував себе там, як «у Бога за дверими», але постійно пам'ятав про свою «ролю українського амбасадора», тому прагнув конче записатись до якоїсь організації, брати участь у розв'язанні громадських проблем, підтримував національний спорт, поглиблював свої знання української мови й завжди розмовляв нею з дітьми і...потрапляв при цьому у найрізноматніші, несподівані навіть для нього самого ситуації.

Та центральною у гуморесках є їх проблематика, що виходить далеко за межі труднощів і перешкод різного характеру, які виникають у житті політичного еміґранта. За кумедними випадками перед нами вимальовується трагізм ситуації, що склалась у «підсовєтській» Україні.

Так, оповідаючи про дієту своєї коханої подруги, герой ніби між іншим зазначає: «Дієта–маленьке незначне слівце, що складається з п'ятьох літер–на одну літеру менше від слова–«Сталін», а силу має не меншу, ніж найбільший тиран на світі. Той насильно морив людей голодом, а та морить людей добровільно» (С.22). Сімейні проблеми еміґранта «були давно зліквідовані, як приватна власність в СРСР», адже жінка йому ніколи не наказувала, а він перед нею не «танцював, як колись Хрущов гопака перед Сталіном» (С.18). Та от звичайний стукіт у двері будить у пам'яті оповідача «чорного ворона», а газети ще й, як на зло, «українцям приписують усі ті злочини, які зробив Гітлер». Тому й нагадалося сталінське: «Втікатимеш від нас на кінець світу, і там теж тебе знайдемо!–Чи не звідти вітер віє?» (С. 172).

Ось і задумується герой над тим: чому нам треба боронити добре ім'я українця, як воно завжди було добре. Ми найсолідніші піддані кожної держави. Боронили ми австрійського цісаря проти Наполеона, російського царя проти Австрії, польського короля проти турків, литовського князя, билися за американську демократію, канадського короля–не наш Коновал здобув найвищу медалю хоробрости–хрест Вікторії? А де печеніги, татари, половці?.. Прийшли німці–ми билися проти німців, за більшовиків, билися проти більшовиків, бо що мали робити, як одні не були кращі від других? Недарма нас кожний по-своєму називає: «русіні», «малороси», «хахли», «гонкі»–і на такі назви треба собі заслужити (С. 173).

Не вдаватимемося до коментаря, оскільки інтерпретація текстів є темою окремої розмови. Зазначимо лише, що в авторському тлумаченні проблем, попри невблаганне колесо історії, чимало стріл летить і на адресу самих українців. Адже замість того, щоб об'єднатись й узгодити свої дії, вони з'ясовують «котрий націоналіст кращий? Бандерівець, мельниківець, двійкар, угаверівець, багрянівець, майстренківець? І так затрималося дотепер» (С. 166).

Такий стан речей залишається й зараз [1998 р.], коли напередодні надзвичайно важливої події–вибори до Верховної Ради України–демократичні сили розпорошились, прагнучи з'ясувати, хто ж найсвідоміший і найпатріотичніший–Народний Рух, «Національний фронт», блок «Менше слів» чи інші об'єднання, замість того, щоб об'єднатись і виступити єдиним фронтом проти лівих комуністичних та прокомуністичних сил, які прагнуть звести нанівець усі досягнення у суспільно-політичній сфері життя українців останніх років.

Коли заля мовчки споглядала на майбутнього законодавця, мені з ума не сходив його трибунал: «Добра ідея, тільки трибунал мусив би бути інтернаціональний, бо в українському не дійде до узгіднення. Треба прокурора. Як буде бандерівець, то мельниківці запротестують, як буде мельниківець, то бандерівці не погодяться. Як суддю назначить УНРада, то демократи не підтримають. А що вже казати про лаву присяглих, про вимір кари–доживоття чи кару смерти, чи каторгу на Ґулаґу?» (С. 88).

От залишається відкритою, як на наш погляд, висунута у книзі теза: «Бути українцем–це фан» чи щось значно глибше, суттєвіше, вагоміше й відповідальніше?

Ось так те, що Walter Cap окреслив у проблемно-тематичному діяпазоні своєї книги, видрукованої ще у 1986 році, залишається актуальним і зараз. Чимало проблем (мовні, релігійні, економічні та інші) ми залишили тут поза увагою, оскільки мали на меті не цілісний аналіз книги, а спробу привернути до неї як досить своєрідного явища української літератури увагу читачів.

Тетяна Шевчук
студентка V курсу філологічного ф-ту

«ВІД АДАМА ДО ЛЕОНІДА ІІ»

Гуморески та фейлетони

Видавництво «Рада», Київ, 1995.

У передмові до книги «Від Адама до Леоніда ІІ» Роман Колісник написав, що його твори писалися з одною метою–розважити читача. Що ж, я гадаю, намір автора здійснився, адже не один читач усміхнеться, читаючи перекази, фейлетони, гуморески, які ввійшли у цей збірник. Хоч не так-то легко догодити кожному, адже ми такі різні. Кожен з нас сприймає по-своєму. Один сміється, інший регоче, а третьому байдуже.

Прочитавши ряд творів з даної книги, перше, що відчувається–талант письменника. А за простими, щирими словами уявляєш собі автора–такого ж простого, щирого.

Через трагічні обставини української історії Р. Колісник живе за кордоном–у Канаді. Саме тому у його гуморі відчуваються сумні нотки.

Тішить слух свіжа, дотепна, багата мова творів.

Коли прочитала перші (у книзі) гуморески «Український гумор», «Звідки ми взялися?» «Переказ про Бористенію», відчула зв'язок цих творів з усмішками Остапа Вишні «Чукрен», «Чухраїнці», «Дещо з українства». Та й сам Роман Колісник неодноразово згадує Остапа Вишню у своїх творах, називаючи його «білим ведмедем». В цьому порівнянні відчувається і сумний гумор автора, пов'язаний з часом масових репресій «инакомыслящих». Така доля не обминула і Вишню, якого було засуджено як видатного «злочинця».

Читаючи твори, здається, що гумор Романа Колісника закладений в природі самого письменника. Не відчувається ніякої штучности, все таке справжнє, природне.

Особливо запам'ятався «Переказ про перше вбивство».

Це не переказ біблійного сюжету, а роздум над вчинком Каїна. Автор не нав'язує своїх думок, залишаючи читачеві можливість задуматись. Він проводить паралель між злочином, здійсненим Каїном, та злочином, таким же, який міг би статись в наш час.

Не дивлячись на те, що твір має філософське забарвлення, гумористичні нотки все ж присутні.

У «Переказі...» автор використовує приказки, які прикрашають твір, надають йому національного колориту.

Твори Романа Колісника справили на мене гарне враження. Вони цікаві, прикрашені живим, ніжним гумором.

Відчувається любов до рідного слова, народу.

Великопольська Г. В.

Студентка V курсу УФ-53

Ярослав КАЧАЙ

ПОВЧАЮЧА ПУБЛІКАЦІЯ

На американському книжковому ринку появився новий твір знаного українцям автора Роберта Конквеста про український голокост. Назва книжки: REFLECTION ON RAVAGED CENTURY by Robert Conquest, Norton, 317 pp., ціна–$ 26.95

Назва книжки по-українськи „Рефлексії на спустошене століття". Об'єктивну рецензію написав Франк Вільсон, журналіст і критик вартісних і цікавих книжок. У філядельфійському щоденнику від 5-го грудня 1999 року, який виходить майже мільйоновим тиражем, зазначується, що західна обманена „інтеліґенція" ще довго, з не з меншою прив'язаністю до совєтської системи, вірила і толерувала її, навіть уже після того, як дійсність показала бездарність цієї антисоціяльної і фальшивої системи. Цю псевдоінтеліґенцію Роберт Конквест зневажливо називає „intellegentry".

Автор цієї маркантної праці Роберт Конквест, англієць за походженням, знаний історик і політолог, є професором Стенфордського університету в Америці, відомий своїми аналітичними працями про Совєтський Союз, такими як, „Great Terror", „Harvest of Sorrow", в котрих показує облудність комуністичної системи. А в „Harvest of Sorrow" висвітлює штучний голод в Україні та масову депортацію в нічому невинного українського народу. Базуючись на найновіших совєтських архівних документах, він показує, що понад 10 мільйонів українців загинуло в 1932-1933 роках, а не, як наші „дослідники" стараються це число чомусь зменшувати.

Книжка Роберта Конквеста є ясною, стислою і короткою. В ній зазначується, що марксиське передбачення про капіталізм, як систему, яка мусить розлетітись революційним способом і бути знищена–є фальшива. І наводить слова великого російського ліберала Олександра Герцена, котрий ще в 19-му столітті остерігав перед комунізмом, бо в своєму „Джінґісхан з телеґрафом" пояснював, як на початку більшовицької революції в Петербурзі вони зайняли в першу чергу Зимовий Палац з телеґрафом.

Закінчуючи свою книгу, Роберт Конквест дає багато порад, як в майбутньому боротись з фальшивими ідеологіями, які розкладають нормальні суспільні устрої. Пропонує, щоб студенти середніх і високих шкіл обов'язково прочитали його книгу, як теж члени урядів та політичні провідники.

Від себе додамо, щоб цю книгу переклали на українську мову для українських політологів і для тих, що хочуть повернення більшовицької руївницької системи. Закінчую старою приповідкою латинською „Sapienti sat" („Для тих, що розуміють, вистарчає").

КОМП'ЮТЕР ТА ІНТЕРНЕТ

(Канадська Сцена) Не є безпідставним твердження, що в останній частині XX століття, комп'ютер зробив докорінний злам в нашому житті. Чи то ми вкладаємо, чи вибираємо гроші з банку, чи то наші діти в школі вчаться читати і писати, чи то ми вживаємо широкі засоби Інтернету, то комп'ютер відіграє величезну ролю в нашому житті.

Що це є комп'ютер?

Комп'ютер–це механічний прилад, який виконує цілий ряд простих і складних функцій на команду вживача. Тому, що в ньому вбудований механічний „мозок", він приймає введення від вживача, обробляє його за устійненими правилами і видає результат.

Комп'ютер, з яким більшість з нас ознайомлені сьогодні, складається із самого комп'ютера, вміщеного у скриньку, з екрану або монітора, як його називають, з клавіятури, на якій дається накази комп'ютерові і, в додатку, з маленького рухомого предмету „мишки", на якій також дається накази комп'ютерові, і з друкарки, яка випускає на папері ту інформацію, яку ми бачимо на екрані.

Цікаво зазначити, що простий особистий комп'ютер, який сьогодні можна купити за менше, ніж $1000, і який можна покласти на письмовий стіл, виконує ті самі функції, до яких 50 років тому треба було величезного складного влаштування в спеціяльних комп'ютерних залях, і яке коштувало сотні тисяч долярів.

Як діє комп'ютер?

Простий приклад „введення"–це здійснення математичних функцій. „Пам'ять" комп'ютера є запрограмована так, що вживач може додавати, віднімати, множити і ділити набагато швидше, ніж людський мозок, і тим чином високоскладні функції здійснюються з досконалою точністю. Інформація, яку введено в комп'ютер, обробляється, і результат видно на екрані і його можна видрукувати, натискаючи кнопку. Цю функцію можна порівняти до високовитонченого розвитку старої лічильної машини.

Комп'ютер також можна вживати як процесор слів, супердрукарську машину, на якій можна робити поправки, виключати цілі речення і параграфи прямо на екрані, і друкувати сторінки матеріялу. Комп'ютером можна рисувати і малювати кольорові зображення, творити діяграми і через Інтернет вести кореспонденцію з людьми по цілому світі, через зв'язки по телефонічних лініях.

Що це Інтернет?

За останні десять років зв'язки Інтернетом зросли і мільйони

осіб та організацій по світі ним користуються.

Просто кажучи, Інтернет–це широка інформаційна мережа, яка поєднує користувачів Інтернету, особистостей і організацій телефонічними лініями, каблями і сателітами. Той, хто вживає Інтернет, платить низьку місячну оплату за вживання системи фірмі, яка сполучає його з Інтернетом. На інтернеті є мільйони адрес, які створили окремі особи або організації, що бажають розповсюджувати свою інформацію. Вони називаються „вебсайте" (website). Всі ці „вебсайти" вироблені на комп'ютерах і автоматично введені в Інтернет.

Вживання і надуживання Інтернету.

З'єднуючи комп'ютер із Інтернетом, вживач може, на перший погляд, одержати інформацію від, здається, безмежної низки джерел. В Канаді, наприклад, редактор газети, в одній з так званих „третіх мов", тобто не англійської чи французької, може одержати найновішу інформацію–навіть фотознімки–прямо від джерел у країні його походження. Жінка, яка живе далеко від крамниць одягу, може замовити сукні або черевики Інтернетом. Науковець може замовити книжки, яких він не має, а школяр може знайти важливу інформацію на шкільні задачі.

Якщо вживач Інтернету знає відповідну „адресу" вебсайту, він друкує її в комп'ютері. Якщо він не має цієї інформації, то він видрукує ключеве слово, чи слова, як „канадська конституція", „війна 1812 року" або „іміґрація" і на екрані появляється список ряду джерел.

Інтернет дуже цiниться дослідниками. Наприклад, автор цієї статті хотів знайти слова старої італійської народної пісні в неаполітанському діялекті. Він роками шукав за цією піснею по різних бібліотеках і відкрив, що існують два вебсайти, присвячені неаполітанським темам. За першою спробою одержав бажані слова і видрукував їх.

Звичайно, арґументовано, що тому, що є неможливим цензурувати інформацію передану Інтернетом, то існує величезний потенціял передавати зло, ненависну расистську пропаґанду, або дитячу порнографію. Уряди і правоохоронні організації ознайомлені з цією проблемою і шукають засобів до викорінення цього зла без порушення прав вільного слова: дуже тяжке завдання.

Але, на сучасну пору, це обов'язок власника комп'ютера із зв'язком до Інтернету запобігти надуживанням Інтернету дітьми і вразливими особами.

КОМУНІКАТ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Сенат Українського Вільного Університету повідомляє, що концепція майбутнього Університету, нові Статут та Правила й Програми Студій є затвердженні Баварським Державним Міністерством Науки, Наукових Дослідів і Мистецтва, що продовжує надавати фінансову допомогу Університетові.

УВУ зберігає право промоції й габілітації. Його праця продовжується в будинку закупленім при щедрій допомозі-позичці Слуги Божого Патріярха Йосифа Сліпого.

Сенат розпочинає заходи для скорого здійснення реформ передбачених новою концепцією та новим Статутом. Університет, що діє на базі баварського Високошкільного Закону, перетворюється з Вищої Навчальної Школи з двома факультетами в Вищу Навчальну школу з програмою т. зв. постґрадуальних студій та трьома факультетами, а саме: а) **Україністичний** з українською мовою й літературою та журналістикою; б) **Філософічний** з філософією й педагогікою, історією, географією, порівняльним мово- і літературознавством, мистецтво- і культурознавством; та в) **Державних і Економічних Наук** з правом, економікою, суспільними та політичними науками.

Перед Сенатом УВУ стоїть завдання поповнити Професорську Колеґію молодшими науковими силами, які б перебрали ідею УВУ та продовжували б вісімдесятилітню традицію служіння українській науці.

Існування Університету було б неможливим без моральної підтримки та матеріяльної допомоги українського громадянства. Тому, Сенат просить українське громадянство продовжувати допомагати єдиному українському університетові поза межами України, чи це через піддержку праці Фундацій УВУ в ЗСА, Канаді й Европейськім Союзі, чи це прямими пожертвами до осідку УВУ в Мюнхені.

СЕНАТ УКРАЇНСЬКОГО
ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Ukrainische Freie Universitat, Pienzenauerstr. 15, D-81679 Munchen
** Tel. (089) 99 73 88 30 * Fax (089) 99 73 88 50*
E-mail: kdx0101@mail.lrz-muenchen.de

Крайова Управа й Станиця Торонто (Канада) зложили даток у сумі 10.000 дол. на УВУ.

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 16 квітня по 29 червня 2000 р. одержали такі вплати на пресовий фонд журналу:

Теодор Повідайко–Ляшін, Квебек, в першу річницю відходу у вічність св. п. Михайла Коця, 11.11.1927–06.02.1999 р., примірного парохіянина парохії св. Василія Великого, громадського працівника та нашої родини приятеля вплачуємо на пресовий фонд журналу **50.00**

Богдан Баб'як–Монтреаль, замість квітів на свіжу могилу шкільного товариша та доброго приятеля св. п. Богдана Бандури, народженого 1926 р., помер у Львові 14 червня 2000 р., перший директор відновленої гімназії ім. Володимира Великого в Рогатині, Україна вплачую на пресфонд **25.00**

Станиця Братства 1-ої УД УНА–Гамільтон, в світлу пам'ять Петра Кицінського, нар. 19.06.1923, помер 03.12.1999, довголітній голова Станиці, активний громадський працівник **100.00**

Володимир Дутко–Нілес, США **60.00**

Іван Хом'як–Англія **52.00**

по дол. 35.00: Михайло Квич–Тандер Бей, Онуфрій Білоговський–Боффало **разом 70.00**

по дол. 30.00:Володимир Ленчак–Англія, Євген Костюк–Монтреаль **разом 60.00**

по дол. 20.00:Д-р Роман і Алла Трохимчуки–Йонкерс, Михайло Лисак–Фльорида, Дарія Дербіш–Торонто, Тадей Юрійчук–Торонто, Юрій Кекіш–Чікаґо, Василь Томків–Англія, Василь Кінаш–Англія, К. Николин–Англія, Олег Островський–Англія, Євген Лагодинський–Англія, Володимир Рівний–Англія, О. Чуйко–Англія, Святослав Василько–Англія, А. Фурґала–Англія, Ярослав Москва–Тандер Бей **разом 320.00**

по дол. 15.00:Євген Михайлів–Бетлегем, Роман Дощин–Ст. Кетеринс, Василь Клімечук–Англія, Василь Кіземчук–Міссіссаґа, Галина Ґаламай–Торонто, Антін Макаруха–Торонто, Ігор Друневич–Торонто, д-р Степан Ґамула–Міссіссаґа, Іван Плешкевич–Монтреаль, Василь Керелюк–Міссіссаґа, Петро Піжицький–Ст. Кетеринс, Лідія Кий–Валінґфорд, Іван Ільчишин–Філядельфія, Зенон Салевич–Кліфтон, Роман Бучинський–Бурлінґтон, д-р Іван Коропецький–Філядельфія, Зеновія Зарицька–Нью Йорк **разом 255.00**

по дол. 10.00: Василь Катереняк–Ст. Кетеринс, Теодор Переймибіда–Торонто, Надія Кос–Філядельфія, Володимир Папірчук–Калґари **разом 40.00**

по дол. 5.00: Микола Дутчак–Лондон (Канада), Іван Мокрівський–Реґо Парк, Сильвестер Паучок–Вінніпеґ, Василь Прийма–Воррен, Соляр Олександер–Келовна, Пилип Дмитрів–Ванкувер **разом 30.00**

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам і Приятелям Покійних: Михайла Коця, Богдана Бандури і Петра Кицінського. Дякуємо всім жертводавцям і просимо постійно пам'ятати про потреби нашого та вашого журналу.

Адміністрація В. К.

ЛИСТ З ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

Останньо був дуже напружений час у зв'язку з референдумом; крім цього, місцеві дивізійні справи дуже нагальні і невідкладні, а ще дається в знаки вік і пережиті „пригоди", які вплинули на це, що вже не маю такого „маху" як колись.

***

Ми маємо проблеми з розповсюдженням книжок, бо люди не мають грошей і навіть газет не читають. Наші книжки лежать в книгарнях в Івано-Франківську і Львові (у Львові більше купують, бо велике місто і багато гостей, просп. Шевченка) і ніяким чином не можемо пробитися до Києва. Колись я возив книжки в домівку Народного Руху України (вони мали там кіоск в коридорі), але після розколу не беруть і Київське Братство УПА–відмовилося. Пробував на книжковому ринку в Петрівці і „Книзі поштою"–не вийшло. Зробив ще дві спроби.Нарешті ми розшукали зв'язки з пластовим видавництвом, яке возить свої видання на продаж до Києва, і вони взяли деяку кількість наших книжок.

Ми продаємо книжки по смішно низькій ціні 1 грн. (18,5 американського цента), а Вериги (340 стор.) 2 грн. (37 центів). Правда, книгарні дають націнку–хто 60%, хто цілих 100%. Ми вже рішили для Києва продавати всі по 1 грн., бо є транспортні розходи; крім цього, нам дуже залежить на Києві, бо туди на „Петрівку"–книжковий базар–приїжджає вся східна Україна і треба, щоби вони щось знали про Дивізію.

В друкарні обіцяли незабаром почати друк „Споминів" Т. Білостоцького і додатково „Дорогами II Світової Війни" В. Вериги (обидві на кращому папері), а Вериги в твердих обкладинках.

У Львові є вул. Кубійовича, а НТШ видало про нього дві книжки: *Володимир Кубійович*, том І, Наукові праці, за редакцією проф. Олега Шаблія, Париж-Львів, 1996, 798 стор.; і Олег Шаблій, *Володимир Кубійович: Енциклопедія життя і творення,* Париж-Львів, 1996, 701 стор. В другому томі (хоч і не написано II том), в розділі „Спогади про Володимира Кубійовича" на 570 стор., поміщені спогади М. Яцури. Проф. О. Шаблій обіцяв видати ще один том. Я просив його листовно, щоби він помістив там всі висказування В. Кубійовича про Дивізію. Але покищо цей том ще не вийшов.

Книжка *Найкращі хлопці з Дивізії* Р. Колісника чудова, але з друком мусимо почекати на чергу.

Потрібна книжка Гайке і може ще щось.

***

В Україні дуже урочисто і широко відсвяткували 55-річчя „Дня перемоги", показуючи старі фільми про війну, всілякі урочистості, телебачення тільки про це й показувало цілий тиждень, а президент їздив на „Курську дугу", де мало що не втягнув Україну в „сло-в'янський союз" з Росією і Білоруссю. Цікаво, що ні один прези-дент з колишніх республік СРСР не приїхав туди, хоч всюди кри-чать про дружбу народів в минулій війні. Святкували і в Івано-Франківську. Очевидно, це нас дуже пригноблює морально і не додає надії на визнання хоч би місцевою владою.

Як кожної неділі, була на телебаченні передача „7 днів", присвячена повністю „Дню перемоги" і вихвалянню червоної армії, яка (тільки вона) перемогла німецько-фашистських загарбників і завдяки їй тепер ми маємо незалежну Україну. Очевидно, майже всі червоні ветерани говорили по-російському і їм обіцяли додати всіляких пільг. Але було теж коротеньке інтерв'ю з І. Юхновським, який сказав: „В нашій ветеранській організації є понад мільйонів членів, які воювали по різних сторонах фронту і вони нормально між собою говорять і ми нарешті повинні визнати, що багато українців опинилися в різних арміях, бо жили в різних країнах і ми нарешті повинні визнати УПА і дивізійників". Ось так, перший раз офіційно, ми почули з уст п. Юхновського про визнання дивізійників, бо завжди перед цим він говорив, що з дивізійниками ми мусимо почекати–наперед є УПА, а вже як її визнають, то ми будемо говорити про дивізійників.

Наша місцева влада так перейнялася „днем перемоги", що перенесла на пізніше наше прохання про визнання ветеранів Дивізії за борців за незалежну Україну, як це вже зробили 5 західних областей з ветеранами ОУН-УПА, надаючи їм деякі пільги й допомоги з 1996 року. Мотивують це перенесення тим, що в бюджеті нема грошей. Коли ми сказали, що нам не йдеться про гроші, а про політичне й моральне визнання, то вийшла розмова „глухого з німим". Отже, Обласна Рада не готова нас визнати, хоч півроку тому перша в Україні прийняла резолюцію про зняття з реєстрації комуністичну партію в області. Мусимо це пережити й ще чекати.

***

В Івано-Франківську видають, крім „Книги пам'яті", як по всій Україні–це списки загиблих у минулій війні вояків червоної армії,– також „Книгу скорботи", де буде список мешканців області, що загинули у всіх війнах починаючи з 1914 р., і боролися за незалежність України. Очевидно, про Дивізію „забули" і я мусів інтервенювати.

Отже, про Дивізію буде окрема книжка і її редактор п. П. Шевчук, отримавши від мене відповідну літературу, написав вступ і подав на рецензію проф. Олегові Гриніву, з яким разом учився в університеті.

***

Щодо новин з Галицького Братства, то п. Бойко з музею Визвольних Змагань у Львові готує наукову конференцію про 50-річчя Братства і влаштував пересувну експозицію про Дивізію. Також п. Р. Флис обіцяв влаштувати спеціяльну експозицію в Яремчі та взяти участь у конференції у Львові (у вересні). Це теж буде мати ре-зонанс.

Станиця в Івано-Франківську отримала дозвіл на встановлення символічного пам'ятника, присвяченого полеглим дивізійникам, на цвинтарі, біля могил „Січових Стрільців" (властиво це стрільці УГА), вже маємо макет і будемо розробляти технічний проєкт і збирати кошти.

Місцева влада плянує збудувати великий пам'ятник „Борцям за волю України", і ми вже вели переговори про це, що ми відмовимося від окремого пам'ятника, якщо на спільному буде дивізійна емблема і відповідний напис. Тоді зібрані кошти передамо для будівництва спільного. Буде об'явлено конкурс на проєкт і виберемо найкращий і такий, що нас задовільняє.

Ми домоглися, що знову передано з музичним супроводом по обласному радіо п'єсу з дивізійного життя автора-аматора, дивізійника, М. Мулика „Пам'ять серця". Передавали цю п'єсу добрі артисти, між ними два народні артисти, так що вона справила добре враження. Її теж поставив аматорський гурток у своєму селі Крихівці (впритул до Івано-Франківська), а 11 червня–успішно в обласній філармонії при повній залі на 450 місць. Плянуємо поставити її в інших місцевостях.

Час іде швидко, багато наших членів станиці відійшло у вічність. Влада запрошувала на святковий концерт, присвячений „Дню перемоги", я відмовився, бо це не українська перемога і нема у нас причини, щоби ним тішитися, коли немає примирення з „червоної сторони", а ще до цього часу існує і працює радянський Карний кодекс, за яким ми є „изменниками родины".

Маємо деякі проблиски надії на економічне піднесення тому, що прем'єр В. Ющенко український патріот і працює для народу й держави.

Також маємо унікальне положення, що й у Верховній Раді маємо прихильників у керівництві і в Уряді. А в Івано-Франківську Соціял-демократична Партія (об'єднана)–СДПУ(о), роздала упівцям і політв'язням до Великодня подарунки з набором продуктів (пів-

літри горілки, півкілограма ковбаси, трьох банок рибних консервів, двох скляних чарок–на пиво і горілку–з емблемами партії, побажаннями і партійною газетою, в якій є „календар пам'ятних дат" на травень, де написано, що „17 травня 1896 р. народився у Перевозці Калуського району Дмитро Паліїв, підхорунжий УСС, четар УГА, провідний член УВО, редактор часописів „Новий шлях", „Батьківщина", посол до варшавського сейму від УНДО, провідник партії „Фронт Національної Єдности", організатор дивізії „Галичина". Загинув під Бродами 1944 р." Ось і в нашу сторону теж дивляться соціял-демократи, готуючись до наступних виборів. Добре, що хоч згадують про нас, не даючи своїх коментарів. Бо у більшості випадків про нас мовчать.

Недавно „Українське слово" з Києва помістило в двох своїх числах велику статтю В. Стеценка „Дивізія „Галичина" від Бродів до Ріміні", він автор і редактор книжки з 1994 р. Також ми тут пишемо статті–я і побр. М. Мулик, що помагає мені.

А поки що бажаю Вам доброго здоров'я і всіляких успіхів!

Володимир МАЛКОШ

голова Станиці Братства

ЗЕНОВІЙ КУК

20 квітня ц. р. на 78 році життя помер у м. Толедо, Огайо д-р Зеновій Кук, професор Університету Толедо, ветеран-хорунжий Дивізії „Галичина".

Народжений в Ортицях біля Дрогобича 21 листопада 1922 року, закінчив гімназію у Львові. Зв'язавши долю із Дивізією, він пройшов важкі етапи доріг чужиною. Студії в університеті Чікаґо, успішна професура лінґвістики університетів Огайо і Толедо, активна участь в науково-культурному житті українців і зв'язки із Батьківщиною були прикметами палкого сина України.

Покійний залишив у глибокому смутку дружину Вініфред і сина Ярка. В його пам'ять створено **Фонд допомоги підтримки науки в Україні.**

О. Скоп

Пожертви слати:

Zenon Kuk Fund
PO Box 2121
Toledo, OH 43603, USA

КОНЦЕРТ ЧОЛОВІЧОГО ХОРУ „БУРЛАКА" З НАГОДИ 50-ЛІТТЯ ЗАСНУВАННЯ СТАНИЦІ БРАТСТВА В ТОРОНТІ

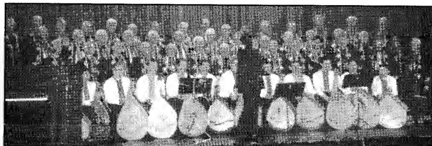

Фото Івана Терефенка

Знаменитий концерт, з відповідною до золотого ювілею Братства програмою, відбувся 11 червня 2000 року в залі школи Bishop Marroco. Хор виконав ряд пісень, під дириґентурою Квітки Зорич-Кондрацької, фортепіяновий супровід Юрія Кречковського. Солісти: Степан Кривенький, Андрій Сорока, Т. Пришляк.

Виступила з окремими піснями й разом з хором „Бурлака" молодіжна Капеля Бандуристів ім. Григорія Китастого, під дириґентурою Віктора Мішалова.

Святкову доповідь прочитав хорунжий УД Мирон Головатий. Він підкреслив велику популярність серед чужинців хору „Бурлака", який зорганізував у полоні в Італії хор. Степан Ґумінілович. Один німецький капітан, вчитель музики, сказав М. Головатому, почувши спів хору, що він ставить хорове мистецтво українців на перше місце у світі. М. Головатий теж згадав, що кол. вояки УД були й є у проводах української громади на поселеннях. Хор виступав у Великій Британії, куди перевезли полонених у 1947 році. Коли до Торонта приїхав Степан Ґумінілович, хор відновив свою діяльність при Станиці Братства в Торонті.

Від генерального консула України Ігоря Логінова привіт хорові й Братству прочитала його дружина–сама дириґентка–Вікторія.

Голова Канадської фундації „Бандура", Оксана Рева, подякувала хорові й Капелі Бандуристів за дуже гарний концерт і побажала успішного турне в Україні влітку цього року. Бандуристки Андрійка Кошіль та Наталя Лагович вручили обом дириґентам китиці квітів.

Р. К.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА У ВЕЛИКОМУ КЛІВЛЕНДІ, ОГАЙО, США

Станиця Братства Дивізійників у Клівленді–Пармі хронологічно й систематично занотовувала в пропам'ятній гарно оформленій книзі детально свою діяльність. Вона була ініціятором і організатором багатьох ювілеїв, імпрез та культурно-суспільних починань; була активним членом Українських Злучевих Організацій Великого Клівленду.

Станицю зорганізовано в році 1951 з завданням служити українській справі, поширювати добре ім'я серед чужомовного довкілля і. в разі потреби, боронити його, працювати для осягнення самостійної України.Станиця начисляла 80 членів. Деякі дивізійники молодшого віку були покликані до американської армії і брали участь в Корейській війні в 1950-ті роки. Серед членів були старшини, лікарі, інженери, підприємці та працівники в різних ділянках міста Клівленду.

В днях 2 і 3 серпня 1952 р. відбувся в Клівленді Перший Делеґатський з'їзд Братства. Першим головою Станиці став Мирон Радзикевич, в другій каденції–Мирон Шарко, а в третій–Ігор Руденський, котрого перевибирано кількакратно. Управа Станиці співпрацювала з проводом ОБВУ, Українськими Ветеранами, на чолі з полк. Курахом. Членами Військової Управи у Львові були: М. Хронов'ят, кол. директор „Маслосоюзу", Ж. З. Олексин і Я. Раковський.

Розпродувано „Вісті", журнал Б-ва, який друкувався у Мюнхені.

Старшинами Дивізії в Станиці були: полк. Аверкій Ґончаренко–почесний член Станиці і бувший комендант школи, кадети якої взяли участь у бою під Крутами, сот. Остап Чучкевич, хор. Пилип Трач, хор. Ігор Руденський, хор. Юрій Шкарупа, хор. Ярослав Рибалт, лікар д-р Богдан Панасюк, капелян д-р Ізидор Нагаєвський.

Станиця влаштувала зустріч з ген. П. Шандруком та з д-ром Любомиром Ортинським, головою Ґоловної управи. З нагоди посвячення організаційного прапора видано одноднівку з моттом: „Не схиляйте вділ прапора". В роках 1960 почав виходити „Інформаційний листок" за головування Григорія Крíслатого, який був його редактором разом з братом Семеном. В році 1963 відбулася Ювілейна академія, присвячена 20-літтю створення Дивізії, на якій святкову промову прочитав Юрій Тис-Крохмалюк з Дітройту. В році 1966 виступив „Театр у п'ятницю" з Філядельфії, який поставив ревії Олега Лисяка „О пів до другої години" і „Найкращі хлопці з Дивізії".

У 25-ту річницю створення Дивізії виступили „Веселий Львів" з

Буфало з артистами Іреною і Юрієм Лаврівськими та Марією Лисяк.

Появилася „Відозва" в річницю бою під Бродами.

В році 1977 влаштовано концерт „Пісні, гумору і танку" у виконанні хору „Бурлака" при Станиці Братства в Торонто, диригент Ст. Ґумінілович, гуморист В. Довганюк. Відзначено 85-річчя полк. А. Гончаренка.

Станиця проводила збірки на благородні цілі, як: опіку могил (30.000 дол.), інвалідів (26.000 дол.), школи молодь, нові видання (14.000 дол.). Святково відзначено 35-ліття створення Дивізії. Станиця в 1978 р. взяла участь у похороні д-ра І. Нагаєвського, капеляна Дивізії. В році 1993, в Ювілей 50-ліття незабутньо промовляв Ігор Чмола з Буфало. В 1996 р. спом'януто Службою Божою владику Івана Бучка–опікуна полонених УД в Італії.

Станиця вітала ген. К. Морозова–міністра оборони України, українських астронавтів, на чолі з полк. Каденюком.

Слід особливо підкреслити, що Ігор Руденський велику частину свого життя присвятив праці в Станиці Братства і організації Пласт і був нагороджений Золотим хрестом за особливі заслуги. Руденські, Ігор і Орися, створили сто-тисячну фундацію при Стемфордській єпархії на стипендії для питомця-пластуна та пластуна-сироти по священику, що студіюватиме журналістику чи телекомунікацію.

Інші побратими: Василь Іванчук–довголітній директор Рідної Школи, згодом Школи ім. Т. Шевченка при УПСоборі св. Володимира в Пармі, Тарас Загаєвич–член дирекції кредитівки „Основа", М. Кігічак–довголітній успішний першун–секретар Відділів Укр. Нар. Союзу, Роман Возняк–член управи кредитівки „Самопоміч" і активний член у Пласті, Лев Кусяк–активіст в громаді і визначний член Визвольного Фронту, Я. Максим'як–урядник Відділу набирання робітників у фірмі „Форд", чим багато допомагав нашим людям, Д. Деркач–відзначений грамотою признання і подяки за довголітню діяльність в укр. громаді Громадським Комітетом Золотого Ювілею УЗО Великого Клівленду, о. Володимир Волощук–диякон і священик в Акроні, а тепер парох і митрат в Норт-Порт, Флоріда, лікар д-р Володимир Шкільник–активний в церковно-громадському житті Акрону, помічний в роботі Станиці та голова контрольної комісії п. Трач, як довголітній референт збірок на Суспільну Опіку Комбатантів і на воєнні могили й кольпортер Василь Ліщинецький–довголітній голова УЗО, відзначений Золотим хрестом за особливі заслуги.

Не зважаючи на похилий вік та інші ускладнення, мала горстка „могіканів"-дивізійників продовжує діяльність Станиці. Голова Ігор Руденський, мимо вже похилого віку, проблем здоров'я і родинних ускладнень, гордо несе прапор Станиці, буває на національних святах і імпрезах і навіть був на З'їзді дивізійників в Україні. Іванка Шкарупа, вдова по Юрієві, голова Округи Союзу Українок і секретар УЗО, є секретаркою.

Праця Станиці була різноманітна, колоритна і патріотична. Шкода, що в самостійній Україні уряд не має належного зрозуміння для бувших воїнів Дивізії і УПА та ще не визнав їм статусу укр. військових ветеранів.

д-р Володимир БОДНАР

Ukrainian American Veterans

Stephen M. Wichar

53rd UAV CONVENTION TO CONVENE IN MOTOR CITY, USA

Under the guidance of Michigan's Ukrainian American Veterans Post 36 and 101, based in Warren, Michigan, the next Annual Convention will rally its national membership for a maximum turnout on

53-rd UAV Convention Committee: (left to right) Myroslaw Pryjma, Stefan Fedenko, Stephen Wichar, Oleh Karanec, chr. Oleh Cieply, Myron Skorupa, Mike Ogrodnik, Roman Petraszczuk.

September 29, 30, and October 1, 2000. UAV officials, at this time, are also poised to launch a stepped-up campaign for the obtainment of a Federal National Charter. For many years, this has been an elusive and difficult target.

It was on November 18, 1999 when United States Congressman, Democrat, Minority Whip, 10th Congressional District, David E. Bonior, introduced a Bill HR 3463, amending Title C, United States Code, granting such a federal charter. Mr. Bonior, citing a fifty percent (maternal) Ukrainian ancestry as a primary reason for becoming the chief sponsor of this bill. He is also a long-time member of Post 101 and believes in the project. Congressman Sander Levin, Democrat, from the 12th Congressional District where Post 101 is based (Warren) became an immediate ally to this bill. At this writing, 15 additional congressmen/women have joined the UVA Federal Charter Team.

Although the Ukrainian American Veterans meet all the requirements as a national organization and are recognized by other military entities, the acquisition of a charter would enable UAV to broaden their charitable and military activities across America...and abroad. Additionally, UAV would become more privy to "benefits" as they evolved from the Department of Veterans Administration. The pursuit of a charter will be both challenging and laborious. Uphill all the way. UAV needs help.

Congressman Bonior affirms that "the most influential person in a Congressional District is the constituent". A simple letter asking for help on a legitimate issue will be read and answered. The ultimate goal is to rally another 200 Congressmen/women before the tide turns HR 3463 into reality. UAV is very much aware that they cannot successfully program the charter without the help of the Ukrainian Community. Today, Ukrainians are living in all parts of the world and can effectively lobby their legislators. CALL OR WRITE YOUR CONGRESSIONAL LEGISLATORS TODAY AND ASK FOR AN ENDORSEMENT OF BILL HR 3463.

Due to urgency and complexity of federal chartering, UAV's concentrated focus will be to muster political and influential civic allies as soon as possible. In concert with this project, it is equally important to provide a continuity and organizational growth among Ukrainian veterans. For fifty-two years Ukrainians in America have carried the banner of military service via Annual Conventions. The year 2000 will mark the fifty-third Anniversary of this organization. Indeed, this event will be historically remembered as the first convention in the new Millennium. It will also be the first convention in the XXIst Century.

- Hosting the 53th will be the combined efforts of Michigan Posts 36 and 101. Veterans from 22 other post in America will send their delegates to Warren, Michigan, for convention deliberations. The Convention Committee will serve under the command of Oleh Karanec, Post 101 Senior Vice-Commander. Other members of the committee include Oleh Cieply, Vice-chairman and also Post 101 Commander; Victoria Maksimowich, Secretary; Mike Ogrodnik, Financial Officer; Stephen M. Wichar Sr., Michigan State Commander and Public relations/ Publicity Officer; Roman Maximowich and Roman Petraszczuk, Convention Journal Publication; Myroslaw Pryjma, Stefan Fedenko, and Myron Skorupa, Banquet; Michael Shumylo, Reservations/ Registration; Nikola Lapajenko, Military Affairs; and Irene Pryjma; Ladies Auxiliary.

The Convention promises to be delightful, entertaining, and informative to the Ukrainian Community. Along with varied commemorations and problem-solving issues, the highlight of this weekend will be a GALLA MILITARY BANQUET AND BALL. In an innovative arrangement, the speakers will present an exclusive duet address on a "Medical Mission to Ukraine". This will be delivered by Colonel Askhold Mosijczuk, MD, Medical Corps, USA, Walter Reed Medical Center, Washington, D.C. and Major Roman G. Golash, USAR, 801st Combat Support Hospital, Sheridan reserve Center. Both speakers are members of the Ukrainian American Military Association(UAMA), attached as a cognate support organization to the Ukrainian American Veterans.

The fabulous song ensemble Zoloti Dzvony (Golden Bells), under the batonship of Olga Dubrivny-Solovey, will host the Hospitality Nite and render banquet national anthems. The Installation of 2000-2001 national officers will have special ceremonies, preceded by the United States Army Honor Guard. The banquet hall will be bedecked with a circle of regulation State Flags. A Military Ball will feature the popular Country Club Orchestra Silven Koltyk.

The Ukrainian American Veterans are unique because they have a moral authority in the Ukrainian American Community. Again, and in this dawn of a new Millennium, veterans will gather to honor Ukrainians who fought and died in WWI, WWII, Korea, Viet Nam, and the Persian Gulf.

RECOGNIZE AND SUPPORT YOUR VETERANS!

ЗУСТРІЧ ІЗ ВОЛОДИМИРОМ КЛОСОМ

Ми отримали три репортажі із цієї незвичайної зустрічі: від Олександра Вівчарика, журналіста, сина переслідуваного упівця, який приїхав до Львова із м. Сміла, Черкаської области; О. Зелінського й І. Мамчура з станиці у Львові. Друкуємо з них „комбінований" репортаж. Світлини О. Вівчарика.

Редакція

26 лютого 2000 р. у Львові, в приміщенні середньої школи ч. 46 ім. В. Чорновола, відбулася зустріч членів Львівської станиці к. в. дивізії „Галичина" з Володимиром Клосом, колишнім дивізійником, громадянином США. Участь у ній взяли теж вдови і гості, члени управ станиць, народні депутати, зокрема депутат ВР Ярослав Кендзьор, вчителі школи, політв'язні, учні школи, рідні і знайомі В. Клоса, всіх біля 300 осіб.

Володимир Колос виступає перед побратимами; з правого боку голова Львівської станиці Михайло Бендина.

В. Клос привітав присутніх і передав вітання від побратимів і земляків з Америки.

Володимир Клос народився у хліборобській, українській родині в Любачеві, що неподалік Перемишля. У сім'ї Клосів виховувалося дев'ятеро дітей. Ще 15-річним хлопцем (у 1939 році) подався на Захід подалі від визволителів. У мандрах довелося пізнати всього. Його пригоди в охопленій війною Європі могли б стати основою захоплюючої книги. Навчався коротко в гімназії у Ярославі, а згодом самотужки. У Сокалі у квітні 1943 року склав матуру, а вже у вересні став до лав дивізійників. Вишкіл проходив у різних містах, зокрема у Нойгаммері і Празі. В.Клос пройшов крізь пекло у битві

під Бродами, у Словаччині, Югославії, Австрії. Його зброєю була гармата, а воював він, як і всі дивізійники, з прицілом на створення Української Національної Армії, за вільну Україну. „Зброя стріляє на всі боки"–доречно зауважив під час розмови В. Клос.

Після закінчення війни Володимир студіював у Німеччині лісову інженерію, потім в Австралії закінчив трирічний курс медсестер. Тут він очолював Станицю Братства колишніх вояків 1-ї УД УНА в Сіднеї. Влітку 1959 року Володимир їде в Канаду рятувати від хвороби сестру. Через рік–до США, де закінчує чотирирічний курс фізіотерапії в університеті Сент-Луїсу. В Америці він одружився, тут працював 22 роки у Сієтлі фізіотерапевтом.

У його сім'ї четверо дітей і кожна дитина пройшла курс українознавства. У Сієтлі він був засновником і 6 років керівником української громади. Але, як він каже: „З вікна свого будинку я бачу Тихий океан, живу над Пацифіком, до гір 1,5 години їзди автом. Живу в дуже гарній частині світу, проте думками лину в рідний край, у рідні сторони, де родився, виростав, вчився і формував свій світогляд. Ця туга за рідним краєм залишиться зі мною назавжди."

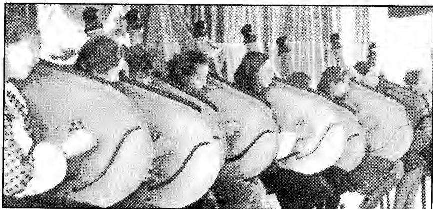
Голова Тернопільської станиці, Б. Стасів привітав В. Клоса від імені присутніх. Одночасно вручив символічний подарунок. Депутат ВР Я. Кендзьор звернувся до комбатантів к. в. 1-ої УД УНА теплими словами „Дорогі мої батьки". Він сказав, що відчуває себе часткою колишніх вояків, бо прийняв від них естафету боротьби за волю і утвердження України. Завдяки історичним подіям у минулому, старанням наших керманичів вдалося створити дивізію „Галичина", УНА, які мужньо протистояли ворогові. За довгі роки неволі вороги знищили більше українців, ніж тепер їх живе.

Але хід історії невблаганний, хоч ні президент, ні Верховна Рада не вирішили на державному рівні, що вояки ОУН-УПА і дивізії „Галичина" є борцями за волю України. Боротьба за утвердження держави продовжується.

Почався концерт, поставлений силами учнів школи і артистами Львова. Виступив шкільний хор, ансамбль „Первоцвіт" і ансамбль бандуристів.

У виконанні заслуженого діяча культури–бандуриста Михайла Барана прозвучали стрілецькі і упівські пісні. Приємне враження справили пісні у виконанні учителя школи Богдана Яреми й ансамблю хлопчиків школи. Запам'ятався виступ Зоряни Кисельової, студентки Львівського музичного училища ім. С. Людкевича.

Імпонувало сольо учениці 7-Б кляси Оксани Гриб, а також дуе-

Виступає капеля бандуристів.

ти та інші ансамблі учнів школи. Між виступами мав слово Є. Козак–артист-режисер театру „Доля". Син дивізійника В. Павліва висловив слова подяки організаторам зустрічі. Гарно виконав сольоспів „Стоїть гора високая" дивізійник Тернопільської станиці Д. Плацан.

Після концерту В. Клос вручив кожному комбатанту (або вдові) конверту з 100 гривнями.

Комбатанти щиро дякують за дозвіл проведення зустрічі директорові школи Р. Балашу, а також керівникам ансамблів Марії Третяк і Надії Лянг за концерт.

Львівська станиця Галицького Братства к. в. дивізії „Галичина" одержала від п. В. Клоса кольоровий телевізор і відеомагнітофон, а львівська середня школа ч. 46 ім. В. Чорновола–кольоровий телевізор, за що складають подяку. Всі учасники зустрічі висловили подяку своєму побратиму Володимирові Клосу, бажаючи йому довголіття, щастя у житті і успіхів у праці.

Ветерани Дивізії „Галичина" на святі.

РОМАН ІВАНИЦЬКИЙ–ФУНДАТОР НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Часом і розгубишся, коли подумаєш, скільки ж еміграційних хвиль було з України до далекого Американського континенту. Роман Іваницький–один з найяскравіших представників повоєнної хвилі, котрий не загубився у світах, а завше пам'ятав, хто він і де його корені, шанував далеку батьківщину і плекав рідне слово.

Роман Іваницький–політичний в'язень, вояк, підприємець і щедрий жертводавець–син судового урядника Івана й Олени з дому Рахмідовських, народився 19-го вересня 1915 року в містечку Войнилові, що у Калуському районі. Торговельну освіту здобув у Бересті над Бугом.

Політичний в'язень у польському карному таборі Березі Картузькій у 1934 році. Як вояк української дивізії „Галичина", був тяжко поранений в боях під Бродами. По війні еміґрує до Америки. В США Роман Іваницький закінчує курси технічного креслення і працює креслярем протягом кількох років, аж до часу, коли відкриває своє власне підприємство в Нью-Йорку під назвою „Delto Sportswear Co. Import & Wholesale".

За рахунок прибутків займається харитативною працею, допомагає матеріяльно українським студентам у США, Бразилії та Европі. Щедро жертвує на громадські та церковні цілі, на СУМ, „Пласт", УККА, Катедру Українознавства, на Комітет визволення Валентина Мороза та ін. Розуміючи важливість плекання чистоти української мови та видання українських термінологічних словників, Роман Іваницький підтримує діяльність Науково-дослідного Товариства української термінології, стає його досмертним членом і фундатором, пожертвувавши 1000 долярів на видання цього словника. Вдячні Романові Іваницькому за його доброчинність на благо розвою рідного слова у далеких світах його сучасники–громадяни України. Вдячні ті українці-еміґранти, вже новітньої хвилі, котрих він привітно зустрічає досі у США і допомагає їм, чим може. У свою черґу і вони шанують гідно свого земляка.

Подала Олена Чміль

(„Західний кур'єр", Івано-Франківськ)

Якщо ми хочемо, щоб нас поважали інші,
мусимо навчитися поважати самі себе.

Павло Загребельний–письменник

Відійшли у вічність...

ЕВГЕН ЛОГАЗА

14. VII. 1922 – 8. IV. 2000

Евген Логаза, хорунжий 1-ої УД УНА, народився у Криниці на Лемківщині, де навчався.

Після війни з Польщею, німці переслідували родину Логазів, особливо його брата Володимира, який грав ролі у польських фільмах. Коли проголосили творення дивізії „Галичина", Евген і Володимир зголосилися одні з перших.

Після рекрутського вишколу в Гайделягері Евген поїхав на підстаршинський курс до Ляуенбурґу, а Володимир, пройшовши перевишкіл, став бунчужним у 7-ій сотні 30-го полку, якою командував поручник Мирослав Малецький. В боях під Бродами Володимир попав у совєтський полон (Див. „Спомини про мого брата", „ВК", ч. 2, 1996).

Евген згодом пройшов старшинський вишкіл у Позен-Трескав і додатковий вишкіл у Лешанах у Чехії, звідки пішов до Дивізії в Австрії.

Після капітуляції Німеччини був у полоні в Італії.

В 1949 році поселився в Канаді. У Торонті був активний член управи Братства дивізійників у Станиці та Головній управі. Його гоббі було фотографування і був фоторепортером Станиці, склав фотоальбоми з діяльности Братства. Помер, залишивши дружину Євгенію та сина Володимира.

Похоронні відправи відбулися в закладі „Кардинала" й катедрі св. о. Йосафата. На цвинтарі від Братства попрощав його голова Крайової управи Лев Бабій.

М. Р.

о. митрат МИКОЛА МАТИЧАК

З глибоким жалем і смутком повідомляємо українське громадянство, що вночі з суботи 18 на неділю 19 березня ц. р. несподівано відійшов у вічність бл. пам. о. митр. Микола Матичак, довгорічний парох парафії Української Католицької Церкви у м. Волвергамптоні й округи у Великій Британії.

Вічна Йому пам'ять!

(Продовження із ст. 1)

ДО ІСТОРІЇ 1-ої УД УНА

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ

СПОМИНИ

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ